

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΦΥΛΟ, ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ»

«Εκτοπισμένα» σώματα: Η Σεξουαλική βία ως όπλο πολέμου και ως
τόπος αλληλεξάρτησης του Φύλου και της Θρησκείας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Χριστίνα Γιακουμιδάκη

Αθήνα, 2017

Τριμελής Επιτροπή

Ζαχαρούλα Καραγιαννοπούλου, Λέκτορας Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπουσα)

Ελένη Παπαγαρουφάλη, Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Μαρία-Ντανιέλλα Μαρούδα, Επίκουρη Καθηγήτρια Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Χριστίνα Γιακουμιδάκη, 2017

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Ευχαριστίες

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών (ΔΠΜΣ) με τίτλο «Φύλο, Κοινωνία, Πολιτική» του Πανεπιστημίου Παντείου, υπό την επίβλεψη της Λέκτορος Χ. Καραγιαννοπούλου. Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω θερμά την κυρία Καραγιαννοπούλου Χαρά για την πολύτιμη συνεισφορά της στην διεκπεραίωση της ερευνητικής εργασίας παρέχοντας σημαντική καθοδήγηση, ιδέες, σχόλια και παρατηρήσεις για την ολοκλήρωση της.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θέλω να εκφράσω προς την οικογένεια μου και το φιλικό μου περιβάλλον για την αμέριστη συμπαράσταση τους, την ηθική και ψυχική στήριξη κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της διπλωματικής εργασίας καθώς και για τη συμβολή τους με σχόλια, κριτικές και τις γνώσεις τους στην αντιμετώπιση δυσκολιών.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	σελ. 8
Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	σελ. 12
Μεθοδολογία και Ερευνητικά Ερωτήματα	σελ. 21
1. Κεφάλαιο Πρώτο: Η σεξουαλική βία ως εργαλείο συγκρότησης πολιτικής κοινότητας	
1.1 Η χρήση της σεξουαλικής βίας ως «όπλο» για τη δημιουργία έθνους –κράτους	σελ. 24
1.2 Η σεξουαλική βία ως «όπλο» για τη δημιουργία της Umma.....	σελ. 29
1.2.α. Περί φονταμενταλισμού	σελ. 29
1.2.β. Περί της Umma.....	σελ. 31
1.2.γ. Η σεξουαλική βία ως «όπλο» για τη δημιουργία της Umma.....	σελ. 34
2. Κεφάλαιο Δεύτερο: Σεξουαλική βία και η διαπραγμάτευση των ορίων και του «ανήκειν»	
2.1 Μελέτη Περίπτωσης: ISIS και η σεξουαλική βία κατά των Yazidi γυναικών και κοριτσιών.....	σελ. 35
2.1.α. Το προφίλ της Φυλής Yazidi.....	σελ. 35
2.1.β. Η κατασκευή «ηγεμονικής ταυτότητας» ως προϋπόθεση δημιουργίας της Umma.....	σελ. 38
2.1.γ. Η έμφυλη διάσταση της γενοκτονίας των Yazidi.....	σελ. 39
2.2 Μελέτη περίπτωσης: Boko Haram και η σεξουαλική βία κατά των έμφυλων σωμάτων στη Νιγηρία.....	σελ. 53
2.2.α. Περί της Boko Haram.....	σελ. 53

2.2.β. Μια επαγωγική σχέση: σεξουαλική βία, ενίσχυση της πατριαρχίας και το όραμα της Umma.....σελ. 56	σελ. 56
2.3. Αλληλοδιασταυρούμενες ταυτότητες, η διαπραγμάτευση των ορίων του «ανήκειν» στην ισλαμική κοινότητα (Umma) και το «εργαλείο» της σεξουαλικής κακοποίησηςσελ. 63	σελ. 63
2.4. Τα έμφυλα σώματα ως εργαλείο του ISIS και της Boko Haram για τη διαμόρφωση των εθνοτικών/εθνικών συνόρωνσελ.73	σελ. 73
3. Κεφάλαιο Τρίτο: Το «σώμα» ως τύπος και μέσο για τον καθορισμό «συνόρων»	
3.1 Ομοιότητες και διαφορές στο τρόπο δράσης του ISIS και της Boko Haram.....σελ. 85	σελ. 85
3.2. Στοχεύσεις και πρακτικές του έθνους-κράτους και της Umma: μια σύντομη παράθεση των ομοιοτήτων.....σελ. 88	σελ. 88
Αντί Επιλόγου –Ανοικτά Ερωτήματα.....σελ. 94	σελ. 94
Βιβλιογραφία.....σελ. 97	σελ. 97
Παραρτήματασελ. 122	σελ. 122

Περίληψη

Η σεξουαλική βία συνιστά ένα μέσο πειθάρχησης και ελέγχου και τοποθετείται σε ένα ευρύτερο ιστορικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου υποσκάπτονται έμφυλες ιεραρχίες και διχοτομήσεις. Ιδιαίτερα σε περιπτώσεις ενόπλων συγκρούσεων η σεξουαλική βία χρησιμοποιείται ως «όπλο» για την επίτευξη πολιτικών στόχων. Οι σύγχρονες συγκρούσεις - στη Συρία και στο Ιράκ με πρωταγωνιστή το ISIS, και στη Νιγηρία με κύριο δρώντα τη Boko Haram - «βαπτίζονται» ως θρησκευτικές. Συνεπώς, η θρησκεία φαίνεται να λειτουργεί ως δεξαμενή και μανδύας της πολιτικής πρακτικής αυτών των φονταμενταλιστικών οργανώσεων. Η παρούσα ερευνητική εργασία επιχειρεί να κάνει μια «ανάγνωση» του φαινομένου μέσα από την συνάρθρωση των κατηγοριών του φύλου και της θρησκείας. Η αλληλοδιασταύρωση των ταυτοτήτων (έμφυλων, θρησκευτικών, εθνοτικών, σεξουαλικών) είναι κεντρικής σημασίας στην κατανόηση του φαινομένου και στην ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο οι παγιωμένοι, στεγανοί έμφυλοι δυϊσμοί και οι ετεροκανονιστικές νόρμες ενσωματώνονται ενεργά στις φονταμενταλιστικές πρακτικές και συμβάλλουν στην άσκηση βίας. Η διαφόρων μορφών σεξουαλική βία αποτελεί ένα (αυτο)-νομιμοποιούμενο εργαλείο των ισλαμιστικών οργανώσεων, το οποίο χρησιμοποιείται ενάντια στις γυναίκες και στα κορίτσια, καθώς και στη δίωξη ομοφυλόφιλων, με σκοπό την αναβίωση του Ισλαμικού Χαλιφάτου. Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι η ανάδειξη ενός νέου συστήματος «ανήκειν» (θρησκευτικό-εθνοτικό «ανήκειν»), το οποίο διαπλέκεται με την πολιτική των ταυτοτήτων, και η θεωρητική εξέταση του σώματος ως βασικού εργαλείου για τη διαμόρφωση των εθνικών/εθνοτικών συνόρων στις πρακτικές του ISIS και της Boko Haram.

Λέξεις-κλειδιά: σεξουαλική βία, θρησκευτικός φονταμενταλισμός, διαθεματικότητα, σώμα, «ανήκειν»

Abstract

Sexual violence is a means of disciplining and controlling and is placed in a wider historical, social and political context in which gender-based hierarchies and dichotomies are being undermined. Especially in cases of armed conflict, sexual violence is used as a "weapon" to achieve political goals. The recent conflicts - in Syria and Iraq with ISIS in the leading role, and Boko Haram acting in Nigeria - are "baptized" as religious. Consequently, religion seems to act as a reservoir and mantle of the political practice of these fundamentalist organizations. The present research aims to make a "reading" of the phenomenon through the articulation of the categories of sex and religion. The intersection of identities (gender, religious, ethnic, sexual) is of major importance in understanding the phenomenon as well as indicating the way in which consolidated, lenient gendered dualisms and heteronormative norms are actively incorporated into fundamentalist practices and contribute to violence. The various forms of sexual violence constitute a (self) -legitimate tool of Islamistic organizations, which is used against women and girls, as well as against homosexuals, aiming to revive the Islamic Caliphate. The aim of this thesis is to submerge a new system of "belonging" (religious-ethnic/national "belonging"), which is intertwined with the policy of identities, and the theoretical examination of the body as a basic tool for the formation of national/ethnic boundaries in the practices of ISIS and Boko Haram.

Keywords: sexual violence, religious fundamentalism, intersectionality, body, belonging

Εισαγωγή

Οι σύγχρονες ένοπλες συγκρούσεις, κυρίως αυτές που σχετίζονται με τον θρησκευτικό φονταμενταλισμό, απασχολούν έντονα τη διεθνή κοινότητα. Η ανάδυση των θρησκευτικών φονταμενταλιστικών κινημάτων του Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ και τη Συρία και της Boko Haram στη βόρεια Αφρική φέρνει στο προσκήνιο ιδεολογικές και πολιτικές πτυχές του τρόπου δράσης των φονταμενταλιστικών οργανώσεων εμπλέκοντας ζητήματα συνάρθρωσης των κοινωνικών ταυτοτήτων και ανάδυσης νέων κοινωνικών συστημάτων. Η παρούσα ερευνητική εργασία επικεντρώνεται στην διερεύνηση του «τόπου» συνάντησης και του τρόπου αλληλοσύνδεσης των κατηγοριών του φύλου και της θρησκείας στην άσκηση της σεξουαλικής βίας ως πρακτικής η οποία υιοθετείται από τις δύο προαναφερθείσες φονταμενταλιστικές οργανώσεις για την επίτευξη των πολιτικών τους στόχων. Επιχειρείται μια «ανάγνωση» των τρόπων με τους οποίους η θρησκεία εμπλέκεται στις πρακτικές των φονταμενταλιστικών κινημάτων και συμβάλλει στην άσκηση και νομιμοποίηση της σεξουαλικής βίας. Η πολιτική των ταυτοτήτων, επίσης, είναι κεντρικής σημασίας στην ανάλυση του φαινομένου, καθώς αναδεικνύει τις πολλαπλές μορφές καταπίεσης στις οποίες υπάγονται τα άτομα. Μέσα από την ερευνητική μελέτη του φαινομένου διαπιστώνεται ότι η εργαλειακή χρήση των αλληλοδιασταυρούμενων κοινωνικών ταυτοτήτων (intersectionality) από τα δύο φονταμενταλιστικά κινήματα αποτελεί μοχλό άσκησης και νομιμοποίησης της σεξουαλικής βίας για την επίτευξη των πολιτικών τους στόχων.

Ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός συνιστά ένα πολιτικό κίνημα το οποίο έχει απασχολήσει ένα ευρύ πεδίο θεωρητικών συζητήσεων σχετικά με τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά και τις πρακτικές του, οι οποίες ενέχουν μορφές καταπίεσης, διακρίσεων και περιορισμού των προσωπικών ελευθεριών. Επίσης, η αναλυτική κατηγορία του φύλου δεν μπορεί να εκλείπει από το πεδίο της θεωρητικής ανάλυσης, καθώς αποτελεί σημαντική συνιστώσα στις πρακτικές των φονταμενταλιστικών κινημάτων. Οι παγιωμένες έμφυλες ιεραρχίες και διχοτομήσεις, οι οποίες τροφοδοτούνται και ενδυναμώνονται από μια διάχυτη πατριαρχική αντίληψη, αποτελούν τους (αυτο-)νομιμοποιούμενους φορείς στην άσκηση της σεξουαλικής βίας. Επιπλέον, η εργαλειακή χρήση της σεξουαλικής βίας αποτελεί μια νομιμοποιητική πρακτική για την εξάλειψη των θρησκευτικών και εθνικών/εθνοτικών ταυτοτήτων. Το ISIS στη Μέση Ανατολή και η Boko Haram στη Νιγηρία αποτελούν τα

φονταμενταλιστικά κινήματα τα οποία διεξάγουν ευρείες μαζικές επιθέσεις κατά πληθυσμών με βάση τα θρησκευτικά, εθνοτικά/φυλετικά, έμφυλα και σεξουαλικά χαρακτηριστικά τους υπηρετώντας μια ιμπεριαλιστική πολιτική που έχει αντίκτυπο κυρίως στις γυναίκες και στις σεξουαλικές μειονότητες, οι οποίες υφίστανται τις επιπτώσεις των πρακτικών του εθνικισμού και του θρησκευτικού φανατισμού. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός στοχεύει στην αναβίωση της Ισλαμικής κοινότητας, της Umma, τηρώντας τους νόμους της Σαρία και επιδιώκοντας τη γεωπολιτική της επέκταση απέναντι στο δυτικό πολιτισμό (Μουζέλης, 2014). Ο «ιερός πόλεμος» (jihad) - όπως τον αποκαλούν οι ισλαμιστές - επιδιώκει τον εξισλαμισμό των κοινωνιών με βίβια μέσα έχοντας ως κριτήριο τη θρησκευτική ταυτότητα και την «αληθινή» πίστη στον Αλλάχ (Almond, Appleby & Sivan, 2002). Η εξάλειψη των (ποικίλων) θρησκευτικών ταυτοτήτων και η επέκταση της θρησκευτικής κοινότητας είναι ένας από τους κύριους στόχους των ισλαμιστικών οργανώσεων, οι οποίες βασίζονται σε μια παρερμηνεία των ιερών κειμένων και στην επιλεκτική χρήση και ηγεμονική ανάγνωση αποσπασμάτων που θεωρούνται χρήσιμα για την πολιτική κινητοποίηση των πληθυσμών (Μουζέλης, 2014). Συνεπώς, κεντρικό ερευνητικό ερώτημα που απασχολεί αυτή την εργασία είναι σε ποιο βαθμό οι δύο φονταμενταλιστικές οργανώσεις (ISIS και Boko Haram) απορρίπτουν ή ενσωματώνουν την ιδέα και τις «παραδοσιακές» τεχνικές (η εργασία εστιάζει στην σεξουαλική βία) της δημιουργίας του έθνους-κράτους καθώς και το αν και με ποιο τρόπο η σεξουαλική βία αποτελεί εργαλείο και όπλο πολιτικής στόχευσης για αυτές.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας εξετάζεται η αλληλοδιασταύρωση των ταυτοτήτων και ο τρόπος με τον οποίο αυτές χρησιμοποιούνται προκειμένου να επιτευχθούν πολιτικοί στρατηγικοί στόχοι, όπως η δημιουργία του έθνους-κράτους ή της Umma (στην προκειμένη περίπτωση). Κυρίως εστιάζει στην άσκηση της σεξουαλικής βίας σε βάρος γυναικών, κοριτσιών και ατόμων η σεξουαλικότητα των οποίων δεν εντάσσεται στο ετεροσεξουαλικό παράδειγμα. Προσεγγίζει την σεξουαλική βία ως πρακτική και «εργαλείο» για την δημιουργία πολιτικής κοινότητας.

Το δεύτερο κεφάλαιο μελετά την πρακτική της άσκησης σεξουαλικής βίας σε κάθε μία από τις δύο υπό συζήτηση περιπτώσεις (ISIS και Boko Haram) και ερευνά τη σχέση αυτής της πρακτικής με την πολιτική του «ανήκειν». Το κύριο ερώτημα που απασχολεί το παρόν κεφάλαιο είναι αν η σεξουαλική βία αποτελεί μια κοινή τεχνική/πρακτική συμπερίληψης και αποκλεισμού η οποία χρησιμοποιείται και στις

δύο περιπτώσεις (στη δημιουργία θρησκευτικής κοινότητας (Umma) και στη δημιουργία έθνους-κράτους). Έτσι διερευνάται εδώ ιδιαίτερα η πολιτική του «ανήκειν» εντός ενός θρησκευτικού πλαισίου. Η «χρησιμοποίηση» των θρησκευτικών, εθνικών και έμφυλων, σεξουαλικών ταυτοτήτων συμβάλει στην κατασκευή των ορίων/συνόρων της θρησκευτικής κοινότητας (όπως συμβαίνει και στην περίπτωση του «κοσμικού» έθνους-κράτους). Στην περίπτωση βέβαια της Umma ο στόχος είναι ο επανακαθορισμός των «συνόρων» της ισλαμικής κοινότητας δια της ομογενοποίησης των ταυτοτήτων και της υιοθέτησης μιας υπερισχύουσας παν-σουνιτικής (Αραβικής) ταυτότητας. Ο φονταμενταλισμός συνιστά *«ένα νεωτερικό φαινόμενο του οποίου τα κοινωνικο-δομικά χαρακτηριστικά συγγενεύουν με τα χαρακτηριστικά της νεωτερικότητας»* (Μουζέλης, 2014: 65). Για την κατανόηση του φαινομένου οφείλουμε να ανατρέξουμε στη μελέτη της φύσης των κοινωνιών, οι οποίες αναφέρονται σε *«οριοθετημένα συστήματα, τα οποία διαθέτουν δική τους εσωτερική ενότητα [...] και κατανοούνται μ' αυτόν τον τρόπο ως έθνη-κράτη»* (Giddens, 2014/1990: 43). Το δυτικό εφεύρημα των εθνών-κρατών έρχεται σε αντιπαράθεση με τις πολιτικές διεκδικήσεις νέων κοινωνικών συστημάτων (Ισλαμική κοινότητα), όπως ευαγγελίζονται τα φονταμενταλιστικά κινήματα. Εντούτοις, τα νέα συστήματα του ανήκειν δεν τίθενται συγκρουσιακά, αλλά αποτελούν παράγωγα μιας παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας, που ακολουθούν την τακτική αποδυνάμωσης των εθνών-κρατών ως κύριων δρώντων στο διεθνή σχηματισμό. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της εργαλειακής χρήσης της θρησκείας του λαού αποσκοπώντας στη κινητοποίησή τους για την ίδρυση του Χαλιφάτου. Με όραμα την Ισλαμική κοινότητα (Umma) το ISIS και η Boko Haram στοχεύουν στην εξάπλωση του Ισλάμ και στην εγκαθίδρυση ενός παν-αραβικού έθνους.

Το τρίτο κεφάλαιο, υιοθετεί το «σώμα» ως αναλυτικό εργαλείο και αναζητά τις ομοιότητες και τις διαφορές που παρατηρούνται στον τρόπο με τον οποίο το ISIS και η Boko Haram το χρησιμοποιούν (ασκώντας του σεξουαλική βία) για την επίτευξη των στόχων τους. Επίσης επιχειρείται μια σύγκριση του τρόπου χρήσης του σώματος από τις φονταμενταλιστικές οργανώσεις (ISIS και τη Boko Haram) και από το έθνος-κράτος. Το σκεπτικό πάνω στο οποίο βασίζεται το παρόν κεφάλαιο έχει ως εξής: Πάνω στο σώμα καταγράφονται οι βιωμένες εμπειρίες των υποκειμένων και αντανακλώνονται οι ποικίλες μορφές καταπίεσης. Έμφυλα, θρησκευτικά, εθνικά (ταυτοτικά) χαρακτηριστικά εγγράφονται πάνω στα σώματα, τα οποία τίθενται σε ένα πλαίσιο διαπραγμάτευσης για τον καθορισμό των «θρησκευτικών» συνόρων της Ισλαμικής

κοινότητας. Η πολιτική της αναγνωρισιμότητας σχετίζεται με την πολιτική των ταυτοτήτων, καθώς τα σώματα ταλαντεύονται ανάμεσα στο «εμείς» και οι «άλλοι» (ποια σώματα καθίστανται αναγνωρίσιμα εντός των θρησκευτικών-εθνοτικών συνόρων της Ισλαμικής κοινότητας και ποια αποκλείονται από αυτή). Έτσι καθίσταται ορατό το γεγονός πως η (σεξουαλική) βία που ασκείται δεν είναι εγγενώς θρησκευτική αλλά πολιτική. Πρόκειται για αντί-δραση στην δυτική εκκοσμίκευση η οποία εργαλειοποιεί τις ταυτότητες των υποκειμένων με απώτερο σκοπό τη βίαιη εκτόπιση των σωμάτων τους από το θρησκευτικό ιδεώδες που εκπροσωπούν.

Στο καταληκτικό κεφάλαιο (Αντί-Επιλόγου – Ανοικτά Ερωτήματα) καταγράφονται κάποιες διαπιστώσεις και παρατηρήσεις που έγιναν κατά τη διάρκεια της διερεύνησης και συγγραφής της εργασίας και παρατίθενται κάποια ερωτήματα που παραμένουν «ανοικτά» προς διερεύνηση.

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Υπάρχει μια σειρά διαπιστώσεων που πρέπει κανείς να καταγράψει αν επιθυμεί (εν συντομία) να παρουσιάσει το τι συμβαίνει στη βιβλιογραφία η οποία ασχολείται με το φαινόμενο της σεξουαλικής βίας γενικότερα, και της σεξουαλικής βίας σε καιρό πολέμου, ειδικότερα.

A. Στη φεμινιστική βιβλιογραφία η σεξουαλική βία αναγνωρίζεται ως τρόπος ελέγχου των γυναικείων σωμάτων, το οποίο παράγεται και ενδυναμώνεται μέσα σε ένα πατριαρχικό κατεστημένο. Ιστορικά, η σεξουαλική βία αποτέλεσε μια αποδεκτή μορφή τιμωρίας κατά των γυναικών που παρέκκλιναν από τον κανόνα του φύλου τους (Brownmiller, 1975). Αντίστοιχα, η σεξουαλική βία και συγκεκριμένα η πράξη του βιασμού στις ένοπλες συγκρούσεις αποτελεί «φυσική» συνέπεια των εμπόλεμων καταστάσεων, ένα «όπλο» πολέμου¹, ως επακόλουθο των υφιστάμενων έμφυλων σχέσεων εξουσίας (Enloe, 1998). Συχνά η φεμινιστική βιβλιογραφία αναφέρεται στη διχοτομία γυναίκες/θύματα- άνδρες/δράστες (Enloe, 1998 & Bergofen, 2009), και στην αποδόμηση των έμφυλων αναπαραστάσεων αναδεικνύοντας τις κανονικοποιημένες και κανονιστικές αντιλήψεις περί ηγεμονικής αρρενωπότητας και παθητικοποιημένης θηλυκότητας (Henry, 2015). Η εν-πόλεμη σεξουαλική βία ως ένα «μαζικό» φαινόμενο έχει συχνά αναλυθεί μονοδιάστατα αναφορικά με την πολιτική των ταυτοτήτων. Οι θεωρίες για την σεξουαλική βία έχουν διαμορφωθεί κυρίως υπό το πρίσμα της εθνικής ταυτότητας, εξετάζοντας τις κατασκευές του κοινωνικού φύλου και της σεξουαλικότητας εντός των εθνικών σχεδίων (Yuval-Davis, 1997/2013). Ως εκ τούτου συχνότατα παραλείπεται η υιοθέτηση μιας διαθεματικής προσέγγισης των διασυνδέσεων φύλου, σεξουαλικότητας και βίας, η οποία στοχεύει στην αποδόμηση των στερεοτυπικών μοντέλων θυματοποίησης και ενοχοποίησης και στην τοποθέτηση του φαινομένου εντός του αρμόζοντος ιστορικού πλαισίου (Henry, 2015).

B. Η μελέτη της σεξουαλικής βίας που ασκείται στο πλαίσιο των δύο υπό συζήτηση σύγχρονων συγκρούσεων όπου εμπλέκονται φονταμενταλιστικές οργανώσεις παρουσιάζει βιβλιογραφικά δύο δυσκολίες. Πρώτον, η πρακτική της σεξουαλικής βίας πάντα διενεργείται στο πλαίσιο πολλαπλών και πολύπλοκων

¹ UN Human Rights Office of the High Commissioner, (n.d), 'Rape: a Weapon of War', Διαθέσιμο στο: <http://www.ohchr.org/en/newsevents/pages/rapeweaponwar.aspx>

διασταυρώσεων. Αυτό συμβαίνει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό στις παρούσες περιπτώσεις διότι εμπλέκεται ένα παραπάνω στοιχείο – η θρησκεία και χρήζει συμπερίληψης. Οι εθνοτικές-θρησκευτικές ομάδες αποτελούν στόχο λόγω της εθνοτικής, θρησκευτικής και σεξουαλικής τους ταυτότητας. Η πολιτική των ταυτοτήτων λειτουργεί ως μοχλός άσκησης βίας αυτών των οργανώσεων και φέρνει στο προσκήνιο τους τρόπους με τους οποίους οι αλληλοδιασταυρούμενες ταυτότητες (φύλο, εθνότητα/εθνικότητα, θρησκεία, σεξουαλικός προσανατολισμός) εργαλειοποιούνται και αναπαριστούν πολλαπλά και συγκλίνοντα συστήματα καταπίεσης. Υπάρχει ένα ευρύ σώμα βιβλιογραφίας σχετικά με την εμπόλεμη σεξουαλική βία και τις έμφυλες αναπαραστάσεις των υποκειμένων. Ωστόσο, ένα μικρό μέρος της βιβλιογραφίας αναφέρεται στους τρόπους που εμπλέκονται οι πολλαπλές και συγκλίνουσες ταυτότητες στις πρακτικές της σεξουαλικής βίας. Δεύτερον, επειδή οι συγκρούσεις είναι σύγχρονες, με την κυριολεκτική έννοια του όρου – διενεργούνται δηλαδή ακόμη και την περίοδο που γράφεται αυτή η εργασία - η βιβλιογραφία αναφορικά με τη σεξουαλική βία που διαπράττεται από το ISIS και τη Boko Haram είναι περιορισμένη.

Η επισκόπηση που ακολουθεί αποτελεί παρουσίαση αυτής της (μικρής) βιβλιογραφίας.

Η Chatterjee (2006) επικεντρώνεται σε μια έμφυλη ανάλυση του αντίκτυπου του ISIS στις ζωές των γυναικών και συγκεκριμένα στο διττό ρόλο αυτών, ως «δραστήριες δράσες» και ως «θύματα που στερούνται λόγου», με σκοπό να αναδείξει τους πολύπλευρους και καταστασιακούς τους ρόλους. Χρησιμοποιεί ως μελέτη περίπτωσης τη συστηματική χρήση ποικίλων μορφών σεξουαλικής βίας κατά της εθνοθρησκευτικής μειονότητας των Yazidi, επισημαίνοντας πως αυτή η μορφή βίας συνιστά ένα όπλο πολέμου που πραγματώνεται στα γυναικεία σώματα. Επίσης αναφερόμενη η Chatterjee στη συμμετοχή των γυναικών σε στρατιωτικές ομάδες² κατά της ισλαμιστικής ομάδας αναδεικνύει την εμπρόθετη δράση τους και πλήττει την στερεοτυπική αναπαράστασή τους ως «αβοήθητων» (Chatterjee, 2006). Η έμφυλη σκοπιά της θεωρητικού είναι οντολογικής σημασίας αναφορικά με την κατασκευή της

²βλ. κίνημα Rojava, Rojava: A Syrian Kurdish Democracy, *The Kurdish Project*, Διαθέσιμο στο: <http://thekurdishproject.org/history-and-culture/kurdish-democracy/rojava-democracy/> (τελευταία πρόσβαση: 29 Οκτωβρίου 2016)

υποκειμενικότητας των γυναικών εντός του φαινομένου της σεξουαλικής βίας. Εντούτοις, *«γυναίκες, άνδρες, κορίτσια και αγόρια είναι όλοι εν δυνάμει θύματα σεξουαλικής βίας εντός του πολέμου»* και η θυματοποίηση εντός συγκρουσιακών καταστάσεων λαμβάνει όχι μόνο έμφυλα αλλά και εθνοτικά-θρησκευτικά χαρακτηριστικά (Crawford, 2013: 508).

Η έρευνα της Al-Ali, η οποία επικεντρώνεται στη συστηματική σεξουαλική βία που διαπράττεται από το ISIS κατά της φυλής των Yazidi, επιχειρεί να δώσει μια ιστορική διάσταση στη σεξουαλική βία με σκοπό να καταστήσει ορατό το πώς τροφοδοτείται και πλαισιώνεται εντός της ισλαμιστικής ομάδας (Al-Ali, 2016). Δίνει ιδιαίτερη έμφαση σε μια διαθεματική προσέγγιση των καταπιεστικών συστημάτων, της πατριαρχίας, του εθνικισμού/φυλετισμού και του ισλαμισμού και στον τρόπο με τον οποίο η σεξουαλική βία εργαλειοποιείται στην ευρύτερη περιοχή του Ιράκ και στη περιοχή του Κουρδιστάν (Al-Ali, 2016). Ισχυρίζεται πως η σεξουαλική βία ως προβιωμένη εμπειρία στην Μέση Ανατολή συνιστά ένα αναπόσπαστο κομμάτι της ιδεολογίας των πρακτικών του ISIS επιβεβαιώνοντας μια στρατιωτικοποιημένη κυρίαρχη αρρενωπότητα που αναπτύσσεται εντός της ομάδας και θεμελιώνεται σε ένα *«υπερ-πατριαρχικό σύστημα άκαμπτων και διπολικών έμφυλων ρόλων»* (Al-Ali, 2016: 12). Η ερευνήτρια παρέχει μια κρίσιμης σημασίας επισκόπηση του φαινομένου της σεξουαλικής βίας στην περιοχή του Κουρδιστάν και του Ιράκ γενικότερα, συμβάλλοντας σημαντικά στο πλαίσιο ανάδειξης των αλληλοσυνδεόμενων και πολλαπλών μορφών σχέσεων εξουσίας που αναπτύσσονται εντός των συστημάτων καταπίεσης. Η ίδια αναφέρει ότι τα σώματα των γυναικών συνιστούν πεδίο μάχης και ότι οι έμφυλες ετεροκανονιστικές νόρμες διαπλέκονται με τα συστήματα του εθνικισμού, φυλετισμού και του σεχταρισμού. Ωστόσο, η σεξουαλική βία ως πολιτικοποιημένη, όπως παρουσιάζεται από την Al-Ali, δεν αποτελεί μόνο μέσο άσκησης στρατιωτικών και πολιτικών επεμβάσεων το οποίο κληροδοτείται στο ISIS, αλλά αποτελεί και ένα σημαντικό μοχλό άσκησης καθορισμού ενός θρησκευτικού και εθνοτικού ανήκειν εντός των πρακτικών της φονταμενταλιστικής ομάδας και διαχωρισμού ανάμεσα στο «εμείς» και στο «οι άλλοι».

Οι Jacobson και Deckard διερευνούν το ζήτημα της άσκησης σεξουαλικής βίας από τις ισλαμιστικές οργανώσεις υιοθετώντας ως βασικό σημείο θέασης την πίστη στη φυλή (*tribalism*). Θεωρούν πως αυτή επιτελεί σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των στρατιωτικοποιημένων ισλαμιστικών ομάδων, διότι ενδυναμώνει τα στοιχεία

εκδήλωσης «θρησκευτικής βίας» (Jacobson & Deckard, 2012). Προτείνεται λοιπόν από αυτούς τους ερευνητές μια διαφορετικού είδους προσέγγιση αναφορικά με το ζήτημα των ταυτοτήτων και την εμπλοκή τους στις πρακτικές της σεξουαλικής βίας. Ισχυρίζονται πως *«η πίστη στη φυλή είναι μια κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα η οποία ενέχει πολιτισμικά και ιμπεριαλιστικά στοιχεία»* (Jacobson & Deckard, 2012: 2). Εντός των φυλών, υπάρχουν επιμέρους διακριτές ομάδες τα μέλη των οποίων συνδέονται στενά με δεσμούς συγγένειας υπηρετώντας συγκεκριμένες αρχές. Η αφοσίωση στη φυλή, κυρίαρχη ιδέα εντός της φυλετικής ιεραρχίας, κατατάσσεται ως ανώτερη ιεραρχικά από κάθε είδος δεσμού συγγένειας και προτάσσεται και της εθνοτικής ταυτότητας (Jacobson & Deckard, 2012). Άλλα χαρακτηριστικά των φυλετικών ομάδων είναι η έμφυλη ιεραρχία η οποία χτίζεται σε ένα νεο-πατριαρχικό περιβάλλον, και η έννοια της τιμής που είναι κεντρική στην φυλετική ιδεολογία -*«η έμφυλη ανισότητα είναι θεμέλιο της φυλετικής πατριαρχίας»* (Jacobson & Deckard, 2012: 6). Οι Jacobson και Deckard μελετούν και αναλύουν τη φυλετική ταυτότητα (η οποία όπως προ-ειπώθηκε) τίθεται σε ιεραρχικά ανώτερη θέση από την εθνοτική ταυτότητα, υπό το πρίσμα της θρησκείας του Ισλάμ και της προσπάθειας διαμόρφωσης της ισλαμικής κοινότητας, της Umma. Τονίζουν ιδιαίτερα πως στο πλαίσιο της ισλαμιστικής ιδεολογίας τα σύνορα ανάμεσα στο «εμείς» και στο «οι άλλοι» μετασχηματίζονται. Το «εμείς» περιλαμβάνει ολόκληρη την ισλαμική κοινότητα πέρα από τις υπαρκτές κρατικές οντότητες (Umma). Το «άλλοι», επίσης ανεξάρτητα από τα κράτη, περιλαμβάνει τον μη-μουσουλμανικό κόσμο, τους άπιστους (Jacobson & Deckard, 2012). Σε αυτό το σημείο υποστηρίζεται ότι τα σύνορα που ορίζονται είναι αντιπροσωπευτικά μιας μερίδας μουσουλμανικών ομάδων, πιστών στις αρχές της φυλής, η οποία επιχειρεί τη σύνδεση της φυλετικής πατριαρχίας, του ισλαμισμού και των πράξεων βίας (Jacobson & Deckard, 2012).

Η Ahram μελετά την κεντρική θέση της ιδέας της εθνο-σεχταρικής ιεραρχίας για την θεμελίωση της σουνιτικής κυριαρχίας στην περίπτωση του ISIS (Ahram, 2016). Η σεξουαλική βία - ως βαθιά ριζωμένη στις κοινωνικοπολιτικές πρακτικές του ISIS συνιστά από τη μία πλευρά ένα μέσο κατασκευής ενός *«διακριτού υπερ-αρρενωπού ισλαμικού κράτους και από την άλλη ένα μέσο συντήρησης μια εθνο-σεχταριανής ιεραρχίας»* (Ahram, 2015: 59). Στην έρευνα της Ahram γίνεται πιο εμφανής η σύμπλεξη των ταυτοτήτων, καθώς η θρησκευτική, εθνοτική και φυλετική ταυτότητα εισάγεται ενεργά στις πρακτικές του ISIS. Φαίνεται επίσης ότι η σεξουαλική βία (η οποία

συμπεριλαμβάνει τη σεξουαλική δουλεία και τον επιβεβλημένο γάμο) χρησιμοποιείται όχι μόνο για την εξόντωση συγκεκριμένων εθνοτικών-θρησκευτικών ομάδων (Yazidi, Σίιτες, Αλεβίτες –οι δύο τελευταίοι εκλαμβάνονται ως αποστάτες) αλλά αποτελεί και συνεκτικό στοιχείο της οργάνωσης. Ενδυναμώνει τους δεσμούς μεταξύ μουσουλμάνων Σουνιτών και αποτελεί μέσο ελέγχου βασισμένο στην θρησκευτική και εθνοτική ταυτότητα, καθορίζοντας την συμπερίληψη ή τον αποκλεισμό (Ahram, 2015). Η έρευνα της Ahram είναι καίριας σημασίας για την κατανόηση των διαφόρων μορφών σεξουαλικής βίας, οι οποίες είναι «στενά συνδεδεμένες με την διατήρηση της Σουνιτικής πολιτικής ηγεμονίας» (Ahram, 2015: 61).

Οι Bloom και Matfess (2016) συζητούν την περίπτωση της Boko Haram. Η έρευνά τους επικεντρώνεται στο θρησκευτικό-πολιτικό συγκείμενο και στον τρόπο δράσης της ισλαμιστικής οργάνωσης σε σχέση με τη θέση που κατέχουν οι γυναίκες και τα κορίτσια στην ιδεολογία τους. Επισημαίνουν πως η Boko Haram διαφοροποιείται από τα υπόλοιπα Σαλαφιστικά³ κινήματα της Νιγηρίας διότι ισχυρίζεται πως μόνο αυτή εκπροσωπεί το «αληθινό Ισλάμ», επικαλείται αυτή τη θέση για να αντιταχτεί στην εκπαίδευση των γυναικών (που τα υπόλοιπα αποδέχονται) και δεν επιθυμεί τη συνύπαρξή της με το νιγηριανό κοσμικό κράτος (Bloom & Matfess, 2016). Οι Bloom και Matfess παρουσιάζουν τα στοιχεία του νομιμοποιητικού αφηγήματος της Boko Haram για την άσκηση της σεξουαλικής βίας (προστασία των «αδελφών [γυναικών] του Ισλάμ» από την απειλή των κοσμικών αξιών» [Bloom & Matfess, 2016: 108], βιολογική «αναπαραγωγή της επόμενης γενιάς των εξτρεμιστών Ισλαμιστών» [Bloom and Matfess, 2016: 110], σεβασμός στην παράδοση του Προφήτη -hadith- κλπ.). Μολονότι όμως η ερευνητική αυτή προσέγγιση αποκαλύπτει μια σημαντική διάσταση του φαινομένου της σεξουαλικής βίας εντός της ισλαμιστικής ομάδας και καθιστά ορατό τον συμβολικό ρόλο των γυναικών και των κοριτσιών, παραλείπει να αναδείξει τις διασταυρώσεις της εθνοτικής και θρησκευτικής ταυτότητας στις πρακτικές της σεξουαλικής βίας της Boko Haram.

Οι Zenn και Pearson (2014), επίσης μελετούν τη Boko Haram εστιάζοντας στις πολυάριθμες απαγωγές, οι οποίες (όπως τονίζουν) συνιστούν είδος τακτικής της

³ Οι Σαλαφιστές είναι Μουσουλμάνοι που προσαρμόζουν τη συμπεριφορά τους με βάση τις πρακτικές της πρώτης μουσουλμανικής κοινότητας και συχνά συνταυτίζονται με υπερβολικά συντηρητικούς Μουσουλμάνους, όπως τα μέλη του Κόμματος Νουρ. Goldschmidt & Boum, 2016, σελ. 590

φονταμενταλιστικής αυτής οργάνωσης και λαμβάνουν τοπικά-εθνοτικά-θρησκευτικά χαρακτηριστικά (Zenn & Pearson, 2014). Η έρευνά τους επικεντρώνεται ιδιαίτερα στη σεξουαλική βία και τις συνέπειές της για τις χριστιανικές κοινότητες. (Ο διαχωρισμός μουσουλμάνων και μη-μουσουλμάνων συνιστά βασική στρατηγική των δράσεων της ισλαμιστικής ομάδας στο βόρειο τμήμα της χώρας). Η έρευνα των Zenn και Pearson παρουσιάζει μια σημαντική αδυναμία. Παραβλέπει το γεγονός ότι η Boko Haram στοχοποιεί και μουσουλμανικές κοινότητες (κάτι που συμβαίνει συχνά⁴) ασκώντας σεξουαλική βία και σε μέλη αυτών. Αυτό επιβεβαιώνεται από την συνεργασία της με τις φυλές Hausa-Fulani⁵ εναντίον της φυλής Igbo που απαρτίζεται από μουσουλμάνους και χριστιανούς⁶.

Την απάντηση στους Zenn και Pearson (2014) αναλαμβάνει να δώσει η Oriola (2016) τουλάχιστον σε ό,τι αφορά την ουσιοκρατική τους προσέγγιση, δηλαδή τον "υπαινισμό" τους πως η θρησκεία του Ισλάμ είναι εγγενώς βίαη. Η μελέτη επιδιώκει να εξετάσει σε ποιο βαθμό η Boko Haram είναι μια θρησκευτική οργάνωση με ιδεολογική καθαρότητα ή ένα φονταμενταλιστικό κίνημα και καταλήγει στο συμπέρασμα πως «η Boko Haram είναι ένα ιδεολογικά πλαισιωμένο κίνημα που λειτουργεί εντός του ισλαμιστικού θρησκευτικού φονταμενταλιστικού αφηγήματος» (Oriola, 2016: 14). Επομένως, τα μέλη της οργάνωσης δεν παρακινούνται από θρησκευτικές, αλλά από πολιτικές αιτιάσεις που σχετίζονται άμεσα με τις δυσχερείς οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα και εναντιώνονται στη Νιγηριανή κυβέρνηση. Κατά την Oriola η αφηγούμενη εναντίωση μουσουλμάνων κατά χριστιανών δεν είναι θρησκευτική διότι, «ισλαμιστικές ομάδες, όπως η Boko Haram, είναι πλασματικά θρησκευτικά κινήματα, τα οποία αντλούν την εξουσία τους μέσω της

⁴ Joseph Olukayode Akinbi, 2015, 'Examining the Boko Haram Insurgency in Northern Nigeria and the Quest for a permanent resolution', *European Centre for Research Training and Development*, Διαθέσιμο στο: <http://www.eajournals.org/wp-content/uploads/Examining-the-Boko-Haram-Insurgency-in-Northern-Nigeria-and-the-Quest-for-A-Permanent-Resolution-Of-The-Crisis.pdf> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2016)

⁵ Ludovica Laccino, Nigeria Fulani Militants: Who are the Muslim Herdsmen linked to Boko Haram, *International Business Times*, (Οκτώβριος 20, 2016), Διαθέσιμο στο: <http://www.ibtimes.co.uk/nigeria-fulani-militants-who-are-muslim-herdsmen-linked-boko-haram-1552202> (τελευταία πρόσβαση: 23 Οκτωβρίου 2016)

⁶ Egodi Uchendu, 2010, Being Igbo and Muslim: The Igbo of South- Eastern Nigeria and Conversions to Islam, 1930s to Recent Times, *The Journal of African History*, Vol. 51 (10), pp. 63-87

χρήσης θρησκευτικών λογοθετικών⁷ πρακτικών εκμεταλλεζόμενα τη [...]πίστη της κοινωνίας με στόχο την αντίδραση στην διοχέτευση δυτικών αρχών και κοσμικών αξιών» (Oriola, 2016: 2). Επίσης η Oriola επισημαίνει την σημασία που πρέπει να δοθεί στις προϋπάρχουσες πατριαρχικές αντιλήψεις, τις έμφυλες ιεραρχίες, και στη σεξουαλική βία ως αποτελεσματική στρατηγική της οργάνωσης (Oriola, 2016). Η απαγωγή των κοριτσιών είναι τιμωρία των ανδρών που δεν ασπάζονται το Ισλάμ, είναι τρόπος «πολλαπλασιασμού» των τζιχαντιστών ανταρτών, είναι φυσική συνέπεια της πατριαρχικής αντίληψης της οργάνωσης. Η Oriola επιχειρεί επίσης να αναδείξει τις πολυδιάστατες συνέπειες της σεξουαλικής βίας που ασκείται από τη Boko Haram και προσφέρει μια ενδιαφέρουσα ανάλυση για την συμβολικότητα του γυναικείου σώματος εντός των οικογενειών και των κοινοτήτων στην Νιγηρία. Επισημαίνει ότι «η άσκηση σεξουαλικής βίας στα σώματα των γυναικών και των κοριτσιών καταστρέφει τη συλλογική ταυτότητα των οικογενειών, της θρησκευτικής ομάδας και της εθνοτικής κοινότητας [...] και αποθαρρύνει και αποδυναμώνει την ισχύ των ανδρών στις κοινότητες» (Oriola, 2016: 13). Η ίδια συνδέει τη συστηματική και στοχευμένη αυτή βία κατά των γυναικών με την επακόλουθη διάλυση ολόκληρων γενεαλογιών, κοινοτήτων και εθνοτικών ομάδων (Oriola, 2016). Όπως επισημαίνει και η ίδια «η κατασκευή του γυναικείου σώματος ως η πεμπτουσία του ιερού της κοινότητας και η αθέμιτη σεξουαλική συνέλευση ρυπαίνει αποκλειστικά τις γυναίκες παρά τους άνδρες και συμβολικά ντροπιάζει την κοινότητα στην οποία οι γυναίκες-θύματα ανήκουν» (Oriola, 2016: 13).

Η μέχρι τώρα αναφερόμενη βιβλιογραφία κινούνταν λίγο ως πολύ εντός του πλαισίου του ετεροσεξουαλικού παραδείγματος και μάλιστα υιοθετώντας την διχοτομική προσέγγιση γυναίκες-θύματα, άνδρες-θύτες. Ωστόσο στις υπό συζήτηση περιπτώσεις (όπως και σε πολλές άλλες) τα θύματα δεν είναι μόνο γυναίκες, αλλά άνδρες και ομοφυλόφιλοι. Η Apperley (2015) αναλαμβάνει να αναδείξει αυτό το

⁷ Οι θρησκευτικοί λόγοι, η επίκληση στον Αλλάχ και η παρ-ερμηνεία των ιερών κειμένων του Κορανίου αποτελούν ένα ισχυρό μέσο κινητοποίησης των λαών. Η «δύναμη» του θρησκευτικού λόγου σε ένα θρησκόληπτο λαό όπως είναι ο Νιγηριανός, αποτελεί βασικό εργαλείο της Ισλαμιστικής οργάνωσης για την αφομοίωση του λαού και την ενσωμάτωσή του στη τζιχαντιστική ιδεολογία. Daniel E. Agigboa, n.d, The Social Dynamics of Nigeria's Boko Haram Insurgency: Fresh Insights from the Social Identity Theory, University of Oxford. Διαθέσιμο στο: http://cega.berkeley.edu/assets/miscellaneous_files/110_-_Agiboa_-_ABCA.pdf (τελευταία πρόσβαση: 19 Νοεμβρίου 2016)

γεγονός. Η βία κατά των ανδρών και αγοριών δεν στοχεύει μόνο στην εξουτελισμό τους, αλλά συνιστά μια πράξη θηλυκοποίησης των ανδρών, η οποία απορρέει από την γενικότερη αρνητική αντίληψη για την ομοφυλοφιλία. Οι έρευνες έχουν περιοριστεί στην έμφυλη αναπαράσταση των υποκειμένων εντός των ενόπλων συγκρούσεων, στην κατασκευή της έμφυλης ταυτότητας και της κυρίαρχης αρρενωπότητας που λειτουργεί κατασταλτικά στα σώματα των γυναικών. Οι θεωρητικές προσεγγίσεις της σεξουαλικής βίας αναλύονται εντός ενός ετεροφυλοφυλικού πλαισίου και εστιάζουν στην αντικειμενικοποιητική σχέση μεταξύ ανδρών και γυναικών. Τέτοιου είδους προσεγγίσεις κατασκευάζουν και νομιμοποιούν την θυματοποίηση των γυναικών εντός των ενόπλων συγκρούσεων (Apperley, 2015).

Γ. Δεν έχουμε μελέτες που να ερευνούν τη διασύνδεση της υποχρεωτικής στρατολόγησης και της άσκησης σεξουαλικής βίας στις περιπτώσεις του ISIS και της Boko Haram, παρά το γεγονός πως σε άλλες περιπτώσεις έχει μελετηθεί και καταδειχτεί αυτή η σχέση (Carpenter, 2016·Cohen & Nordas, 2015).

Έρευνες έχουν δείξει ότι η σεξουαλική προκατάληψη συνδέεται με την αντίληψη της κυρίαρχης κανονικοποιημένης αρρενωπότητας (Vincent et al., 2011·Kilianski, 2003). Ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός έχει συνδεθεί με τη σεξουαλική προκατάληψη, καθώς αυτή διαποτίζεται εντός των κινημάτων τα οποία επιτελούν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση έμφυλων κανόνων (Vincent et al., 2011). Αυτή η μορφή προκατάληψης είναι διάχυτη στις δύο υπό εξέταση θρησκευτικές φονταμενταλιστικές οργανώσεις, καθώς η σεξουαλική ταυτότητα έρχεται αντιμέτωπη με πολλαπλά συστήματα εξουσίας εντός της ισλαμιστικής ιδεολογίας. Όμως αν και η σεξουαλική προκατάληψη είναι διάχυτη εντός της ιδεολογίας των φονταμενταλιστικών κινημάτων (μεταξύ των άλλων και στις περιπτώσεις του ISIS και της Boko Haram), και είναι γνωστό πως αυτό μπορεί να οδηγήσει σε πράξεις βίας κατά ατόμων λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού τους (Vincent et al, 2011), και παρά το γεγονός πως η στρατιωτικοποιημένη αρρενωπότητα που αναπτύσσεται εντός αυτών των κινημάτων λειτουργεί καταπιεστικά και κυριαρχικά κατά των σεξουαλικών μειονοτήτων, δεν υπάρχουν πολλές μελέτες που να συζητούν υπό αυτό το πρίσμα το φαινόμενο της σεξουαλικής βίας ως όπλο πολέμου με θύματα άτομα που δεν εντάσσονται στο ετεροσεξουαλικό παράδειγμα.

Από τη σύντομη επισκόπηση της βιβλιογραφίας που σχετίζεται με το θέμα που πραγματεύεται η παρούσα εργασία φαίνεται πως τα συστήματα εξουσίας (πατριαρχία, απολυταρχισμός, ιμπεριαλισμός) και οι πολιτικές της ταυτότητας είναι μερικά από τα ζητήματα τα οποία απασχολούν την επιστημονική κοινότητα αναφορικά με την δράση των φονταμενταλιστικών οργανώσεων. Η σεξουαλική βία ως όπλο πολέμου έχει τύχει ερευνητικής ανάλυσης, αλλά μια κριτική επισκόπηση των ερευνών αποκαλύπτει ότι αυτές στερεοτυπικά αναπαράγουν τα μοτίβα α) της θυματοποίησης των γυναικών και των κοριτσιών εντός της ισλαμιστικής ιδεολογίας των φονταμενταλιστικών οργανώσεων, και β) της συμβολικής τους (των γυναικών) θεώρησης ως φορέων του έθνους (και των κοινοτήτων). Δεν αμφισβητούν το ετεροσεξουαλικό παράδειγμα και δεν υιοθετούν συχνά την προσέγγιση της διαθεματικότητας.

Μεθοδολογία και Ερευνητικά Ερωτήματα

Η ερευνητική αυτή προσπάθεια υιοθετεί τη θεωρία των διασταυρούμενων κοινωνικών ταυτοτήτων (intersectionality), η οποία δημιουργήθηκε αρχικά από τις μαύρες φεμινίστριες θεωρητικούς⁸ συνιστά έναν τρόπο προσέγγισης μέσω του οποίου δίνεται έμφαση στις συστημικές μορφές καταπίεσης και στο τρόπο που αυτές επηρεάζουν τις συλλογικά βιωμένες εμπειρίες των υποκειμένων. *«Τα συστήματα φύλου, φυλής, τάξης κ.λπ. νοούνται ως συστήματα καταπίεσης και περιθωριοποίησης, τα οποία καθορίζουν και κατασκευάζουν τις ταυτότητες»* (Prins, 2006: 279). Η ύπαρξη κάθε κοινωνικής κατηγορίας δεν αποτελεί ανεξάρτητη μεταβλητή κοινωνικά διακριτή σε σχέση με τις άλλες, αλλά προκύπτει από τη συνάρθρωση ποικίλων κοινωνικών υποκατηγοριών οι οποίες βρίσκονται σε άμεση συσχέτιση (Phoenix, 2006). Τα υποκείμενα τοποθετούνται εντός αυτών των κοινωνικών κατηγοριών και η ταυτότητά τους συγκροτείται δια της αλληλοδιασταύρωσης των πολλαπλών ταυτοτήτων τις οποίες φέρουν (έμφυλη, εθνοτική, φυλετική, θρησκευτική κ.λπ.) κατανοώντας την αλληλεπίδραση πολλαπλών καταπιεστικών σχέσεων εξουσίας στις οποίες αυτά (τα υποκείμενα) υπάγονται (Crenshaw, 1989). Κατά τη διευρεύνηση των ερευνητικών ερωτημάτων που έχουν τεθεί στην παρούσα εργασία, το εργαλείο της διαθεματικότητας συμβάλλει στο να καταστεί ορατή η διασταύρωση των ταυτοτήτων προκειμένου να αποκαλυφθεί ο τρόπος με τον οποίο *«τα διαφορετικά συστήματα καταπίεσης και διακρίσεων συγκλίνουν»* (Prins, 2006: 282).

Η μεθοδολογία που ακολουθείται εντάσσεται στο πλαίσιο της φεμινιστικής έρευνας και επιστημολογίας και επομένως αποτελεί μια προσπάθεια που διενεργείται στο πλαίσιο μιας μετα-θετικιστικής προσέγγισης που με υποχρεώνει να καταστήσω εξ αρχής σαφές πως αρνούμαι την ύπαρξη της αντικειμενικότητας, και ομολογώ την σχετικότητα και την υποκειμενικότητα των θέσεων που θα καταγραφούν.

Μεθοδολογικά η παρούσα εργασία υιοθετεί τη θέση της Yuval-Davis η οποία επισημαίνει ότι *«κάθε προσπάθεια ουσιοκρατικής θεώρησης των ταυτοτήτων αναπόφευκτα συγχωνεύει τις αφηγήσεις περί πολιτικής των ταυτοτήτων, περιγράφοντας τη θεσιακότητα των υποκειμένων και κατασκευάζοντας τις ταυτότητες μέσα σε ένα*

⁸ Davis A.(1981), Lorde, A.(1984), Collins, H. P. (1991)

*συγκεκριμένο πολιτικό συγκείμενο» (Yuval-Davis, 2006: 195). Τέτοιους είδους αφηγήσεις απεικονίζουν «ηγεμονικές αφηγήσεις της πολιτικής των ταυτοτήτων, οι οποίες καθιστούν αόρατες τις διαφορετικές εμπειρίες των υποκειμένων» (Yuval-Davis, 2006: 195). Δημιουργείται μια τάση ομογενοποίησης των ταυτοτήτων, αποκρύπτοντας τον τρόπο με τον οποίο διαφορετικές ταυτότητες συγκροτούνται και αλληλοπλέκονται εντός διαφορετικών συστημάτων κοινωνικής ιεραρχίας (Yuval-Davis, 2006). Στο πλαίσιο της σεξουαλικής βίας (ως όπλου πολέμου), η ομογενοποιητική και ουσιοκρατική θεώρηση της πολιτικής των ταυτοτήτων είναι προβληματική, καθώς παραβλέπει το γεγονός ότι η βία βιώνεται διαφορετικά και αποτελεί προϊόν αλληλεξάρτησης με άλλες ταυτότητες (Crenshaw, 1993). Σύμφωνα με τη θεωρία της διαθεματικότητας, κάθε φαινόμενο πραγματοποιείται σε ένα συγκεκριμένο ιστορικό, πολιτικό και πολιτισμικό συγκείμενο, το οποίο δεν μπορεί να αποσπαστεί από την ανάλυση των κοινωνικών μεταβλητών, όπως είναι το φύλο, η εθνικότητα, η θρησκεία, ο σεξουαλικός προσανατολισμός κ.λπ. Η σεξουαλική βία εμπλέκεται ενεργά με τις πολιτικές της ταυτότητας και δρα πάνω στα έμφυλα σώματα (και το ίδιο ισχύει και στο πλαίσιο των συγκρούσεων). Σύμφωνα με την Weitsman «*οι πολιτικές της σεξουαλικής βίας σε εμπόλεμες καταστάσεις αποτελούν θεμελιώδη πληροφορία για την ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο κατασκευάζονται και χειραγωγούνται οι ταυτότητες· ο πόλεμος είναι ολόκληρο καζάνι πολιτικής ταυτοτήτων» (Weitsman, 2008: 562). Η παρουσία απειλής και το αίσθημα της εχθρότητας είναι έντονο, καθώς είναι αποτέλεσμα σύγκρουσης των ταυτοτήτων που αποσκοπεί στην εξάλειψή τους και στην απόκρυψη των βιωμένων εμπειριών των θυμάτων τις οποίες αντανακλούν οι ταυτότητες (Weitsman, 2008).**

Η Henry προτείνει τη χρήση της διαθεματικότητας (intersectionality) ως απάντηση στις ελλειμματικές προσεγγίσεις κατανόησης και ανάδειξης των πολυποίκιλων και σύνθετων εμπειριών των υποκειμένων-θυμάτων τα οποία υφίστανται σεξουαλική βία και έχουν στοχοποιηθεί λόγω έμφυλων, εθνοτικών/εθνικών, φυλετικών κλπ παραγόντων σε καταστάσεις ενόπλων συγκρούσεων (Henry, 2015). Η μελέτη των συστημάτων καταπίεσης και διακρίσεων υπό των ηγεμονικών δομών του καπιταλισμού, του ιμπεριαλισμού και της πατριαρχίας είναι ουσιώδους σημασίας για την κατανόηση της θυματοποίησης η οποία παράγεται σε ένα πλαίσιο κυρίαρχων ουσιοκρατικών λόγων (Henry, 2015).

Η χρήση της διαθεματικότητας επιχειρεί να καταδείξει τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζονται οι έννοιες της αρσενικής ανωτερότητας και της θηλυκής κατωτερότητας οι οποίες καθορίζουν το θύτη και το θύμα υποδηλώνοντας ότι η σεξουαλική βία είναι προϊόν σύνθετων πλεγμάτων εξουσίας (Henry, 2015). Επομένως, δεν αρκεί μόνο η μελέτη των ατομικών χαρακτηριστικών του δράστη για την κατανόηση του φαινομένου αλλά η τοποθέτησή του σε ένα ευρύτερο κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο το οποίο είναι ασταθές και δημιουργεί ιεραρχίες σε περιόδους συγκρουσιακών καταστάσεων (Henry, 2015). Αυτές οι ιεραρχίες προέρχονται από ένα προ-συγκρουσιακό πλαίσιο όπου οι νόρμες και οι πεποιθήσεις σχετικά με το φύλο, τη σεξουαλικότητα και τη βία, κυριαρχούν αποτελώντας έτσι μια συνεχή διαδικασία (Henry, 2015). Ερευνώντας, επομένως, τη σεξουαλική βία υπό το πρίσμα της διαθεματικότητας (intersectionality), αποκαλύπτεται η αλληλεπιδράση των πολλαπλών καταπιεστικών σχέσεων εξουσίας, στις οποίες τα υποκείμενα υπάγονται και οι οποίες είναι καθοριστικής σημασίας για την πολιτική στρατηγική των φονταμενταλιστικών κινημάτων. Η ορατότητα της αλληλοδιασταύρωσης των ταυτοτήτων (έμφυλη, σεξουαλική, θρησκευτική, εθνοτική κ.λπ.) επιτρέπει τη θέαση της αλληλοσύνδεσης και της αμοιβαίας συγκρότησης των ταυτοτήτων. Εκτός αυτού καθιστά δυνατή το να δούμε τον τρόπο με τον οποίο τα υποκείμενα υπάγονται ταυτόχρονα σε διαφορετικές μορφές εξουσίας και ιεραρχήσεις.

Μια τελευταία επισήμανση αφορά το υλικό που χρησιμοποιήθηκε. Η παρούσα μελέτη βασίστηκε σε δευτερογενή βιβλιογραφία και σε Εκθέσεις (Reports) Διεθνών Οργανισμών (π.χ Human Rights Watch, United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, Amnesty International, Human Rights Council κ.λπ.) οι οποίες προσφέρουν πληροφορίες αναφορικά με την κατάσταση στη περιοχή του Ιράκ και της Νιγηρίας. Βέβαια θα πρέπει να ληφθεί υπόψη πως η συλλογή στοιχείων που αφορούν τη σεξουαλική βία στο πλαίσιο των συγκρούσεων είναι ιδιαίτερα δύσκολη υπόθεση, και επομένως δεν μπορεί κανείς να έχει σαφή και πλήρη εικόνα του μεγέθους και των μορφών που έχει λάβει το φαινόμενο στο πλαίσιο της δράσης των φονταμενταλιστικών κινημάτων. Σε πρόσφατες επίσημες Εκθέσεις⁹ της Γενικής Γραμματείας του

⁹ UN Security Council, Report of the Secretary-General on conflict related sexual violence, S/2017/249 (2017), Διαθέσιμο στο: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1708433.pdf>,

S/2016/361 (2016), Διαθέσιμο στο: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1611178.pdf>,

Συμβουλίου Ασφαλείας Ηνωμένων Εθνών επισημαίνεται πως η πολυαιτιακή (φόβος στιγματισμού, ψυχολογικός τραυματισμός, πολιτισμικό πλαίσιο κλπ.) σιωπή που συνοδεύει το φαινόμενο της σεξουαλικής κακοποίησης (και) σε καιρό πολέμου είναι ο κυριότερος λόγος μη ύπαρξης επίσημων δεδομένων.

Κεφάλαιο Πρώτο

Η σεξουαλική βία ως εργαλείο συγκρότησης πολιτικής κοινότητας

1.1 Η χρήση της σεξουαλικής βίας ως «όπλο» για τη δημιουργία έθνους-κράτους

Η σεξουαλική βία σε περιόδους εμπόλεμων καταστάσεων θεάται σε θεωρητικό επίπεδο ως μια ατομική πράξη βίας. Αυτό οδηγεί σε ένα αυθαίρετο συμπέρασμα που αποκρύπτει βαθύτερες κοινωνιολογικές και πολιτικές εννοιολογήσεις της σεξουαλικής βίας. Η ολοένα αυξανόμενη θεωρητική και ακαδημαϊκή ενασχόληση φέρνει τη σεξουαλική βία στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος αποκαλύπτοντας τις πολιτικές και ιδεολογικές πτυχές που ενυπάρχουν σ' αυτή. Η συστηματική και ευρεία χρήση της στις σύγχρονες συγκρούσεις οδήγησε σε μια "επίσημη" αναγνώριση της σεξουαλικής βίας ως *τακτικής* πολέμου μέσα από το ψήφισμα του Συμβουλίου Ασφαλείας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών¹⁰. Σύμφωνα με το Καταστατικό της Ρώμης¹¹ για την ίδρυση του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, ο ορισμός της σεξουαλικής βίας περιλαμβάνει τον βιασμό, τη σεξουαλική δουλεία, την

S/2015/203 (2015), Διαθέσιμο στο: https://unama.unmissions.org/sites/default/files/wps-sg_report_crsv_march_2015_0.pdf

¹⁰ UN Security Council, 2008, Security Council Resolution 1820 (2008), S/RES/1820 (2008), Διαθέσιμο στο: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820\(2008\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820(2008))

¹¹ Rome Statute of the International Criminal Court, 1998, International Criminal Court,

Διαθέσιμο στο: <https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/add16852-ae9-4757-abe79cdc7cf02886/283503/romestatuteng1.pdf>

εξαναγκαστική πορνεία, την επιβεβλημένη εγκυμοσύνη, την υποχρεωτική στείρωση/έκτρωση καθώς επίσης πράξεις σεξουαλικών βασανιστηρίων και ακρωτηριασμούτα οποία αποτελούν πρακτικές γενοκτονίας και αποσκοπούν στην εξόντωση μιας εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής ή θρησκευτικής ομάδας (Άρθρο 6). Επίσης σύμφωνα με το Καταστατικό της Ρώμης οι μορφές σεξουαλικής βίας συνιστούν εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, τα οποία αποτελούν μέρος μιας ευρείας και συστηματικής τακτικής εναντίον του πληθυσμού (Άρθρο 7), και εγκλήματα πολέμου (Άρθρο 8) ως μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου ή/και πολιτικής εναντίον πληθυσμών. Συγκεκριμένα στο άρθρο της Henry Nicola η σεξουαλική βία ορίζεται (όπως ορίζεται από το Καταστατικό της Ρώμης) ως «η σεξουαλική διείσδυση οργάνου ή αντικειμένου σε οποιοδήποτε μέρος του σώματος και η πράξη γίνεται μέσω επιβολής, απειλής ή εξαναγκασμού [...]. Ο βιασμός εμπερικλείει τον εξαναγκαστικό γάμο, την εξαναγκαστική πορνεία και τη σεξουαλική δουλεία, διότι δεν παρέχεται η δυνατότητα συναίνεσης στο άτομο το οποίο βρίσκεται υπό καταναγκαστικές συνθήκες. Άλλες μορφές σεξουαλικής βίας σε περιόδους πολέμου είναι ο εξαναγκασμός του ατόμου να είναι γυμνό, το σεξουαλικό βασανιστήριο, η επιβεβλημένη εγκυμοσύνη και στείρωση» (Henry, 2015: 10). Σύμφωνα με τους Stark και Wessells «το πλαίσιο της σεξουαλικής βίας στις ένοπλες συγκρούσεις αναλύεται υπό το πρίσμα ορισμένων παραγόντων, ως στρατηγικό, πολιτικό και ιδεολογικό όπλο καθώς και ως μέσο έκφρασης "τοξικών" αρρενωποτήτων και έμφυλων νορμών» (Stark & Wessells, 2012: 677).

Αν και η παρούσα εργασία θα εστιάσει κυρίως στη σεξουαλική βία ως «όπλο» των φονταμενταλιστικών οργανώσεων για την επίτευξη των πολιτικών τους στόχων και την δημιουργία της Ισλαμικής κοινότητας (Umma), κρίνεται απαραίτητο να γίνει πρώτα αναφορά στη χρήση αυτής της πρακτικής στο πλαίσιο των συγκρούσεων που στοχεύουν στη δημιουργία του έθνους-κράτους. Έτσι θα καταστεί δυνατή η σύγκριση και θα φανεί η ομοιότητα των τεχνικών/πρακτικών (τουλάχιστον όσον αφορά την σεξουαλική κακοποίηση ως όπλο) που αμφότεροι (φονταμενταλιστικές οργανώσεις και έθνη-κράτη) χρησιμοποιούν για την δημιουργία της πολιτικής κοινότητας. Άλλωστε υπάρχει πληθώρα περιπτώσεων σύγχρονων συγκρούσεων που εργαλειοποίησαν την σεξουαλική βία. Η Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία και η Ρουάντα αποτελούν δύο ιδιαίτερα γνωστά παραδείγματα χρήσης της σεξουαλικής βίας ως μέσο εξόντωσης

συγκεκριμένων εθνικών/εθνοτικών ομάδων (γενοκτονία)¹² με σκοπό την δημιουργία έθνους-κράτους.

Η σεξουαλική βία χρησιμοποιήθηκε ως όπλο σε αυτές τις συγκρούσεις λαμβάνοντας πολλαπλές μορφές (σεξουαλική δουλεία, βιασμός, καταναγκαστική εγκυμοσύνη, καταναγκαστική στέρωση κλπ.). Στη περίπτωση της Ρουάντα, τον Απρίλιο του 1994 μέλη της εθνοτικής ομάδας Χούτου υποκινούμενα από την κυβέρνηση της Ρουάντα διέπραξαν ακρότητες εναντίον της εθνοτικής ομάδας των Τούτσι με αποτέλεσμα τη γενοκτονία τους (τουλάχιστον 800,000 θανατώθηκαν) (Mullins, 2009). Οι Τούτσι ενσωμάτωναν όλα τα στοιχεία του εθνοτικού «άλλου». Ενδιαφέρον εδώ παρουσιάζει το γεγονός της επίκλησης των έμφυλων προσυγκρουσιακών στερεοτύπων από τον Τύπο η οποία συνέβαλλε στην δαιμονοποίηση των Τούτσι και υπήρξε αποτελεσματικό μέσο κινητοποίησης των Χούτου¹³. Τα θύματα της σεξουαλικής βίας (κυρίως γυναίκες, αν και υπήρξε και μεγάλος αριθμός ανδρών θυμάτων) αντιπροσώπευαν τον εθνικά «άλλο» που έπρεπε να θανατωθεί ή να εκδιωχθεί (Mullins, 2009).

Όπως εύστοχα επισημαίνει η Weitsman (Weitsman, 2008), ο βιασμός και οι λοιπές μορφές σεξουαλικής βίας δεν αποτελούν μόνο τακτική υποτίμησης και στιγματισμού αλλά παίρνουν τα χαρακτηριστικά της «εθνικής κάθαρσης» αποσκοπώντας στον γεωγραφική εκτοπισμό ενός πληθυσμού με στόχο την εθνική και πολιτική κυριαρχία. Παρόμοια είναι και η περίπτωση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, όπου περίπου 20,000 γυναίκες και κορίτσια (η πλειοψηφία εξ'αυτών Βόσνιες Μουσουλμάνες) υπέστησαν σεξουαλική βία από Σέρβους (Wood, 2010). Όπως αποφάνθηκε το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, οι συστηματικοί βιασμοί που

¹² Ο βιασμός ως πράξη γενοκτονίας (genocidalrape) προσδιορίζεται ως η συστηματική οργανωμένη στρατιωτική τακτική τρομοκράτησης του πληθυσμού. Χρησιμοποιείται για τον εκφοβισμό και τον στιγματισμό του πληθυσμού (ανδρών και γυναικών), την υποβάθμιση των γυναικών (μέσω αλλοίωσης ταυτότητας τους) και τη εξάλειψη εθνοτικά-αναμειγμένων παιδιών με σκοπό τη διατήρηση της κυριαρχίας. βλ. Christopher W. Mullins, 2009, We are going to rape you and taste Tutsi Women', *The British Journal of Criminology*, 49(6), pp. 719-735.

¹³ Danna Harman, A woman on trial for Rwanda's massacre, *The Cristian Science Monitor* (March 7, 2003), Διαθέσιμο στο: <http://www.csmonitor.com/2003/0307/p09s01-woaf.html> (τελευταία πρόσβαση: 17 Απριλίου 2017) και Peter Landesman, A Woman's Work, *The New York Times* (September 15, 2002), Διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2002/09/15/magazine/a-woman-s-work.html>

διαπράχθηκαν αποτελέσαν μέρος της «εθνικής κάθαρσης» σκοπός της οποίας ήταν αφ' ενός η δημιουργία ενός κυρίαρχου ανεξάρτητου Σέρβικου κράτους¹⁴ αφ' ετέρου η ικανοποίηση της ανάγκης του εθνικού αυτο-προσδιορισμού (Hayden, 2013).

Μια προσπάθεια περαιτέρω κατανόησης (ή και σύντομης ανάλυσης) των προαναφερθέντων περιπτώσεων μας οδηγεί στις ακόλουθες σκέψεις γύρω από τις διασταυρώσεις του φύλου και του έθνους όταν επιδιώκεται ο πολιτικός στόχος της δημιουργίας έθνους-κράτους.

Ο βιασμός και οι άλλες μορφές σεξουαλικής βίας που χρησιμοποιούνται ως όπλο πολέμου δεν αποτελούν απλώς μια επιβεβαίωση της ανδρικής κυριαρχίας έναντι των γυναικών (που κυρίως συγκαταλέγονται μεταξύ των θυμάτων), αλλά μέσο καθορισμού των «εθνικών όριων». Το θύμα είναι ένα έμφυλο όν και ταυτόχρονα ο/η εθνικά «Άλλος» που πρέπει να εκδιωχθεί (Sofos, 1996). Μελέτες έχουν δείξει ότι τα κύρια θύματα της σεξουαλικής βίας είναι κυρίως γυναίκες διότι αυτές συνιστούν τους βιολογικούς και συμβολικούς φορείς αναπαραγωγής του έθνους, κυφορούν τους μελλοντικούς υπερασπιστές του και ενσωματώνουν τα εθνικά όρια¹⁵. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Korak «οι "αρρενωποί" άνδρες είναι αυτοί που θα σκοτώσουν τους αντιπάλους του έθνους για την υπεράσπιση της τιμής των γυναικών "τους", των παιδιών και της γης "τους" και οι "θηλυκές" γυναίκες είναι αυτές που θα αναπαράξουν τους μελλοντικούς "εθνικούς πατέρες" στο όνομα της "ιερής" εθνικής συλλογικότητας» (Korak, 1998: 160). Σύμφωνα με τη συγγραφέα τα εθνικά σχέδια βασίζονται στη «πολιτική του αποκλεισμού [...] γι' αυτό και οι αρχηγοί των εθνών-κρατών επιμένουν στην διαμόρφωση εθνικής ταυτότητας η οποία αναζητά "καθαρότητα" και "ομοιότητα" καθώς αυτά τα στοιχεία αποτελούν αποτελεσματικά μέσα διατήρησης της πολιτικής εξουσίας» (Korak, 1998: 162). Στη προσπάθεια δημιουργίας ενός νέου έθνους-κράτους «οι γυναίκες αποτελούν τους "ειδικούς στόχους" [...] για την αναδιαμόρφωση των ορίων μεταξύ των εθνικών συλλογικοτήτων¹⁶» (Korak, 1998: 164). Η δε σεξουαλική βία που

¹⁴ History, 2009, Bosnian Genocide, History.com, (March 16, 2017), Διαθέσιμο στο: <http://www.history.com/topics/bosnian-genocide> (τελευταία πρόσβαση: 3 Μαρτίου 2017)

¹⁵ Yuval-Davis and Floya Anthias, 1989· Walby, 1992· Brah, 1993· Yuval-Davis, 2013/1997· Seifert, 1996

¹⁶ Η σύνθεση του πληθυσμού στη Δημοκρατία της Βοσνίας και Ερζεγοβίνης ήταν 43.7% Μουσουλμάνοι 31.4% Σέρβοι, 17.3% Κροάτες, 5.5% "Γιουγκοσλάβοι" και 2.1% Άλλοι, βλ. Robert M. Hayden, 2013, From Yugoslavia to the Western Balkans: Studies of European Disunion, 1991-2011, Brill, p. 89.

διαπράττεται εναντίον τους συνεπάγεται και την καταστροφή ενός έθνους (Seifert, 1996). Συνεπώς γίνεται επίκληση των έμφυλων ρόλων στο πεδίο της εθνικής διαμάχης όπου άνδρες και γυναίκες βιώνουν διαφορετικά τη βία και επιτελούν διαφορετικούς ρόλους στην επίτευξη των εθνικών στόχων.

Σύμφωνα με τον Sofos, η σεξουαλική βία αποτελεί ένα μέσο εξευτελισμού και εκτοπισμού των εθνικών/εθνοτικών κοινοτήτων οι οποίες δεν είναι επιθυμητές. Οι πρακτικές της «εθνοκάθαρσης» πραγματοποιούνται μέσα από τις *«διαδικασίες της εδαφικοποίησης/επανεδαφικοποίησης του βιασμού στο πλαίσιο της εθνικής βίας»* (Sofos, 1996: 2). Υπ' αυτό το πρίσμα η σεξουαλική βία αποτέλεσε το μέσο οριοθέτησης του Σέρβικου έθνους και καθορισμού της εδαφικής περιοχής η οποία ήταν απαραίτητη για την διαμόρφωση του νέου έθνους-κράτους (Sofos, 1996). Άλλωστε η εδαφικά προσδιορισμένη επικράτεια και η ύπαρξη συνόρων αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του ορισμού του κράτους (τουλάχιστον όσον αφορά το πεδίο των Διεθνών Σχέσεων) (Steans, 2013). Η σεξουαλική βία αποτελεί επομένως στρατηγική στο πλαίσιο της *«σεξουαλικής γεωγραφίας της εθνικότητας για τον αποκλεισμό των παραβιασμένων σωμάτων από τις περιοχές στις οποίες δεν ανήκουν»* (Hayden, 2000:32). Το εθνικό αφήγημα κατασκευάζεται πάνω στην ιδέα της γεωγραφικής κατανομής και τα σώματα που δεν εντάσσονται στο εθνικό αφήγημα εκτοπίζονται από την εθνική επικράτεια (Hayden, 2000). Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί και στις δύο περιπτώσεις στην Ρουάντα, όπου η εθνοτική ομάδα των Τούτσι εκδιώκεται και αποκλείεται από την εθνική επικράτεια, και στην περίπτωση της Βοσνίας, όπου Μουσουλμάνοι άνδρες και γυναίκες που έχουν υποστεί συστηματική βία αποκλείονται από τα εθνικά γεωγραφικά όρια της Σερβίας και της Κροατίας (Hayden, 2000).

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ένα ακόμα σημείο διασταύρωσης φύλου και έθνους-κράτους που σχετίζεται με το ζήτημα της ετεροσεξουαλικότητας. Η «εθνική κάθαρση» συνιστά *«μια εννοιολογική και πρακτική επέκταση των θεσμοθετημένων τρόπων αντίληψης και συμπεριφοράς, αυτών της εδαφικής επικράτειας και της ετεροσεξουαλικότητας που βρίσκονται σε άμεση σχέση»* (Hayden, 2000: 33). Έτσι η ετεροσεξουαλικότητα προάγεται ως πολιτικός θεσμός, ένα πρόγραμμα για την θεσμοθέτησή της στη ανακατασκευή του έθνους (Hayden, 2000), καθώς το εθνικό αφήγημα χτίζεται σε ετεροκανονιστικά πλαίσια όπου οι γυναίκες αποτελούν τους μηχανισμούς αναπαραγωγής του εθνικού σώματος και κάθε σεξουαλική αποκλίνουσα συμπεριφορά αποκλείεται από την εθνική επικράτεια.

Η σεξουαλική βία που ασκήθηκε με τη μορφή βιασμών και σεξουαλικής δουλείας στις περιπτώσεις της Ρουάντας και της Βοσνίας (και αλλού) διασυνδέει επίσης το ζήτημα της εθνικής ταυτότητας με το φύλο. Οι διαδικασίες ενσωμάτωσης και αποκλεισμού συνιστούν κεντρικούς παράγοντες στην διαμόρφωση του «ανήκειν» το οποίο είναι βασική συνιστώσα στις αναλύσεις του εθνικισμού (Steans, 2000). Φεμινιστικές θεωρητικές αναλύσεις του εθνικισμού καθιστούν ορατές τις έμφυλες αναπαράσεις του έθνους όπου οι γυναίκες αποτελούν τον φορέα της εθνικής ταυτότητας και «ενσαρκώνουν τις συμβολικές αξίες της αγνότητας, της καθαρότητας και της μητρότητας στις εθνικιστικές ιδεολογίες [...] και οι άνδρες ως προστάτες και υπερασπιστές του έθνους» (Steans, 2000: 55). Έτσι η σεξουαλική βία ως πολιτική πράξη, αποτελεί ένα αποτελεσματικό εργαλείο για την προσβολή του έθνους και την εθνοτική αναδιάρθρωση εργαλειοποιώντας τις έμφυλες ταυτότητες (Steans, 2000·Kirby, 2012).

1.2 Η σεξουαλική βία ως «όπλο» για τη δημιουργία της Umma

1.2.α. Περί Φονταμενταλισμού.

Μιας και σε αυτή την εργασία θα μας απασχολήσουν δύο εκ των φονταμενταλιστικών οργανώσεων –το ISIS και η Boko Haram- θεωρείται απαραίτητο να γίνει αναφορά στη εννοιοδότηση του όρου «φονταμενταλισμός». Σύμφωνα λοιπόν με τον Heywood, ο λατινογενής όρος «φονταμενταλισμός»¹⁷, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στο πλαίσιο του Προτεσταντισμού στην Αμερική στις αρχές του εικοστού αιώνα για να δηλώσει την επιστροφή στις ρίζες (στα θεμέλια –fundamentals). Ο όρος υποδηλώνει πως «οι φονταμενταλιστές κατέχουν την αλάνθαστη και ουσιώδη αλήθεια της Βίβλου η οποία έρχεται αντιμέτωπη με τις "σύγχρονες" ερμηνείες του Χριστιανισμού» (Heywood, 2003: 235) και κυρίως με την εξελικτική θεωρία του Δαρβίνου η οποία αποτελούσε πρόκληση για το Θείο στάτους της Βίβλου. Στην πορεία ο «φονταμενταλισμός»

¹⁷ Andrew Heywood, 2003, Political Ideologies: An Introduction. 3rd ed, New York: Pallgrave Macmillan, σ.235

ορίστηκε ως άτυπη ιδεολογία¹⁸, ως κίνημα¹⁹ και θεωρήθηκε αναλυτικό εργαλείο. Ένας κοινά αποδεκτός ορισμός του φονταμενταλισμού δίνεται από τους Almond, Appleby και Sivan και είναι ο ακόλουθος: *“Fundamentalism” refers to a discernible pattern of religious militancy by which self-styled ‘true believers’ attempt to arrest the erosion of religious identity, fortify the borders of the religious community, and create viable alternatives to secular institutions and behaviors*”(Almond, Appleby & Sivan, 2003: 17).

Παρά το γεγονός πως η βιβλιογραφία κάνει λόγο για φονταμενταλισμούς²⁰ υπονοώντας την διασύνδεση του φαινομένου με όλες τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου (Ισλάμ, Ιουδαϊσμός, Ινδουισμός, Βουδισμός, Σιχισμός και Χριστιανισμός), το δυτικό μεντιακό αφήγημα έχει κατασκευάσει την κυρίαρχη (και εσφαλμένη) αντίληψη ότι ο φονταμενταλισμός, και μάλιστα στην πιο εξτρεμιστική του έκφανση, ταυτίζεται με το Ισλάμ (Armstrong, 2002). Αξίζει σ’ αυτό το σημείο να αναφερθεί η παρατήρηση του Tibi (1998: 21) σύμφωνα με τον οποίο *«ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός – δεν περιορίζεται μόνο στο Ισλάμ- δεν είναι μια πνευματική πίστη, αλλά βασίζεται στην πολιτικοποίηση της θρησκείας για κοινωνικούς, πολιτικούς και οικονομικούς στόχους σε αναζήτηση εδραίωσης μιας θεϊκής τάξης»*. Μάλιστα ο Olivier Roy στο πολύ πρόσφατο βιβλίο του «η Τζιχάντ και ο Θάνατος» (Roy, 2017) κάνει λόγο για ισλαμοποίηση του ριζοσπαστισμού κι όχι για ριζοσπαστικοποίηση του Ισλάμ. Η παρούσα εργασία δεν θα προχωρήσει περαιτέρω σε αυτή τη συζήτηση αλλά κρίνεται απαραίτητο να επισημανθεί πως υιοθετείται η εννοιολόγησή του φονταμενταλισμού ως «θρησκευτικού-πολιτικού κινήματος (Heywood, 2003: 235), γίνεται αποδεκτή η ύπαρξη πολλών φονταμενταλισμών και γίνεται η επιλογή της ενασχόλησης με έναν εξ αυτών -τον Ισλαμικό φονταμενταλισμό- ο οποίος αποτελεί το ιδεολογικό υπόβαθρο της δράσης του ISIS και της Boko Haram.

Η φονταμενταλιστική ιδεολογία άρχισε να δημιουργείται στο Ισλάμ με στοχαστές όπως ο Maulana Maududi (1903-1979) στην Ινδία, και ο Sazzid Qutb (1906-1966) στην Αίγυπτο. Στα τέλη της δεκαετίας του 1960 και του 1970 εμφανίζεται ως

¹⁸Andrew Heywood, 2007, Πολιτικές Ιδεολογίες, (επιμ. Ν. Μαρατζίδης), Αθήνα: Επίκεντρο

¹⁹ Della Porta Donatella & Diani Mario, 2010, Κοινωνικά Κινήματα. (επιμ. Σ. Σεφεριάδης), Αθήνα: Κριτική

²⁰ Marty Martin & Scott Appleby, 1991, Fundamentalism Observed, Chicago: University of Chicago Press

πολιτική πράξη αντί-δρασης στον δυτικό επεκτατισμό, τις δυτικές αρχές της εκκοσμίκευσης και του εκσυγχρονισμού, αλλά και ως εναλλακτική πολιτική πρόταση που υπόσχεται την άρση των κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων και «αδικιών» δια της εφαρμογής της Sharia, δια της απόρριψης του έθνους-κράτους ως μορφής πολιτικής οργάνωσης και δια της βεβαιότητας πως η επιστροφή στην Umma θα λειτουργήσει «θεραπευτικά». Το γεγονός δε πως συχνά δεν υιοθετείται από τους φονταμενταλιστές του Ισλάμ μετριοπαθής συμπεριφορά, τροφοδοτεί από πολύ νωρίς το δυτικό αφήγημα περί της ουσιοκρατικής σχέσης της βίας με το Ισλάμ.

1.2.β. Περί της Umma.

Το Ισλαμικό Κράτος αντλεί πολλά στοιχεία από τον ουαχαμπισμό²¹ (ιδεολογία του Ουάχαμπ), ο οποίος συνιστά τη φονταμενταλιστική εκδοχή του σουνιτικού Ισλάμ τον 18^ο αιώνα (Cockburn, 2014). Ο ουαχαμπισμός αποσκοπεί στην επιβολή του νόμου της Σαρία, καθώς θεωρεί τους Σίιτες²² και τους Σούφι μουσουλμάνους αιρετικούς και αποστάτες, οι οποίοι πρέπει να διώκονται όπως οιχριστιανοί και οι Εβραίοι (Cockburn, 2014). Ο Nawaf Obaid²³, υποστηρίζει πως οι ρίζες του Ισλαμικού Κράτους βρίσκονται στη σέκτα των Χαριτζιτών (Kharijites)²⁴ οι οποίοι «προάσπιζαν» τη μουσουλμανική κοινότητα (Umma) κατά την ηγεμονία του τέταρτου Χαλιφάτου, στη διάρκεια της οποίας διέπραξαν θηριωδίες. Παρομοίως, η ισλαμιστική οργάνωση ISIS διακηρύσσει

²¹ Οι ίδιοι απορρίπτουν τον όρο «Ουαχαμπιστές» και προτιμούν να αποκαλούνται «Σαλαφιστές», βλ. (Roy, 1994, pp. 118-119)

²² «Οι Σίιτες θεωρούνται πολυθεϊστές. Οι Ιορδανοί βλέπουν τους Σίιτες και τους Κούρδους ως υποκινητές μιας διαβολικής Ιουδαϊκής Σταυροφορικής συνομοσίας που διώκουν τους Σουνίτες προκειμένου να ιδρύσουν ένα Ιρακινό Ζιονιστικό κράτος. Το μίσος του Abu Musabal- Zarqawi, ιδρυτή του ISIS, προς τους Σίιτες εμπλέκεται με τα σχέδια του για τη κατασκευή ενός Σουνιτικού-τζιχαντιστικού κράτους» (σελ.256). Antony N. Celso, 2015, The Islamic State and Boko Haram: Fifth Wave Jihadist Terror, *Orbis*, 59(2), pp. 249-268

²³ Nawaf Obaid, Only Saudi Arabia can defeat Isis. *TheGuardian*, (December 22, 2015), Διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/22/saudi-arabia-isis-us-terrorists-coalition> (τελευταία πρόσβαση: 4 Νοεμβρίου 2016)

²⁴ Ali Mamouri, Who are the Kharijites and what do they have to do with IS? *Al-Monitor*, (December 8, 2015), Διαθέσιμο στο: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/01/islamic-state-kharijites-continuation.html> (τελευταία πρόσβαση: 4 Νοεμβρίου 2016)

ότι οι άπιστοι (*takfir*²⁵) πρέπει να δολοφονούνται, νομιμοποιώντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις πράξεις βίας κατά των μη «καθαρών» μουσουλμανικών και μη πληθυσμών (Obaid, 2015). Ο τζιχαντισμός συνδέεται με το πολιτικό Ισλάμ και τις ισλαμιστικές πρακτικές, ωστόσο ακολουθεί μια πιο ριζοσπαστική οδό (Shabana, 2016). Άμεσος στόχος του είναι η δημιουργία και η επέκταση ενός Χαλιφάτου το οποίο θα έχει τα χαρακτηριστικά των πρώτων μουσουλμανικών Χαλιφάτων, μετά την ισλαμική επέκταση τον 7^ο αιώνα (Shabana, 2016). Σύμφωνα με τον Shabana, όλες οι μορφές ταυτοτήτων θα πρέπει να εξαλειφθούν, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος, να ενδυναμωθεί δηλαδή η ισλαμική ταυτότητα και να διακηρυχθεί η απόλυτη αφοσίωση στην Umma (Shabana, 2016).

Μετά την αμερικανική επέμβαση στο Ιράκ, και την επακόλουθη αποδυνάμωση των κρατικών θεσμών, δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες για την ανάδυση του ISIS (Gerges, 2016). Σύμφωνα με τον Gerges, η Ισλαμιστική αυτή οργάνωση ήρθε να καλύψει το κενό προτείνοντας και προωθώντας «*μια ισχυρή παν-σουνιτική (σεχταρική - ισλαμιστική) ταυτότητα που υπερβαίνει κάθε είδους εθνοτικά και εθνικά σύνορα*» (Gerges, 2016: 12). Ο σεχταρισμός συνέβαλλε σημαντικά στην αύξηση της ισχύος του Ισλαμικού Κράτους και αποτέλεσε μια δυναμική στην επανακατασκευή και τον επαναπροσδιορισμό της παν-σουνιτικής αραβικής ταυτότητας [...] αποσκοπώντας στη δημιουργία και προάσπιση της σουνιτικής κοινότητας» (Gerges, 2016: 12-13). Η θρησκεία αναμένεται να παίζει το ρόλο της. Να αποτελέσει δηλαδή ένα ισχυρό πλαίσιο για τη διαμόρφωση κοινωνικής ταυτότητας, το οποίο μάλιστα σε περιόδους σύγκρουσης όπου επικρατεί το αίσθημα της ανασφάλειας, να δημιουργήσει έναν συνεκτικό δεσμό μεταξύ των μελών της ομάδας (Gerges, 2016). Η έννοια του «ιερού πολέμου» (*jihad*) διακηρύσσει την επιστροφή στις αυθεντικές πηγές της Σούννα και τις προφορικές παραδόσεις (*hadith*) του Προφήτη Μωάμεθ για την ανακήρυξη του Χαλιφάτου και τη δημιουργία της ισλαμικής κοινότητας ενάντια σε μολυσματικές

²⁵ «Η χρήση του όρου *takfir* χρησιμοποιείται από το ISIS και τη Boko Haram και νομιμοποιεί τις μαζικές θηριωδίες εναντίον των εθνοτικών-θρησκευτικών ομάδων. Η παραδοσιακή χρήση του όρου αναφέρεται στα αφορισμένα, ασεβή άτομα. Η νομιμοποιητική χρήση του όρου *takfir* από τζιχαντιστές κληρικούς δικαιολογεί τις πράξεις βίας εναντίον Μουσουλμάνων» (Celso, ό.π., σελ. 255). «Η επέκταση του όρου συμπεριλαμβάνει επιπλέον τους Σίτες και Αλεβίτες οι οποίοι θεωρούνται πολυθεϊστές από τους Σουνίτες στρατιώτες εξαιτίας της λατρείας τους προς τον Προφήτη Αλί και τον υιό του Husyan» (Celso, ό.π., σελ 255).

πρακτικές του «εξευγενισμένου» Ισλάμ (Eisenstandt, 1999). Η πολιτική ιδεολογία του ισλαμικού φονταμενταλισμού αντανακλά την παραδοσιακή ισλαμική ορθόδοξη σκέψη, την οποία οφείλουν να μοιράζονται οι «αληθινοί» μουσουλμάνοι (Tibi, 1998). Αυτοί οι οποίοι την αμφισβητούν ή την απορρίπτουν αυτή την ιδεολογία θα πρέπει να αποκλείονται από την ισλαμική κοινότητα (Umma) και να φονεύονται. Ως εκ τούτου, οι πράξεις βίας δικαιολογούνται και νομιμοποιούνται. Η ιδεολογία δικαιολογεί και νομιμοποιεί την θανάτωση των απίστων (takfir) (Tibi, 1998· Celso, 2015) είτε αυτοί είναι οπαδοί σεχτών του Ισλάμ (Αλεβίτες, Σίιτες κλπ), είτε οπαδοί άλλων θρησκευμάτων.

Άξιον αναφοράς είναι επίσης το παράδοξο πως τα φονταμενταλιστικά κινήματα για τα οποία γίνεται λόγος στην παρούσα εργασία, αν και απορρίπτουν τη νεωτερική μορφή των εθνών-κρατών, στηρίζονται σε ένα ιδεολογικό πλαίσιο παν-αραβισμού, σύμφωνα με το οποίο οι αραβόφωνοι λαοί της Μέσης Ανατολής, αντί να είναι χωρισμένοι σε διαφορετικά έθνη-κράτη, θα πρέπει να ενωθούν σε ένα ενιαίο αραβόφωνο έθνος-κράτος (Frisch, 2010). Η φράση «το κράτος πρέπει να πεθάνει, Ζήτη το κράτος» φαίνεται να αποτυπώνει τον πολιτικό στόχο. Βέβαια φαίνεται να γίνεται λόγος πλέον για τη δημιουργία ενός νέο-μεσαιωνικού, προ-νεωτερικού κράτους, ενός Civitas Dei του Ιερού Αυγουστίνου.

Οι κοινές θρησκευτικές πεποιθήσεις και η συμμόρφωση στον ισλαμικό νόμο, «θα διευκολύνει την εγκαθίδρυση ενός ενοποιημένου Χαλιφάτου και θα απεικονίζει την ενότητα του Ισλαμικού έθνους» (Frisch, 2010: 1-2). Η έρευνα του Celso (2015) καταδεικνύει πως στρατηγικός στόχος του ISIS και της Boko Haram είναι η διάλυση των εθνικών συνόρων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και η προσπάθεια εθνικής αποσταθεροποίησης στη Νιγηρία, αντίστοιχα. Ο Celso αναδεικνύει μια σημαντική διάσταση στην μελέτη των φονταμενταλιστικών βλέψεων για τη δημιουργία της Umma, παρουσιάζει τη σχέση της έννοιας κοινότητας σε συνάρτηση με την έννοια του έθνους (παν-αραβικό έθνος) και την ανακήρυξη ενός ενοποιημένου Χαλιφάτου. Ο αρχηγός του ISIS, Abu Bakr al-Baghdadi και ο αρχηγός της Boko Haram, Abubakr Sekau αποσκοπούν στον «εξαγνισμό της "ακάθαρτης" κοινωνίας και στο χτίσιμο μικρο-κοινοτήτων υπό την ομπρέλλα ενός Χαλιφάτου» (Celso, 2015: 254). Η προσπάθεια εξαγνισμού των κοινότητων και η δόμηση μικρο-κοινοτήτων υπό την ασπίδα ενός Χαλιφάτου προσιδιάζει στην «επαναδημιουργία μιας "σύγχρονης" εκδοχής της

κοινότητας της Μεδίνα του Προφήτη Μωάμεθ και του Χαλιφάτου», τη λεγόμενη ισλαμική κοινότητα, την Umma (Celso, 2015: 257).

1.2.γ. Η σεξουαλική βία ως «όπλο» για τη δημιουργία της Umma.

Η απόρριψη/καταστροφή των θρησκευτικών και εθνοτικών ταυτοτήτων πραγματοποιείται μέσω της σεξουαλικής βίας ως επιτρεπτή επαφή με πληθυσμό που αρνείται να προσχωρήσει στην Ισλαμιστική ιδεολογία (Ahram, 2015). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι συστηματικές μορφές σεξουαλικής βίας και η σεξουαλική δουλεία προέκυψαν από την καθιερωμένη πατριαρχική αντίληψη περί ιεραρχίας των φύλων σε προ-συγκρουσιακές περιόδους (Wood, 2006). Ο βιασμός και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας χρησιμοποιούνται κυρίως ως ένα μέσο κυριαρχίας, ελέγχου και εξουσίας των αμάχων και *«εμφανίζονται ως μέρος της "εθνικής κάθαρσης", στην οποία η βία χρησιμοποιείται εναντίον ολόκληρων πληθυσμών με σκοπό τον εκτοπισμό τους και την εκ νέου διεκδίκηση των «κενών» εδαφών»* (Wood, 2006: 327). Σε επίσημη Έκθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών²⁶ αναφέρεται ότι η σεξουαλική βία (βιασμός, σεξουαλική δουλεία, εξαναγκαστική πορνεία και επιβεβλημένη εγκυμοσύνη γυναικών και κοριτσιών) έχει λάβει μεγάλες διαστάσεις ιδιαίτερα σε περιοχές (της Νιγηρίας, της Συρίας, του Ιράκ, του Μάλι, της Λιβύης και της Υεμένης) όπου δρουν οι ισλαμιστικές οργανώσεις όπως η Boko Haram και το ISIS. Όπως επισημαίνεται στην Έκθεση, η σεξουαλική βία που συντελείται αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του στρατηγικού σχεδίου και της ιδεολογίας των φονταμενταλιστικών κινήματων. Χρησιμοποιείται ως πηγή εσόδων μέσω της καταναγκαστικής πορνείας, της σεξουαλικής δουλείας, και της απαγωγής με απαίτηση λύτρων αλλά και ως μέσο τρομοκράτησης του πληθυσμού με σκοπό είτε τη συμμόρφωσή του στις επιταγές των ισλαμιστικών οργάνωσεων, και τη στρατολόγηση ανδρών και κυρίως αγοριών, είτε τον

²⁶ UN Security Council, Report of the Secretary General, Conflict related Sexual Violence, S2015/203, Διαθέσιμο στο: https://unama.unmissions.org/sites/default/files/wps-sg_report_crsv_march_2015_0.pdf

εκτοπισμό κοινοτήτων από περιοχές στρατηγικής σημασίας για την εδαφική επέκταση της Umma. Μέσω δε των καταναγκαστικών γάμων επιδιώκεται ο προσηλυτισμός και η διάλυση των συγγενικών δεσμών που συνέδεαν προηγουμένως τις κοινότητες²⁷.

Κεφάλαιο Δεύτερο

Σεξουαλική βία και η διαπραγμάτευση των ορίων και του «ανήκειν»

Στο κεφάλαιο αυτό διερευνώνται οι διασταυρώσεις των έμφυλων, εθνοτικών/εθνικών, θρησκευτικών και σεξουαλικών ταυτοτήτων οι οποίες συμβαίνουν εντός του πλαισίου της άσκησης σεξουαλικής κακοποίησης ως πρακτικής του Ισλαμικού Κράτους κατά της φυλής των Yazidi στο Ιράκ, και της φυλής Chibok στη Νιγηρία. Συγκεκριμένα, εξετάζεται ο τρόπος με τον οποίο οι ταυτότητες εργαλειοποιούνται για την άσκηση και νομιμοποίηση της σεξουαλικής βίας κατά μιας εθνοτικής ή (και) θρησκευτικής μειονότητας και ερευνάται το πώς οι πολιτικές του ανήκειν και το ζήτημα της αναγνωρισιμότητας είναι κεντρικές παράμετροι για την κατανόηση των φονταμενταλιστικών πρακτικών και την άσκηση της σεξουαλικής βίας.

2.1 Μελέτη Περίπτωσης: ISIS και η σεξουαλική βία κατά των Yazidi γυναικών και κοριτσιών

2.1.α. Το προφίλ της Φυλής Yazidi.

Η φυλή των Yezidi ή Yazidi²⁸ είναι μια αρχαία Κουρδική εθνοθρησκευτική κοινότητα, η αρχαιότερη στη Μεσοποταμία. Μολονότι οι Yazidi θεωρούνται από τους εχθρούς

²⁷ Στο ίδιο.

²⁸ The Yezidis. The truth about Yezidis, Διαθέσιμο στο: <http://www.yeziditruth.org/the_yezidis> «Από την εμφάνιση τους πριν χιλιάδες χρόνια πριν στην Ινδία, αυτοί οι άνθρωποι είναι γνωστοί ως Γιαζίντι ή Γιαζίντι (Yazidis or Yezidis). Σύμφωνα με τον Eszter Spat στο βιβλίο: *The Yezidis*, το όνομα προέρχεται από τη φράση *ezXwededa*, του οποίου η σημασία είναι «Δημιουργήθηκα από τον Θεό». Ορισμένοι Γιαζίντι το ερμηνεύουν επίσης ως «Ακόλουθοι του αληθινού μονοπατιού». Ο όρος **Yezidi** ή **Yazidi** προέρχεται και από την Περσική/Ζοροαστριανή λέξη Yazdam που σημαίνει «Θεός», και Yazata, που σημαίνει «θεϊκός»

τους μέλη μιας αιρετικής σεχταρικής ομάδας με στοιχεία διαβολικής λατρείας ή παγανιστικά, οι ίδιοι υιοθετούν ένα μονοθεϊστικό σύστημα πεποιθήσεων με ρίζες στον πολιτισμό και τις θρησκευτικές παραδόσεις της Μεσοποταμίας, του Ζωροαστρισμού²⁹, του Χριστιανισμού και του Ισλάμ (Maisel, 2014). Οι βιαιοπραγίες που διαπράττονται εναντίον των Yazidi προέρχονται από το γεγονός ότι θεωρούνται από το Ισλαμικό Κράτος «Άνθρωποι του (Ιερού) Βιβλίου»³⁰. Στο Κοράνι οι «Άνθρωποι του (Ιερού) Βιβλίου» είναι εκείνοι που υποστηρίζουν τις μονοθεϊστικές θρησκείες του Αβραάμ³¹. Οι Yazidi πιστεύουν σε ένα μοναδικό θεό, τον Ταουισί Μελέκ (Taus Melek, 'the Peacock Angel'), ο οποίος θεωρείται από τους Μουσουλμάνους ως ο Σατανάς στον οποίο αναφέρεται το Κοράνι³².

Οι Yazidi αποτελούν μειονότητα σε όλες τις χώρες που κατοικούν. Μετά τον καθορισμό των συνόρων στην περιοχή (μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου) η φυλή των Yazidi διασπάστηκε σε πολλές κοινότητες, οι οποίες δεν μπορούσαν να διατηρήσουν επικοινωνία με το κέντρο των Yazidi στο βόρειο Ιράκ. Έτσι, οι Yazidi στη Συρία, στην Τουρκία και στην περιοχή του Καυκάσου διαμόρφωσαν διακριτές ταυτότητες, γεγονός που αποτέλεσε τον κύριο παράγοντα της συνεχούς παρουσίας της σεχταρικής³³ βίας (Maisel, 2014). Έτσι οι Yazidi υπό την απειλή να χάσουν τις ζωές

ή «αγγελικά πλασμένος». Γι' αυτό το λόγο, οι θεωρητικοί ισχυρίζονται ότι η ονομασία Yezidis έχει Πέρσικη καταγωγή. Άλλοι θεωρητικοί έχουν συνδέσει το όνομα Γιαζίντι με τον *Yazid bin Muawiyah*, έναν Μουσουλάνο Χαλίφη της πρώιμης Δυναστείας *Umayyad*. Σύμφωνα με την πεποίθηση των Γιαζίντι, ο Χαλίφης *Yazid* ήταν ένας Μουσουλμάνος ηγέτης ο οποίος απογοητευμένος από την θρησκεία του, ασπάστηκε τον Γιαζιντισμό».

²⁹ Saad Salloum, Zoroastrianism in Iraq seeks official recognition. *Al-Monitor*, (December 17, 2016), Διαθέσιμο στο: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/02/iraq-kurdistan-religious-minorities-zoroastrianism.html> (τελευταία πρόσβαση: 20 Οκτωβρίου 2016)

³⁰ The People of the Book and the Hierarchy of Discrimination, *United States Holocaust Memorial Museum*, (n.d) Διαθέσιμο στο: <https://www.ushmm.org/confront-genocide/cases/iraq/background/people-of-the-book> (τελευταία πρόσβαση: 20 Οκτωβρίου 2016)

³¹ Emma Green, The Yazidis, a People who fled, *The Atlantic*, (August 13, 2014), Διαθέσιμο στο: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/08/the-yazidis-a-people-who-fled/375964/> (τελευταία πρόσβαση: 20 Οκτωβρίου 2016)

³² The People of the Book and the Hierarchy of Discrimination, ό.π.

³³ Ο σεχταρισμός, στη συγκεκριμένη περίπτωση, αναφέρεται σε ένα σύνολο θρησκευτικών πεποιθήσεων και αρχών ενάντια σε ένα θρησκευτικό «άλλο», βλ. αναλυτικά Salameh Kaileh and Victorios Shams, What is Sectarianism in the Middle East? *Open Democracy*, (October 9, 2014), Διαθέσιμο στο:

τους και τη θρησκευτικότητα τους, άρχισαν να φεύγουν από τις περιοχές της Μέσης Ανατολής και μετανάστευαν εκεί όπου μπορούσαν να ασκήσουν τη πίστη τους χωρίς να υφίστανται διώξεις (Maisel, 2014). Σήμερα ζουν κυρίως στα περίχωρα της Νινευή στο Ιράκ³⁴. Γιεζίντι κοινότητες υπάρχουν επίσης στην Αρμενία, τη Γεωργία, την Τουρκία, το Ιράν και τη Συρία³⁵.

Σύμφωνα με τον Maisel (2014), οι Yazidi αποτελούν μια μεγάλη ομογενοποιημένη και συνεκτική κοινότητα. Η ηγεσία της κοινότητας βρίσκεται στο Ιράκ, καθώς οι κύριοι τόποι λατρείας και οι τόποι προσκυνήματος είναι στη περιοχή Λαλίζ (Lalish) κοντά στη Μοσούλη. Με σχεδόν μισό εκατομμύριο πιστούς, ο Γιαζιντισμός είναι η δεύτερη μεγαλύτερη θρησκευτική κοινότητα στο Ιράκ μετά το Ισλάμ (Maisel, 2014). Μετά την πτώση του καθεστώτος Μπάαθ³⁶, οι Ιρακινοί Yazidi έκαναν πολλές προσπάθειες για την οικοδόμηση μιας σταθερής κοινότητας εντός των κουρδικών περιοχών (Maisel, 2014). Εντούτοις, οι άραβες μουσουλμάνοι εξακολουθούν να εκφράζουν την αντιπάθειά τους κατά της μειονότητας αυτής ασκώντας ποικίλες μορφές διακρίσεων και βίας (Maisel, 2014). Η δράση των ριζοσπαστικών ένοπλων ομάδων, όπως είναι η Αλ Κάιντα, συνέβαλαν στις αυξανόμενες εντάσεις μεταξύ κυρίως Μουσουλμάνων και Yazidi. Το δε Ισλαμικό Κράτος έχει δηλώσει δημοσίως ότι οι Yazidi αποτελούν μια παγανιστική μειονότητα που πρέπει να αφανιστεί.

Μετά την Αμερικάνικη εισβολή στο Ιράκ το 2003 ξεκίνησαν οι συστηματικές βίαιες επιθέσεις κατά της εθνοτικής μειονότητας των Yazidi από Σουνιτικές Μουσουλμανικές ριζοσπαστικές ομάδες, οι οποίες όπως προαναφέρθηκε, θεωρούν ότι

<https://www.opendemocracy.net/arab-awakening/salameh-kaileh-victorios-shams/what-is-sectarianism-in-middle-east> (τελευταία πρόσβαση: 28 Δεκεμβρίου 2016)

³⁴ βλ. Παράρτημα I

³⁵ Yazidi Genocide, Yazda: A Global Yazidi Organization, Διαθέσιμο στο: <<http://v6.yazda.org/v6/introduction-to-the-yazidi-genocide/>> (τελευταία πρόσβαση: 10 Οκτωβρίου 2016)

³⁶ «Το Αραβικό πολιτικό κόμμα υποστηρίζει το σχηματισμό ενός μοναδικού Αραβικού έθνους. Έχει παρακλάδια σε πολλές χώρες της Μέσης Ανατολής και ήταν το κυβερνών κόμμα στη Συρία από το 1963 και στο Ιράκ από το 1968 έως το 2003». βλ. αναλυτικά Ba'ath Party, Arab Politicalparty, Encyclopedia Britannica, Διαθέσιμο στο: <<http://www.britannica.com/topic/Bath-Party>> (τελευταία πρόσβαση: 10 Οκτωβρίου 2016)

το θεϊκό σύμβολο της πίστης τους (MelekTaus) είναι συνώνυμο με τον διάβολο των Μουσουλμάνων και την Ιουδαιο-Χριστιανική θεολογία³⁷. Για το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «η κοινότητα των Yazidi προσδιορίζεται ως μια εθνοτική ομάδα, της οποίας τα μέλη μοιράζονται κοινή γλώσσα και πολιτισμό, και ως θρησκευτική ομάδα, καθώς τα μέλη της μοιράζονται κοινή θρησκεία, κοινό δόγμα και είδος λατρείας» (Human Rights Council, 2016: 20).

2.1.β. Η κατασκευή «ηγεμονικής ταυτότητας» ως προϋπόθεση δημιουργίας της Umma.

Σύμφωνα με την Srinivasan «ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός, ο οποίος εμπεριέχει και εθνικιστικά στοιχεία, συνιστά μια απάντηση στην απειλή της ποικιλίας των ταυτοτήτων με στόχο την εγκαθίδρυση μιας ηγεμονικής ιεραρχίας» (Srinivasan, 2004: 136). Η ιδέα διαμόρφωσης της Ισλαμικής κοινότητας, η οποία στοχεύει στην ομοσπονδιοποίηση των φυλών της Μέσης Ανατολής υπό την προϋπόθεση βέβαια να είναι πιστές στη Μουσουλμανική κοινότητα και στον Αλλάχ, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας κυρίαρχης Αραβικής ταυτότητας (Tibi, 1998).

Η ιδέα της Umma βασίστηκε πράγματι στο διαχωρισμό Αράβων μουσουλμάνων και μη μουσουλμάνων διαπλέκοντας τη θρησκευτική και την εθνοτική ταυτότητα (Tibi, 1998). Χρήζει αναφοράς ότι σύμφωνα με τον Antony Smith «η άνοδος του θρησκευτικού σεχταρισμού παρέχει ένα γόνιμο έδαφος για μια εθνική-θρησκευτική κοινότητα, καθώς ιστορικά σεχταρικές και αιρετικές μορφές του Ισλάμ σταδιακά εθνικοποιήθηκαν» (Tibi, 1998: 131). Η πολιτικοποίηση της θρησκείας είναι γεμάτη με εθνικά χαρακτηριστικά, καθώς τα ισλαμιστικά φονταμενταλιστικά κινήματα στην προσπάθεια διάλυσης των εθνών-κρατών στη Μέση Ανατολή διακηρύσσουν τη διαμόρφωση μια παν-Αραβικής ταυτότητας (σουνιτικής) για τη δημιουργία της Ισλαμικής κοινότητας (Umma) (Tibi, 1998). Η ιδεολογία του «Ισλαμισμού» αποσκοπεί στη δημιουργία μιας κοινής θρησκείας στη βάση της ενότητας μεταξύ των

³⁷Amy Braunschweiger, Interview: These Yezidi Girls escaped ISIS. Now What? *Human Rights Watch*, (n.d) Διαθέσιμο στο: http://features.hrw.org/features/Interview_These_Yezidi_Girls_Escaped_ISIS/index.html (τελευταία πρόσβαση: 30 Οκτωβρίου 2016)

μουσουλμάνων πιστών αποσκοπώντας στην επίτευξη του Ισλαμιστικού οράματος, την αναγέννηση του Χαλιφάτου που θα απεικονίζει την ενότητα του Ισλαμικού έθνους (Frisch, 2010).

Η πίστη καθορίζει τη θρησκευτική ταυτότητα του ατόμου και την ένταξη του στην θρησκευτική κοινότητα. *«Η διαδικασία της επανα-Ισλαμοποίησης [...] είναι μια διαδικασία καθορισμού συνόρων μεταξύ των αληθινά πιστών και του υπόλοιπου κόσμου»* (Roy, 2004: 36). Η προσωπική ταυτότητα διαπραγματεύεται με τη θρησκευτική ταυτότητα της κοινότητας καθώς για να θεωρηθεί μέλος οφείλει να αποδείξει την αφοσίωση και τη πίστη σε αυτήν. Μολονότι το όραμα του παν-Αραβισμού βασίζεται στην θεμελίωση μιας εθνικής ενότητας στην οποία θα υπάγονται μουσουλμάνοι και χριστιανοί, διαφαίνεται ότι η ισλαμιστική ιδεολογία εντός των φονταμενταλιστικών πρακτικών διαπλέκεται με τον Αραβικό εθνικισμό για τη θεμελίωση της Ισλαμικής Κοινότητας (Umma), διαχωρίζοντας τους Άραβες μουσουλμάνους από τις υπόλοιπες εθνικές-θρησκευτικές μειονότητες (Frisch, 2010).

2.1.γ. Η έμφυλη διάσταση της γενοκτονίας των Yazidi.

Η συστηματική επίθεση κατά της εθνικής-θρησκευτικής ομάδας των Yazidi στο Ιράκ συνιστά γενοκτονία και όχι εχθροπραξία³⁸. Αυτό επιβεβαιώνεται και από την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (2016), η οποία αναφέρει ότι το Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και στην περιοχή του Λεβάντε έχει διαπράξει γενοκτονία, εγκλήματα πολέμου και εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας ενάντια σε εθνικές και θρησκευτικές ομάδες. Συγκεκριμένα, οι πράξεις του ISIS κατηγοριοποιούνται ως «γενοκτονία». Η γενοκτονία, όπως ορίζεται από τον Raphael Lemkin, είναι η *«καταστροφή μιας συλλογικότητας σε ένα ευρύ κοινωνικό-πολιτισμικό πλαίσιο [και δεν αποσκοπεί μόνο] στη θανάτωση των μελών της ομάδας, αλλά και στη καταστροφή των πολιτισμικών θεμελίων της»* (Jones, 2010: 128-129). Επιπλέον, στα άρθρα I και II της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Πρόληψη και την Τιμωρία εγκλημάτων

³⁸ Law of the Armed Conflict and the Use of Law, Do ISIS hostilities against Yazidis in Iraq constitute crimes against humanity?, (May 6, 2016), Διαθέσιμο στο: <https://law5211.wordpress.com/2016/05/06/do-isis-hostilities-against-yazidis-in-iraq-constitute-crimes-against-humanity/> (τελευταία πρόσβαση: 18 Νοεμβρίου 2016)

Γενοκτονίας³⁹ ορίζεται πως «οι πράξεις γενοκτονίας πραγματοποιούνται με σκοπό την καταστροφή μέρους ή ολόκληρης, εθνικής, εθνοτικής, φυλετικής, θρησκευτικής ομάδας η οποία συμπεριλαμβάνει τη θανάτωση μελών της ομάδας, τη σωματική και ψυχική βλάβη των μελών της, την επιβολή μέτρων για τον περιορισμό γεννήσεων εντός της ομάδας και την επιβεβλημένη μεταφορά των παιδιών από τη μία ομάδα στην άλλη». Όπως αναφέρει και το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο ο βιασμός και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας, όταν πραγματοποιούνται στα πλαίσια εξόντωσης ενός συνολικού ή μερικού πληθυσμού, συνιστά γενοκτονία⁴⁰.

Η βασική πολιτική της εθνικής «κάθαρσης» που διαπράττει το ISIS στο Ιράκ συνάδει απόλυτα με ό,τι ορίζεται παραπάνω ως γενοκτονία. Πρόκειται για θανατώσεις, βιασμούς και καταστροφή τόπων λατρείας πολιτισμικής κληρονομιάς των εθνικών-θρησκευτικών μειονοτήτων⁴¹. Η Έκθεση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (Human Rights Council, 2016) αναφέρει ρητά πως οι θηριωδίες κατά της εθνο-θρησκευτικής μειονότητας των Yazidi συνιστούν πράξεις γενοκτονίας, καθώς γυναίκες και κορίτσια υποβάλλονται σε συστηματικούς βιασμούς, καταναγκαστικούς γάμους με μέλη του ISIS, καταναγκαστική πορνεία, όπως και επιβεβλημένες εγκυμοσύνες και στείρωσεις. Το ISIS σκοτώνει, προκαλεί σοβαρότατες σωματικές ή ψυχικές βλάβες, και υφαρπάζει παιδιά ως μέσο καταστροφής του συγκεκριμένου πληθυσμού⁴² (Άρθρο II και Άρθρο 6 του Κατασταστικού της Ρώμης).

³⁹ General Assembly of the United Nations, 1948, Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide, No. 1021 Διαθέσιμο στο: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%2078/volume-78-i-1021-english.pdf> (τελευταία πρόσβαση: 29 Δεκεμβρίου 2016)

⁴⁰ Article 7, Rome Statute of the International Criminal Court, Διαθέσιμο στο: <http://www.preventgenocide.org/law/icc/statute/part-a.htm>

⁴¹ Amnesty International, Ethnic Cleansing on a Historic Scale: Islamic State's systematic targeting of minorities in northern Iraq, 2014, Διαθέσιμο στο: https://www.es.amnesty.org/uploads/media/Iraq_ethnic_cleansing_final_formatted.pdf, p. 22

⁴² Law of the Armed Conflict and the Use of Law, 2016, Do ISIS hostilities against Yazidis in Iraq constitute crimes against humanity?, Διαθέσιμο στο: <https://law5211.wordpress.com/2016/05/06/do-isis-hostilities-against-yazidis-in-iraq-constitute-crimes-against-humanity/> (τελευταία πρόσβαση: 18 Νομβρίου 2016)

Τα δε στοιχεία του στρατηγικού σχεδιασμού και της πολιτικής στόχευσης είναι υπαρκτά⁴³.

Το ISIS υιοθετεί ποικίλες πρακτικές και όπλα προκειμένου να επιτύχει το στόχο του και αυτές δεν υλοποιούνται ανεξάρτητα από το φύλο. Μάλιστα μπορεί κανείς να ισχυριστεί πως αυτό (το φύλο) "υπαγορεύει" τα όπλα που χρησιμοποιούνται κάθε φορά. Η έμφυλη προσέγγιση της γενοκτονίας συμβάλλει στην ανάδειξη και κατανόηση των έμφυλων εμπειριών των υποκειμένων εντός των διαφορετικών και ποικίλων μορφών βίας στις οποίες υπάγονται (Jones, 2010). Στην προκειμένη περίπτωση έχουμε απαγωγές και στρατολογήσεις ανήλικων αγοριών, σεξουαλική κακοποίηση γυναικών και κοριτσιών, και θανατώσεις όσων δεν εντάσσονται στο ετεροσεξουαλικό παράδειγμα.

Η στρατολόγηση αγοριών από τη φονταμενταλιστική οργάνωση του ISIS και ο επιβεβλημένος προσηλυτισμός τους στο Ισλάμ εντάσσεται στις πράξεις γενοκτονίας. Η φυσική βία που ασκείται στα αγόρια, ηλικίας επτά ετών και άνω, αποσκοπεί στην απομάκρυνσή τους από την κοινότητα των Yazidi και στην απαγόρευσή τους να ασκούν ελεύθερα την πίστη τους. Στόχος του ISIS είναι η εξάλειψη της εθνικής-θρησκευτικής ταυτότητας τους και η απαγκίστρωσή τους από την κοινότητα, προκειμένου να ασπαστούν με την ισλαμιστική ιδεολογία. Το ISIS θεωρεί τη θρησκεία του Γιαζιντισμού ως «*μια αμετάβλητη ταυτότητα, και ως εκ τούτου επιβάλλει μετατροπές εντός της ομάδας*» (Human Rights Council, 2016: 20).

Σύμφωνα με την Έκθεση του Συμβουλίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Human Rights Watch, 2016) στις περιοχές της Ράκκα, της Μοσούλης, της Συρίας και στην ευρύτερη περιοχή του Ιράκ, τα αγόρια Yazidi, με τη συμπλήρωση του έβδομου έτους της ηλικίας τους, απομακρύνονται από τις οικογένειες τους και υποβάλλονται σε συστηματική εκπαίδευση μαζί με αγόρια Σουνίτες, προκειμένου να ενταχθούν στο πεδίο μάχης προς υπεράσπιση της ισλαμιστικής ομάδας. Μετά την ολοκλήρωση της στρατιωτικής τους εκπαίδευσης, τα αγόρια αυτά υπηρετούν, ανάλογα με τις ανάγκες

⁴³ Henry Johnson, U.S. Holocaust Museum: The Islamic State's War on Yazidis is Genocide, Foreign Policy, (November 12, 2015), Διαθέσιμο στο: http://foreignpolicy.com/2015/11/12/u-s-holocaust-museum-the-islamic-states-war-on-yazidis-is-genocide/?utm_content=buffer34557&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer (τελευταία πρόσβαση: 7 Ιανουαρίου 2017)

της οργάνωσης, είτε ως στρατιώτες στο πεδίο της μάχης, είτε ως φύλακες των στρατιωτικών βάσεων. Επιπλέον, τα αγόρια όπως και οι άνδρες υποβάλλονται σε διαδικασία προσηλυτισμού, παρακολουθούν προσευχές στα τζαμιά και εκπαιδεύονται στο να θανατώνουν «απίστους» ακολουθώντας τις διδαχές του Ισλαμικού Κράτους. Η Έκθεση αναφέρει πως σε περίπτωση που τα παιδιά αυτά δεν μπορέσουν να απομνημονεύσουν αποσπάσματα του Κορανίου ή να απαγγείλουν προσευχές, τους ασκείται βία (Human Rights Watch, 2016). Άμεσος στόχος του Ισλαμικού Κράτους είναι η επιβολή της νέας θρησκευτικής ταυτότητας. Η στόχευση αυτή χαρακτηρίζει τα φονταμενταλιστικά κινήματα, όπως το ISIS και η Boko Haram, τα οποία αναπτύσσονται εντός μιας στρατιωτικοποιημένης ιδεολογίας που αποσκοπεί στη διασφάλιση και ενδυνάμωση των συνόρων της θρησκευτικής κοινότητας (Almond, Appleby & Sivan, 2002).

Η επιβεβλημένη στρατολόγηση των ανήλικων αγοριών συνιστά έμφυλη βία, καθώς δικαιολογείται και φυσικοποιείται υπηρετώντας τις άκαμπτες κανονιστικές νόρμες της ηγεμονικής στρατιωτικοποιημένης αρρενωπότητας (Carpenter, 2006). Η ισλαμιστική ιδεολογία ενδυναμώνει αυτά τα χαρακτηριστικά, στηριζόμενη στις κανονιστικές έμφυλες ιεραρχίες και διχοτομήσεις ως απόρροια της πατριαρχικής αντίληψης που δημιουργεί έμφυλα διπολικά συστήματα (Carpenter, 2008). Τα αγόρια καλούνται να επιτελέσουν και να ενσωματώσουν την ηγεμονική αρρενωπότητα εντός μιας ανδροκρατούμενης στρατιωτικοποιημένης οργάνωσης. Αυτά άλλωστε αποτελούν τους μελλοντικούς υπερασπιστές της Ισλαμικής κοινότητας και τους εκπροσώπους της Αραβικής ταυτότητας.

Η άσκηση σεξουαλικής βίας κατά των γυναικών και των κοριτσιών Yazidi ανήκει επίσης στις πρακτικές του ISIS. Θύματα αυτής της πρακτικής είναι κυρίως κορίτσια και γυναίκες Yazidi.

Το Ισλαμικό Κράτος έχει διαπράξει (και συνεχίζει να διαπράττει) διαφόρων μορφών σεξουαλική βία⁴⁴ εναντίον των Yazidi γυναικών και κοριτσιών στο βόρειο

⁴⁴ Στο άρθρο της HenryNickola (2015) ο ορισμός της σεξουαλικής βίας, όπως ορίζεται και από το Καταστατικό της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου, «αποτελεί μορφή σεξουαλικής βίας που συμπεριλαμβάνει τη σεξουαλική διείσδυση οργάνου ή αντικειμένου σε οποιοδήποτε μέρος του σώματος και η πράξη γίνεται μέσω επιβολής, απειλής ή εξαναγκασμού [...]. Ο βιασμός εμπερικλείει τον εξαναγκαστικό γάμο, την εξαναγκαστική πορνεία και τη σεξουαλική δουλεία, διότι δεν παρέχεται η

Ιράκ, (μεταξύ αυτών, συστηματικούς βιασμούς, βασανιστήρια, επιβεβλημένες εγκυμοσύνες και καταναγκαστική στειρώση, καταναγκαστικούς γάμους και σεξουαλική δουλεία) (HRW, 2016). Σύμφωνα δε με επίσημη αναφορά των Ηνωμένων Εθνών για την Ανθρωπιστική βοήθεια, στο Ιράκ ο αριθμός των Yazidi γυναικών και κοριτσιών που κρατούνται σε συνθήκες σεξουαλικής δουλείας ανέρχεται στις 3,500 ⁴⁵.

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα στοιχεία η στοχοποίηση της εθνικής-θρησκευτικής ομάδας Yazidi από το Ισλαμικό Κράτος παρουσιάζεται από την ίδια την ισλαμιστική ομάδα ως ένα ηθικό και θρησκευτικό καθήκον προς την Ισλαμική κοινότητα. Η ιδεολογία των φονταμενταλιστών μουσουλμάνων βασίζεται στην ιδέα της πολιτισμικής κάθαρσης, τον εξαγνισμό του τόπου από άπιστους με σκοπό την αναγέννηση του Ισλαμικού Χαλιφάτου (Gerges, 2016). Κινητοποιούνται επομένως μηχανισμοί νομιμοποίησης με πολιτική και θρησκευτική βάση (αν ισχυριστεί βέβαια κάποιος πως είναι δυνατή μια τέτοια κατηγοριοποίηση). Έτσι όσον αφορά το πολιτικό πλαίσιο νομιμοποίησης, ακολουθείται το ακόλουθο αφήγημα. Σύμφωνα με το άρθρο ‘The Revival of Slavery Before the Hour’ στο ηλεκτρονικό περιοδικό Dabiq, το Ισλαμικό Κράτος ισχυρίζεται ότι η κράτηση των Yazidi γυναικών και κοριτσιών θεωρείται «λάφυρο πολέμου» σύμφωνα με το νόμο της Σαρία. Το Ισλαμικό Κράτος αναφέρει ότι *«μετά την αιχμαλώτισή τους, οι γυναίκες και τα κορίτσια μοιράστηκαν μεταξύ των μελών του που συμμετείχαν στις εχθροπραξίες στη περιοχή Sinjar, και το ένα πέμπτο των αιχμαλώτων πέρασαν στην εξουσία του Ισλαμικού Κράτους με σκοπό να μοιραστούν ως khums (φόροι για τα «λάφυρα πολέμου»)⁴⁶[...] και απαγορεύεται να*

δυνατότητα συναίνεσης στο άτομο το οποίο βρίσκεται υπό καταναγκαστικές συνθήκες. Άλλες μορφές σεξουαλικής βίας σε περιόδους πολέμου είναι ο εξαναγκασμός του ατόμου να είναι γυμνό, το σεξουαλικό βασανιστήριο, επιβεβλημένη εγκυμοσύνη και στειρώση». Henry Nickola, 2015, Theorizing Wartime Rape: Deconstructing Gender, Sexuality, and Violence, *Gender and Society*, Vol. XX, No. X, p. 11

⁴⁵ United Nations Assistance Mission for Iraq-Human Rights Office (UNAMI), 2015, Report on the Protection of Civilians in the Armed Conflict in Iraq: 1 May – 31 October, p.18, Διαθέσιμο στο: <<http://www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/UNAMIRreport1May31October2015.pdf>> (τελευταία πρόσβαση: 30 Οκτωβρίου 2016)

⁴⁶ Khums in the Qu’ran & History, Al-Islam, (n.d), Διαθέσιμο στο: <<https://www.al-islam.org/khums-islamic-tax-sayyid-muhammad-rizvi/khums-quran-history>> (τελευταία πρόσβαση: 2 Νοεμβρίου 2016) και Khums: a tax on war spoils, The Revival of Slavery Before the Hour, (n.d), Διαθέσιμο στο:

πουληθούν πίσω στις οικογένειες τους». Η καταναγκαστατική κράτηση τους θεωρείται συλλογική ιδιοκτησία του ISIS. Οι γυναίκες αυτές χαρακτηρίζονται ανοιχτά ως δούλες και το Ισλαμικό Κράτος δικαιολογεί τις πράξεις βίας εναντίον τους, καθώς θεωρεί πως έχει την εξουσία του ελέγχου των γυναικών και κοριτσιών, τα οποία του ανήκουν (Human Rights Council, 2016). Το ISIS χαρακτηρίζει την αιχμαλωσία των «άπιστων» γυναικών και παιδιών ως μια αναπόφευκτη συνέπεια στην προσπάθειά της για τον εδαφικό έλεγχο της περιοχής, γι' αυτό και η σεξουαλική δουλεία αποτελεί πρακτική ζωτικής σημασίας της δράσης της. Όσον αφορά δε το θρησκευτικό πλαίσιο, αξίζει να σημειωθούν τα ακόλουθα. Όπως αναφέρει ο Gerges, η επιδίωξη εθνικής κάθαρσης μέσω της χρήσης της σεξουαλικής βίας κατά των Yazidi γυναικών και κοριτσιών, δεν συνιστά μόνο προϊόν πατριαρχικής ιδεολογίας, αλλά και ιδεολογία που βασίζεται σε επιλεγμένα αποσπάσματα (χωρία) από τη γραφή ή την Σούννα⁴⁷, προκειμένου να νομιμοποιήσει τις πρακτικές της σεξουαλικής βίας και δουλείας (Gerges, 2016). Η πώληση τους σε άνδρες εκλαμβάνεται ως «δώρο προς τον Αλλάχ» (Mah-Rukh, 2015: 18). Έτσι «η ηγεσία του Ισλαμικού Κράτους νομιμοποιεί αυτήν τη πρακτική, διότι ισχυρίζεται ότι ασκούσαν και την περίοδο του Προφήτη Μωάμεθ» (Callimachi, 2016) και επομένως επιδεικνύει πίστη στην παράδοση.

Οι ένοπλες συγκρούσεις φέρνουν στην επιφάνεια τις έμφυλες νόρμες και διχοτομήσεις που διαμορφώνουν την ταυτότητα των υποκειμένων (Cockburn, 2010). Συγκεκριμένα, οι πολλαπλές μορφές σεξουαλικής βίας και δουλείας που στοχοποιούν τις γυναίκες και τα κορίτσια διαμορφώνονται σε ένα πλαίσιο έμφυλης ιεράρχησης και ανδροκρατικού ελέγχου πάνω στα σώματά τους. Η σεξουαλική βία κατά των Yazidi γυναικών είναι επίσης αποτέλεσμα μιας διάχυτης στρατιωτικοποιημένης ηγεμονικής αρρενωπότητας που συνδέεται με τα εξουσιαστικά συστήματα του μιλιταρισμού και της πατριαρχίας (Baaz & Stern, 2009). Όπως υποστηρίζει η Nicola Henry, ο βιασμός και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας θεμελιώνεται πάνω σε σεξιστικούς λόγους και πρακτικές που δημιουργούν ένα βίαιο περιβάλλον, όπου η στρατιωτικοποίηση συμβάλλει στην παραγωγή ετεροσεξουαλικών βίαιων αρρενωποτήτων με σκόπο τη σεξουαλική αντικειμενικοποίηση των (κυρίως) γυναικών (Henry, 2015). Η σεξουαλική βία εργαλειοποιείται για την κατασκευή ένος υπερ-αρρενωπού Ισλαμικού Κράτους με

<<http://www.danielpipes.org/rr/2014-10-dabiq.228.pdf>>, p. 15 (τελευταία πρόσβαση: 2 Νοεμβρίου 2016)

⁴⁷ παραδόσεις βασισμένες στα λεγόμενα και τις πράξεις του Προφήτη Μωάμεθ

στόχο τον έλεγχο ή την εξόντωση της εθνικής-θρησκευτικής ομάδας των Yazidi (Ahram, 2015).

Οι ρίζες της πρακτικής της σεξουαλικής βίας από το ISIS προέρχονται από ένα νεο-πατριαρχικό περιβάλλον, χωρίς να υπονοείται ότι τέτοιου είδους πρακτικές είναι εγγενές χαρακτηριστικό του αραβικού και μουσουλμανικού κόσμου (Ahram, 2015). Η εργαλειοποίηση της σεξουαλικής βίας για τη δημιουργία παν-Ισλαμικού⁴⁸ κράτους είναι αποτελεσματική για τον κοινωνικό έλεγχο και τη δημιουργία δεσμών με τη σουνιτική φονταμενταλιστική οργάνωση (Ahram, 2015). «*Η σύμπλεξη, επομένως του σεξουαλικού ελέγχου με την εθνο-σεχταρική⁴⁹ ιεραρχία στην οποία αποσκοπούν, αναδεικνύει τη σεξουαλική βία ως το όργανο υποτίμησης και κυριαρχίας επί της εθνοτικής-θρησκευτικής ομάδας*» (Ahram, 2015: 71). Το Human Rights Watch⁵⁰, πληροφορεί πως ο "θρησκευτικο-πολιτικός" στόχος στον οποίο προσβλέπει το ISIS είναι ο προσηλυτισμός των Yazidi γυναικών και κοριτσιών στο Ισλάμ. Η προσφώνηση τους ως «dirty kuffar» (βρώμικες άπιστες) δηλώνει ότι οι γυναίκες και τα κορίτσια θεωρούνται και αντιμετωπίζονται ως μιαρή ύλη και συμπυκνώνει όλα τα είδη

⁴⁸ «Ο Ισλαμισμός βασίζεται στην ιδέα μια κοινής θρησκείας ως η βάση ενότητας μεταξύ των πληθυσμών: οι κυβερνήσεις έχουν ως βάση τη μουσουλμανική πίστη και την εφαρμογή του νόμου της Σαρία, ως νόμου του κράτους, [...] την αναβίωση του Χαλιφάτου που θα απεικονίζει την ενότητα του Ισλαμικού έθνους» Hillel Frisch, 2010, Pan-Arabism and its competitors: Islamic Radicals and the nation-state, *Critical Review*, 22:1,p. 1

⁴⁹ Ο εθνο-σεχταρισμός αναφέρεται στη δημιουργία μιας σχέτας, δηλαδή μιας πολιτικής ομάδας με εθνικά/εθνοτικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά και η εθνοσεχταρική βία αναφέρεται στη διασταύρωση εθνικών και θρησκευτικών ταυτοτήτων στη άσκηση βίας. Βλ. Sean Cleary, 2016, Identity Politics, Sectarian Conflict, and Regional Political Rivalry in the Middle East, Trilogue Salzburg, Διαθέσιμο στο: https://www.bertelsmann-stiftung.de/fileadmin/files/Projekte/84_Salzburger_Triolog/Analysis_Triologue-Salzburg-2016_Identity-Politics_20160820.pdf (τελευταία πρόσβαση: 28 Δεκεμβρίου 2016)

Στη συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης, η εθνο-σεχταρική βία που προκύπτει από την ανάδυση του ISIS διαπράττεται μεταξύ Σιτών Αράβων, Σουνιτών Αράβων και Κούρδων, οι οποίοι έχουν Αραβική ταυτότητα, αλλά ανήκουν σε διαφορετικές σεχταρικές ομάδες του Ισλάμ (διαφορετική θρησκευτική ταυτότητα). Βλ. Αναλυτικά Denali Marsh, The Global State, Understanding the Rise of ISIS, *ForeignPolicy*, (January 20, 2015), Διαθέσιμο στο: <http://theglobalstate.com/popular/understanding-isis/> (τελευταία πρόσβαση: 28 Δεκεμβρίου 2016)

⁵⁰ Samer Muscati, Iraq: ISIS Escapees Describe Systematic Rape, *Human Rights Watch*, (April 14, 2015), Διαθέσιμο στο: <https://www.hrw.org/news/2015/04/14/iraq-isis-escapees-describe-systematic-rape> (τελευταία πρόσβαση: 10 Νοεμβρίου 2016)

αποστροφής του κοινωνικού «άλλου» (Brah, 1999). «Οι γυναίκες και τα κορίτσια δεν αναγνωρίζονται ή δεν επιτρέπεται να είναι απλώς φορείς της θρησκείας, αλλά συνιστούν τους κύριους δρώντες αυτής» (Chhachhi, 1998: 573). Άλλωστε η εφαρμογή του πολιτικού Ισλάμ, κατά την άποψη των Ισλαμιστών φονταμενταλιστών, στηρίζεται περισσότερο στη θέση τους σχετικά με τη σχέση μεταξύ ανδρών και γυναικών, τον απόλυτο περιορισμό της ελευθερίας κίνησής τους και τον έλεγχο της σεξουαλικότητας και της γονιμότητάς τους (Chhachhi, 1998) παρά σε οποιαδήποτε θεολογία. Μολονότι αυτή η αντίληψη προέρχεται από προϋπάρχουσες κοινωνικές κατασκευές που ορίζει η πατριαρχία, εντάσσεται σε ένα θρησκευτικό πλαίσιο που αποτελεί βασικό ιδεολογικό υπόβαθρο της φονταμενταλιστικής αυτής οργάνωσης (Chhachhi, 1998). Η διαμόρφωση επομένως της θρησκευτικής ταυτότητας των Ισλαμιστών θεμελιώνεται πάνω στις παγιωμένες αντιλήψεις της έμφυλης ιεραρχίας. Η πατριαρχία τροφοδοτεί και ανατροφοδοτείται από τη θρησκεία δημιουργώντας και ενισχύοντας διχοτομήσεις και νόρμες που νομιμοποιούν την άσκηση βίας κατά των γυναικών (σε καιρό ειρήνης και πολέμου). Η σεξουαλική βία μπορεί να έχει ως απώτερο σκοπό (και) τη θρησκευτική αφοσίωση και πίστη (Selengut, 2003) όπως συμβαίνει με την παρούσα περίπτωση. Άλλωστε αυτή είναι απαραίτητη για την ένταξη στην Umma.

Σύμφωνα με την Weitsman, ο βιασμός κατά τη διάρκεια των ενόπλων συγκρούσεων αποτελεί μια τακτική κυριαρχίας, εξόντωσης και στιγματισμού των ατόμων, ιδιαίτερα δε η επιδίωξη εξόντωσης μιας εθνοτικής ομάδας ξεδιπλώνει τις έμφυλες και εθνοτικές διαστάσεις αυτής της πρακτικής (Weitsman, 2008). Η γεωγραφική και πολιτική κυριαρχία πραγματοποιείται μέσω άσκησης σεξουαλικής βίας. Η σεξουαλική βία λειτουργεί ως ένα αποτελεσματικό μέσο καταστροφής του κοινωνικού ιστού της εθνοτικής-θρησκευτικής ταυτότητας των Yazidi. Οι γυναίκες και τα κορίτσια της κοινότητας αποτελούν τους συμβολικούς, βιολογικούς και πολιτισμικούς φορείς μιας συλλογικότητας, όπως αναφέρει η Yuval-Davis (1997/2013). Μέρος της τακτικής των Ισλαμιστών του ISIS είναι ο διαχωρισμός των παντρεμένων γυναικών από τις ανύπαντρες με σκοπό την επιβολή καταναγκαστικών γάμων με τα μέλη της ομάδας⁵¹. Στην ιδεολογία του Γιαζιντισμού οι μεικτοί γάμοι απαγορεύονται, καθώς το θρησκευτικό δόγμα επιτάσσει τη σύναψη γάμων μόνο

⁵¹ Στο ίδιο.

μεταξύ των μελών της κοινότητας⁵². Σε αντίθετη περίπτωση τα άτομα στιγματίζονται και αποκλείονται από την κοινότητα. Το ISIS αποσκοπεί στη σύναψη γάμων των Yazidi γυναικών με μέλη του με απώτερο σκοπό την εξάλειψη της θρησκευτικής ταυτότητας των Yazidi αλλά και τον στιγματισμό τους από τις κοινότητες του⁵³. Το πλήγμα είναι διπλό μιας και τα «εγκλήματα τιμής» είναι συνήθη στην κουλτούρα του Γιαζιντισμού. Η «τιμή» των γυναικών αντιπροσωπεύει την τιμή της οικογένειας και ολόκληρης της κοινότητας⁵⁴. Ο βιασμός και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας τις οποίες αυτές υφίστανται συνεπάγονται τον εξευτελισμό και στην εξόντωση των κοινοτήτων, πράξη η οποία σηματοδοτεί πρόσβαση στην ιδιοκτησία της κοινότητας (Chhachhi, 1989).

Επιπλέον, οι γυναίκες και τα κορίτσια υποβάλλονται σε καταναγκαστικούς γάμους ή πωλούνται στις αγορές και διανέμονται σε άλλες στρατιωτικές βάσεις στις περιοχές του Χαλεπίου και της Ράκα⁵⁵. Η Έκθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας (2016) αναφέρει πως την περίοδο του 2015 καταβλήθηκε ένα μεγάλο ποσό (850.000 δολάρια) για την απελευθέρωση των Ιρακινών Yazidi. Το ISIS, όπως επισημαίνει η Έκθεση, εργαλειοποιεί τη σεξουαλική βία για την εύρεση πόρων και τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων του μέσω της πώλησης και εμπορίας των γυναικών και κοριτσιών (UNSC, 2016).

Όπως και στην περίπτωση της δημιουργίας του έθνους-κράτους, έτσι κι εδώ οι γυναίκες κρίνονται "πολύτιμες" για την βιολογική και κοινωνική αναπαραγωγή.

Οι καταναγκαστικές εγκυμοσύνες οδηγούν σε υποχρεωτικές γεννήσεις που προκύπτουν από βιασμούς και έχουν ως στόχο τον άμεσο προσηλυτισμό των παιδιών στο Ισλάμ (HRC, 2016). Η σεξουαλική βία (συμπεριλαμβανομένης της επιβεβλημένης

⁵² Στο ίδιο, σελ. 6

⁵³ Samuel Oakford., Women abducted by the Islamic State feared trapped in Sexual Slavery, *Muslim Issue*, (September 10, 2014) Διαθέσιμο στο: <https://themuslimissue.wordpress.com/2014/09/23/enlaved-yazidi-women-subject-to-isis-rapes-could-be-susceptible-to-honor-killings-by-their-own-families/> (τελευταία πρόσβαση: 29 Δεκεμβρίου 2016)

⁵⁴ Canada: Immigration and Refugee Board of Canada Iraq: Honour-Based Violence in the Kurdistan region; state protection and support services to available to victims, (February 15, 2016), Διαθέσιμο στο: <http://www.refworld.org/docid/56d7f9974.html> (τελευταία πρόσβαση: 29 Δεκεμβρίου 2016)

⁵⁵ Στο ίδιο.

εγκυμοσύνης και των υποχρεωτικών γάμων με μέλη του ISIS) καταδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο η έμφυλη ταυτότητα διαπλέκεται με τα "εθνικά σχέδια" για την κατασκευή της ισλαμικής κοινότητας. Οι μαζικοί βιασμοί και η υποβολή των γυναικών σε καταναγκαστικές εγκυμοσύνες αποτελούν εργαλείο υποτίμησης και εξευτελισμού των γυναικών ως ατόμων, αλλά και ολόκληρης της εθνοτικής-θρησκευτικής ομάδας των Yazidi, ενώ ταυτόχρονα τα γυναικεία σώματα εργαλειοποιούνται με στόχο την «εθνική» κάθαρση του πληθυσμού προς όφελος της ισλαμιστικής ιδεολογίας (Weitsman, 2008). Σύμφωνα με την Anthias και τη Yuval-Davis (1992), το φύλο και οι φυλετικοποιημένες εθνοτικές διαιρέσεις υποστηρίζονται από μια δήθεν «φυσική» σχέση. Οι δύο αυτές στοχάστριες έχουν επίσης υποστηρίξει ότι οι γυναίκες συμμετέχουν στα εθνικά σχέδια ως βιολογικοί φορείς των μελών της εθνικής συλλογικότητας λόγω της αναπαραγωγικής τους ιδιότητας (Anthias & Yuval-Davis, 1989). Πέρα όμως από αυτό, οι γυναίκες επιτελούν τον καθορισμό των ορίων των εθνικών/εθνοτικών ομάδων, καθώς είναι αυτές που «κυοφορούν» (κυριολεκτικά και μεταφορικά) τους μελλοντικούς υπερασπιστές του "έθνους"⁵⁶ (ή της Umma) συμμετέχοντας με αυτό το τρόπο ενεργά όχι μόνο στη βιολογική αλλά και στην ιδεολογική αναπαραγωγή της "εθνικής" συλλογικότητας (Anthias & Yuval-Davis, 1989). Αυτό επιβεβαιώνεται αν φέρει κανείς στη μνήμη του ένα βιβλίο οδηγιών που εξέδωσε το ISIS με τίτλο «Ο ρόλος των Αδελφών Γυναικών στον Ιερό πόλεμο»⁵⁷ όπου παρέχονται οδηγίες σχετικά με την ανατροφή των παιδιών. Οι γυναίκες-μητέρες είναι υπεύθυνες για την μετάδοση των ισλαμιστικών αξιών στα παιδιά, την εξοικείωση τους με πολεμικά παιχνίδια και την διάδοση της αξίας του ιερού πολέμου (jihad) και του μαρτυρικού θανάτου.

Οι γυναίκες Yazidi λοιπόν ενσωματώνουν την ταυτότητα του εθνικού «άλλου» λόγω της συμβολικής και αναπαραγωγικής τους ικανότητας γι' αυτό αποτελούν κύριο στόχο του φονταμενταλιστικού κινήματος (Weitsman, 2008). Το ISIS κατασκευάζει τους εχθρούς –ή τους «άλλους»- με βάση τα εθνοτικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά

⁵⁶ «Το εθνικό καθήκον για τα αγόρια είναι να ζήσουν και να πεθάνουν για το έθνος. Τα κορίτσια δεν είναι απαραίτητο να δράσουν, αποτελούν την εθνική ενσάρκωση» Nira Yuval-Davis, 1997/2013, Κοινωνικό φύλο και Έθνος, University Studio Press, σελ. 101

⁵⁷ Sister's role in Jihad, Διαθέσιμο στο: https://archive.org/stream/SistersRoleInJihad/78644461-Sister-s-Role-in-Jihad_djvu.txt (τελευταία πρόσβαση: 2 Ιανουαρίου 2017)

τους, τα οποία αποτελούν κριτήρια αποκλεισμού (Weitsman, 2008). «*Εντός των εθνικών σχεδίων, η ουσιολογική θεωρήση των γυναικών - είτε ως "γυναίκες μας" είτε ως "γυναίκες των εχθρών"- παράγεται με ένα συγκεκριμένο τρόπο*» (Mertus, 1994: 13). Οι έμφυλες και εθνικές ταυτότητες αποτελούν ένα δυναμικό παράγοντα στην κατασκευή του έθνους (Yuval-Davis, 2013/1997). Ο ρόλος που αποδίδεται στις γυναίκες ως «*μητέρες του έθνους*» (Calhoun, 1993: 231) τις καθιστά το «*σύνορο*» μεταξύ των εθνών, ενώ πάνω στα γυναικεία σώματα λαμβάνουν χώρα εθνικιστικές πρακτικές (Mertus, 1994). Η φράση «*γυναίκες μας*» που επικαλείται το ISIS υπηρετεί ένα διττό σκοπό στην κατασκευή της "εθνικής" και θρησκευτικής ταυτότητας (Mertus, 1994: 14). Οι γυναίκες ως συμβολικοί φορείς⁵⁸ των συνόρων και βιολογικοί φορείς των μελλοντικών μελών της ισλαμικής κοινότητας (Umma) και ως πολιτισμικοί φορείς για την αναπαραγωγή των ιδεολογικών κατασκευών του Αραβικού έθνους και της ισλαμικής κοινότητας επιτελούν ενεργό ρόλο στην κατασκευή αυτών των συνόρων (Mertus, 1994). Η σεξουαλική βία στις ποικίλες μορφές που αυτή παίρνει αποσκοπεί στην κατασκευή της εθνικής ταυτότητας (παν-Αραβική) και της θρησκευτικής ταυτότητας (σουνιτική). «*Οι γυναίκες και τα κορίτσια γίνονται το σύνορο*» (Mertus, 1994: 14).

Έτσι και σ' αυτή την περίπτωση, ο έλεγχος της αναπαραγωγής και της σεξουαλικότητας τίθενται ως προτεραιότητα στην εθνικιστική ατζέντα (Yuval-Davis 2013/1997). Η Ειδική Εκπρόσωπος των Ηνωμένων Εθνών αναφέρει ότι: «*ο έλεγχος της σεξουαλικότητας των γυναικών και της αναπαραγωγής είναι ζωτικής σημασίας για το ISIS και το στόχο του, δηλαδή τη δημιουργία (Αραβικού) έθνους*»⁵⁹. Οι γυναίκες χρησιμοποιούνται ως «όπλα» για την δημογραφική ανακατανομή της περιοχής, και τη διάλυση των συγγενικών δεσμών που συνδέουν την κοινότητα των Yazidi (Bangura, 2015). Η δημιουργία των νέων οικογενειών (που δημιουργούνται δια των

⁵⁸ Yuval-Davis, ό.π., σελ. 102. «Οι γυναίκες κατασκευάζονται ως συμβολικοί φορείς της συλλογικότητας και της ομαδικής ταυτότητας. Αποτελούν τους συμβολικούς φορείς των συνόρων μιας συλλογικότητας και αντιπροσωπεύουν την τιμή της εθνικής/εθνοτικής ομάδας. [...] Το "βάρος της αντιπροσώπευσης" της συλλογικής ταυτότητας που επωμίζονται οι γυναίκες έχει δημιουργήσει επίσης την κατασκευή της γυναίκας ως φορέα της ομαδικής τιμής»

⁵⁹ Zainab Bangura, Faith in Islam & Faith in Women: Why Gender Justice is key to an Islam Without Extremes, The Future of Conflict, (October 30, 2015), Διαθέσιμο στο: https://medium.com/the-future-of-conflict/faith-in-islam-faith-in-women-why-gender-justice-is-key-to-an-islam-without-extremes-8920277ef674#_og5d98w0y (τελευταία πρόσβαση: 4 Ιανουαρίου 2017)

καταναγκαστικών γάμων) θα αποτελέσει το κύτταρο της αναπαραγωγής της ισλαμιστικής ιδεολογίας.

Η ισλαμιστική ιδεολογία, η οποία κατασκευάζεται στο πλαίσιο μιας στρατιωτικοποιημένης αρρενωπότητας, βρίσκεται σε συνάρτηση με την κοινωνική κατασκευή των γυναικών ως φορέων της εθνικής και θρησκευτικής συλλογικότητας (Alison, 2007). Η ισλαμική κοινότητα συνιστά είδος «συνοριακής ζώνης» ή «κοινωνικού χώρου» η οποία διαμορφώνεται με φυλετικοποιημένους, έμφυλους και θρησκευτικούς όρους δημιουργώντας ασύμμετρες κοινωνικές σχέσεις (Phoenix, 2009). Η υποκειμενικότητα των Yazidi γυναικών κατασκευάζεται ενσωματώνοντας όλα εκείνα τα στοιχεία του θρησκευτικού και εθνικού «άλλου» και τοποθετούμενη σε ένα εξουσιαστικό πλαίσιο συστημάτων καταπίεσης και διακρίσεων (Phoenix, 2009). Εφόσον λοιπόν τα υποκείμενα υπάγονται σε κοινωνικές κατασκευές, στις οποίες «δομούνται, σχηματίζονται, ορίζονται και αναπαράγονται, σύμφωνα με τις προδιαγραφές αυτών των δομών» (Butler, 2009/1990: 26) τότε οδηγούμαστε στο συμπέρασμα πως η υποκειμενικοποίηση των γυναικών και των κοριτσιών Yazidi παράγεται μέσα από ψυχοκοινωνικές διαδικασίες, στις οποίες τοποθετούνται και εγκαλούνται με τέτοιο τρόπο, ώστε να βιώνουν την υποκειμενικότητα τους με όρους κατωτερότητας (Phoenix, 2009). Η στοχοποίηση της μειονότητας Yazidi αναδεικνύει τις διασταυρούμενες σχέσεις του φύλου, της θρησκείας και της εθνικότητας και τα συστήματα καταπίεσης στα οποία οι γυναίκες Yazidi υπάγονται (Phoenix, 2009).

Για την κατασκευή της σουνιτικής αραβικής ταυτότητας (της "ηγεμονικής" ταυτότητας της Umma) απαιτείται ο έλεγχος της σεξουαλικότητας όχι μόνο των γυναικών, αλλά και όσων δεν εναρμονίζονται με το ετεροσεξουαλικό παράδειγμα. Στο περιοδικό Dabiq (που εκδίδεται από το ISIS) αναφέρεται ότι *«με την έλευση της "σεξουαλικής επανάστασης" το Ισλάμ βυθίστηκε σε ένα φαύλο κύκλο σεξουαλικής παρέκκλισης και ανηθικότητας. [...] Το Ισλαμικό Κράτος βασιζόμενο στους κανόνες του Αλλάχ επιτίθεται εναντίον εκείνων που παραβιάζουν [τα σεξουαλικά ήθη] και παρεκκλίνουν σεξουαλικά, αντιτίθεται σε όσα ο δυτικός "πολιτισμός" θεωρεί μέρος των "αξιών" του»⁶⁰*. Η ομοφυλοφυλία λοιπόν συνιστά σύμφωνα με την ισλαμιστική

⁶⁰ Dabiq Magazine, From Hypocrisy to Apostasy: The Extinction of the Grayzone, *The Islamic State*, Issue 7, pp. 42-43, Διαθέσιμο στο: <http://media.clarionproject.org/files/islamic-state/islamic-state-dabiq-magazine-issue-7-from-hypocrisy-to-apostasy.pdf> (τελευταία πρόσβαση 19 Νοεμβρίου 2016)

ιδεολογία «προσβολή» προς τον Αλλάχ και επισύρει βασανιστικές μεθόδους θανάτωσης, όπως είναι ο απαγχονισμός, ο λιθοβολισμός, η ηλεκτροπληξία κ.λπ. (HRW, 2015). Η ιδεολογική καθαρότητα, την οποία δηλώνει πως εφαρμόζει το ISIS στρεφόμενο εναντίον των ομοφυλόφιλων, στηρίζεται κατά τους Ισλαμιστές στις προφορικές παραδόσεις (hadith) του Προφήτη Μωάμεθ⁶¹, ο οποίος αναφέρει ότι οι ομοφυλόφιλοι «θα πρέπει να λιθοβολούνται⁶²». Η προφορική παράδοση (hadith), γνωστή ως ‘Sahih Al-Bukhari’⁶³, αναφέρει ότι «ο Προφήτης Μωάμεθ καταριέται τους θηλυπρεπείς άνδρες και τις γυναίκες οι οποίες υιοθετούν τους τρόπους των ανδρών».

Έτσι σύμφωνα πληροφορίες της Διεθνούς Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Γκέϊ και Λεσβιών⁶⁴, το Ισλαμικό Κράτος είχε θανατώσει 38 ανθρώπους λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού στις περιοχές της Συρίας και του Ιράκ τις περιόδους 2014-2015. Η κατηγορία που βάρυνε τα θύματα ήταν ο «σοδομισμός» και η «παραβίαση των ηθικών κανόνων». Οι λέξεις «σοδομισμός» και «παραβίαση ηθικών κανόνων» χρησιμοποιούνται από τους ισλαμιστές μαχητές, για να χαρακτηρίσουν «τις πράξεις των ανθρώπων του Προφήτη Λοτ (Lot)⁶⁵» και φυσικά των «απογόνων» τους.

⁶¹ Δεν υπάρχουν επίσημα καταγεγραμμένα στοιχεία για το ποσοστό δολοφονημένων λεσβιών γυναικών καθώς αποφεύγουν να αποκαλύψουν την ταυτότητα φύλου τους και το Ισλαμικό Κράτος τις έχει στη δικαιοδοσία του. Cloe Curran, Does ISIS target lesbians?, AfterEllen, (December 18, 2015), Διαθέσιμο στο: <http://www.afterellen.com/people/466835-isis-target-lesbians> (τελευταία πρόσβαση: 11 Δεκεμβρίου 2016)

⁶² Inside look at ISIS’ brutal persecution of gays, CBS News (December 2, 2015), Διαθέσιμο στο: <http://www.cbsnews.com/news/isis-persecution-gay-men-murder-lgbt-muslim-society/2/> (τελευταία πρόσβαση: 22 Δεκεμβρίου 2016)

⁶³ Sahih al-Bukhari 5886, Book 77, Hadith 103, The Hadith of the Prophet Muhammad at your fingertips, Sunna, Διαθέσιμο στο: <https://sunnah.com/bukhari/77/103> (τελευταία πρόσβαση: 3 Ιανουαρίου 2017)

⁶⁴ Outright Action International, Timeline of Publicized Executions for Alleged Sodomy by the Islamic State militias, (June 30, 2016), Διαθέσιμο στο: <https://www.outrightinternational.org/content/timeline-publicized-executions-alleged-sodomy-islamic-state-militias> (τελευταία πρόσβαση 17 Νοεμβρίου 2016)

⁶⁵ Λοτ (Lut στα Αραβικά) είναι ένα Αραβικό όνομα το οποίο συνδέεται με τα ονόματα των δύο πόλεων (Sodom και Gomorrah). Σύμφωνα με το Κοράνι, Λοτ (Lot) είναι ένας προφήτης του οποίου οι άνθρωποι θανατώθηκαν για την παραβίαση ηθικών κανόνων. Οι ομόφυλες σχέσεις συνδέονται με τους ανθρώπους του Προφήτη Λοτ σύμφωνα με την ισλαμιστική οργάνωση. Ibn Kathir, The Story of the Lut (Lot), Sunna Online: *There is nothing worthy of worship except Allah*, (n.d), Διαθέσιμο στο:

Ο Al-Mawdudi⁶⁶, κύριος εκφραστής της ισλαμιστικής ιδεολογίας και σκέψης προσφέρει το απαραίτητο θεωρητικό πλαίσιο⁶⁷ και καταδεικνύει την αναγκαιότητα της ετεροκανονικότητας πάνω στην οποία πρέπει να βασίζεται η οικογένεια και το ετεροκανονιστικό πλαίσιο ελέγχου της σεξουαλικότητας για τη δημιουργία και τη συντήρηση της φυλής (Shehadeh, 2003). Ο ισλαμιστής φιλόσοφος βασιζόταν σε μια ουσιοκρατική αντίληψη του οικογενειακού πυρήνα για τη δημιουργία κοινωνιών και πολιτισμών. Υποστήριζε τη σημασία των ετεροσεξουαλικών σχέσεων και τον ρόλο των γυναικών ως (βιολογικών) φορέων των τέκνων, αλλά και ως υπεύθυνων για την ανατροφή τους.

Η ισλαμιστική ιδεολογία θεμελιώνεται και διαμορφώνεται πάνω στις αρχές της ηγεμονικής αρρενωπότητας και της ετεροκανονικότητας· συνεπώς, για τους ισλαμιστές μαχητές η ομοφυλοφιλία συνιστά μια απο-αρρενοποίηση της μαχητικής αρρενωπότητας. Υπό αυτό το πρίσμα οι πράξεις τους στοχεύουν στη συμμόρφωση των σεξουαλικών ηθών των πιστών, ώστε να επέλθει ο εξαγνισμός της μουσουλμανικής κοινότητας (Umma) (Olomi, 2016). Σύμφωνα με την Butler «"διανοητά" φύλα είναι εκείνα που κατά κάποιο τρόπο θεσπίζουν και διατηρούν σχέσεις συνοχής και συνέχειας ανάμεσα στο βιολογικό φύλο, το κοινωνικό φύλο, τη σεξουαλική πρακτική και την επιθυμία» (Butler, 2009/1990: 43). Στην ισλαμιστική ρητορική, κάθε απόκλιση από τις ετεροκανονικές και ετεροκανονιστικές πρακτικές, η οποία δεν συμμορφώνεται με τα ετεροφυλοφυλικά πρότυπα και αποφεύγει να ενσωματώσει την κυρίαρχη αρρενωπότητα, αποτελεί μια καταδικαστέα πράξη. «Η ομοφυλοφιλία γίνεται αντιληπτή ως πεδίο ανησυχίας, αναστάτωσης (trouble) και εν τέλει αποδιάθρωσης, αποδόμησης των κανονιστικών και σεξουαλικών κατηγοριοποιήσεων» (Γιαννακόπουλος, 2006: 31). Άρα πρέπει να εκλείψει.

<http://sunnahonline.com/library/stories-of-the-prophets/297-story-of-prophet-lut> (τελευταία πρόσβαση 17 Νοεμβρίου 2016)

⁶⁶ Sher Ali Tareen, Sayyid Abu I-A la Mawdudi, Oxford Bibliographies, (May 25, 2011), Διαθέσιμο στο: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780195390155/obo-9780195390155-0129.xml> (τελευταία πρόσβαση: 19 Δεκεμβρίου 2016)

⁶⁷ Kevin McDonald, Isis jihadis aren't medieval-they are shaped by modern western philosophy, *The Guardian*, (September 9, 2014), Διαθέσιμο στο: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/sep/09/isis-jihadi-shaped-by-modern-western-philosophy> (τελευταία πρόσβαση: 19 Δεκεμβρίου 2016)

Φαίνεται λοιπόν πως το φύλο, η θρησκεία και το έθνος διασταυρώνονται, και μάλιστα ιδιαίτερα δυναμικά, στη διαδικασία της δημιουργίας της Umma.

2.2 Μελέτη περίπτωσης: Boko Haram και η σεξουαλική βία κατά των έμφυλων σωμάτων στην Νιγηρία

2.2.α. Περί της BokoHaram.

Η ισλαμιστική φονταμενταλιστική οργάνωση Boko Haram δρα στη Νιγηρία από το 2002 ως σήμερα και είναι ευρέως γνωστή για τις στρατιωτικές και ακραίες φονταμενταλιστικές της πρακτικές. Η Boko Haram συστάθηκε στην περιοχή Maiduguri καταλαμβάνοντας τον έλεγχο πολλών περιοχών. Η δράση της επεκτείνεται στη βόρεια πλευρά της Νιγηρίας και στις περιοχές του Τσαντ (Chad), του Καμερούν, του Νίγηρα και του Μάλι (Loimeier, 2012). Ως σήμερα έχει πραγματοποιήσει επιθέσεις σε πολλές περιοχές, μεταξύ των οποίων στο Borno, Yobe, Plateau, Adamawa και Bauchi, διαπράττοντας βία εναντίον των εθνικών-θρησκευτικών μειονοτήτων. Το όνομα της Boko Haram, αν και έχει ποικίλες σημασίες, αποδίδεται κυρίως ως «Απαγορευμένο Βιβλίο» ή «η δυτική εκπαίδευση είναι αμαρτία», δηλώνοντας ήδη με το όνομά της την αντίθεσή της οργάνωσης στο κοσμικό σύστημα της Νιγηριανής εκπαίδευσης και σε κάθε μορφή εκδυτικισμού της Νιγηριανής κουλτούρας (Loimeier, 2012).

Η οργάνωση αυτή, αυτοπροσδιορίζεται ως σουνιτική, και όπως κάθε Ισλαμιστική φονταμενταλιστική οργάνωση, αποσκοπεί στη δημιουργία ενός «εξευγενισμένου (καθαρού) Ισλάμ υιοθετώντας μια πουριτανική θέση της πίστης και στοχοποιώντας χριστιανούς και "κακούς" μουσουλμάνους⁶⁸» (Marshall, 2014). Μεταξύ

⁶⁸ «Οι Ισλαμιστές δικαιολογούν τον πόλεμο εναντίον των Μουσουλμάνων διότι τους θεωρούν *αποστάτες* του Μουσουλμανικού δόγματος ισχυριζόμενοι αυτές οι κοινωνίες (μουσουλμανικές) βρίσκονται σε ένα καθεστώς άγνοιας από την *θεική οικουμενική αλήθεια (jahiliyyah)* (σελ 255)». Antony N. Celso, 2015, *The Islamic State and Boko Haram: Fifth Wave Jihadist Terror*, *Orbis*, 59(2), pp. 249-268

των αιτιών της δημιουργίας της είναι το αποικιακό παρελθόν της Νιγηρίας, η κακή διακυβέρνηση και η αποτυχία της Νιγηριανής κυβέρνησης να ανταποκριθεί επιτυχώς στις ανάγκες των πολιτών, η φτώχεια, η οικονομική αστάθεια, η έλλειψη κοινωνικών υπηρεσιών κλπ. (Marshall, 2014).

Επομένως είναι αφελής και αβάσιμη η προσέγγιση της συγκρουσιακής κατάστασης στη Νιγηρία ως απλά μιας θρησκευτικής διαμάχης μεταξύ μουσουλμάνων και χριστιανών. Βέβαια εξίσου λανθασμένη είναι και η άρνηση της εμπλοκής της θρησκείας στη σύγκρουση. Οι υπάρχουσες θρησκευτικές διαφοροποιήσεις και η διασταύρωσή τους με τις ποικίλες άλλες κοινωνικές, πολιτικές, εθνοτικές καθιστούν δυνατή την εργαλειοποίηση της θρησκείας και τη χρήση της ως μέσο εμβάθυνσης των υπάρχουσών κοινωνικών διαιρετικών τομών. Στη Νιγηρία υπάρχουν 365 εθνοτικές ομάδες οι οποίες μιλούν 250 γλώσσες. Το 50% του πληθυσμού απαρτίζεται από μουσουλμάνους στο βόρειο τμήμα της Νιγηρίας. Το 40% είναι χριστιανοί και το 10% ανιμιστές οι οποίοι κατοικούν κυρίως στο νότιο τμήμα της χώρας (Thomson, 2012).

Η Boko Haram έχει κατηγορηθεί για τη θρησκευτική και εθνική αποσύνθεση των βορειοανατολικών περιοχών της Νιγηρίας, ειδικότερα στις πόλεις Borno, Adamawa και Yobe με σκοπό τον έλεγχο των περιοχών. Στη περιοχή Middle Belt βορειοανατολικά της Νιγηρίας η εθνοτική μουσουλμανική ομάδα Hausa-Fulani εμπνευσμένη από την ισλαμιστική ιδεολογία και το όραμα επέκτασης του Ισλάμ, έχει διαπράξει θηριωδίες εναντίον άλλων εθνοτικών-θρησκευτικών ομάδων με σκοπό τον έλεγχο αγροτικών περιοχών. Η εθνοτική ομάδα Hausa-Fulani έχει ασπαστεί τη Σαλαφιστική ιδεολογία και έχει προχωρήσει σε "εθνική κάθαρση" της φυλής Igbo και το 35.1% είναι γυναίκες (Zenn & Pearson, 2014). Η φυλή Igbo απαρτίζεται από χριστιανούς και κατέχει ένα σημαντικό μέρος αγροτικής γης της οποίας τον έλεγχο επιδιώκει η Hausa-Fulani.

Η Boko Haram λοιπόν εκμεταλλευόμενη τις τοπικές διενέξεις επιδιώκει τον απόλυτο έλεγχο των εθνοτικών ομάδων για την ίδρυση της Ισλαμικής κοινότητας. Η εμπλοκή της σε μια δι-εθνοτική σύγκρουση έχει βοηθήσει την φονταμενταλιστική αυτή οργάνωση να επεκταθεί πέρα από τα εθνικά και γεωγραφικά της όρια μέσα σε ένα πλαίσιο πραγματοποίησης παγκόσμιου jihad (Tanchum: 2012).

Βασικός στόχος της Boko Haram είναι η ίδρυση ενός παραδοσιακού Ισλαμικού Κράτους που θα λειτουργεί σύμφωνα με τον νόμο της Σαρία και θα υπηρετεί τις

Ισλαμικές αξίες (Danjibo, 2009). Σύμφωνα με την ιδεολογία της Boko Haram, η μουσουλμανική πίστη (*Umma Mahammadiya*) και η μουσουλμανική κοινότητα (*Darul-Islam*) δεν είναι συμβατές με τις δυτικές αρχές, οι οποίες θεωρείται πως «καταστρέφουν» τη μουσουλμανική κοινωνία της Νιγηρίας (Danjibo, 2009).

Η ιδεολογική προέλευση και ο αυτοπροσδιορισμός της ισλαμιστικής οργάνωσης είναι κεντρικής σημασίας για την κατανόηση των βίαιων πρακτικών της εναντίον του Νιγηριανού πληθυσμού και της κυβέρνησης⁶⁹. Η Boko Haram αναδύθηκε εντός της οργάνωσης «Νιγηριανοί Ταλιμπάν», γνωστή και ως Al Sunna wal Jamma («Ακόλουθοι της διδασκαλίας του Προφήτη»), οι οποίοι επεδίωκαν να καταλύσουν το «διεφθαρμένο», «αμαρτωλό», κοσμικό Νιγηριανό κράτος και να δημιουργήσουν μια ισλαμική κοινότητα βασισμένη στον ισλαμικό νόμο⁷⁰. Τα μέλη της οργάνωσης (η οποία αργότερα μετονομάστηκε σε «Άνθρωποι δεσμευμένοι στη διάδοση των διδασκαλιών του Προφήτη Μωάμεθ και του ιερού πολέμου»), ως πιστοί ακόλουθοι του Mohammed Yusuf, διδάχθηκαν το Κοράνι, και πιστεύουν ότι οι Μουσουλμάνοι που δεν μοιράζονται την ίδια ιδεολογία με αυτούς είναι άπιστοι⁷¹. Η δράση της Boko Haram είναι παρόμοια με αυτή προηγούμενων εξτρεμιστικών ισλαμιστικών οργανώσεων τα οποία αναπτύχθηκαν στη Νιγηρία με σκοπό τη δημιουργία ενός Ισλαμικού Χαλιφάτου (Shokoto) υπό την αρχηγία του Mohammed Yusuf (Waldek & Jayasekara, 2011), του οποίου η επιχειρηματολογία βασιζόταν σε κείμενα της ιδεολογίας του Ουαχαμπισμού (Loimeier, 2012)

Η Boko Haram βρίσκεται πλέον υπό την ομπρέλα του ISIS. Η ίδια η οργάνωση έκανε δηλώσεις πιστής αφοσίωσης στο Ισλαμικό Κράτος και τους στόχους του, δηλαδή την ίδρυση του Χαλιφάτου, και το ISIS (αν και αρχικά αδιάφορο για τη δράση της Boko Haram) αποδέχτηκε την «προχώρηση» της Boko Haram διότι το εξυπηρετούσε μεντιακά (έστειλε το μήνυμα της επέκτασής του στην Αφρική). Άλλωστε, υπάρχει ιδεολογική συσχέτιση της οργάνωσης αυτής με τις διακρατικές στρατιωτικές ισλαμιστικές οργανώσεις, όπως η Αλ-Κάϊντα, που επιτρέπει τη συμπερίληψή της

⁶⁹ Amnesty International, Nigeria: 'Our job is to shoot, slaughter, and kill': Boko Haram's reign of terror in north east Nigeria, 44/1360/2015, Διαθέσιμο στο: <https://www.amnesty.org/en/documents/afr44/1360/2015/en/>

⁷⁰ Στο ίδιο.

⁷¹ Στο ίδιο.

μεταξύ αυτών που ασπάζονται την ιδεολογία του ιερού πολέμου (jihad) (Waldek & Jayasekara, 2011).

Η Boko Haram όπως και το ISIS ακολουθεί εξτρεμιστικές πρακτικές μεταξύ των οποίων η καταστροφή λατρευτικών χώρων, και σχολείων, οι απαγωγές, η άσκηση ποικίλων μορφών σεξουαλικής βίας εναντίον των κοριτσιών και η στρατολόγηση ανδρών και νεαρών αγοριών.

2.2.β. Μια επαγωγική σχέση: σεξουαλική βία, ενίσχυση της πατριαρχίας και το όραμα της Umma.

Έκθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (2015) αναφέρει πως τουλάχιστον 2.000 γυναίκες και κορίτσια έχουν απαχθεί την περίοδο 2014 και πολλές από αυτές έχουν υποβληθεί σε σεξουαλική δουλεία. Οι περιοχές Borno, Yobe και Adamawa έχουν αποτελέσει κύριο στόχο της Boko Haram, όπου έχουν διαπραχθεί μαζικές θηριωδίες εναντίον των κοινοτήτων. Στην περιοχή Borno οι γυναίκες και τα κορίτσια που έχουν απαχθεί από την οργάνωση έχουν υποστεί συστηματικούς βιασμούς και καταναγκαστικούς γάμους⁷². Μεταξύ των βίαιων πρακτικών που υιοθετεί η οργάνωση κατά των γυναικών είναι και η απαγωγή των 276 μαθητριών κοριτσιών από τη περιοχή Chibok στη πόλη Borno, γεγονός που απασχόλησε ιδιαίτερα τη διεθνή κοινότητα για τις μορφές σεξουαλικής βίας που διαπράχθηκαν εναντίον τους. Σύμφωνα με καταγεγραμμένα στοιχεία, 57 κορίτσια έχουν αποδράσει ενώ 217 παραμένουν αιχμάλωτα⁷³. Αυτά έχουν υποστεί σεξουαλική βία, υπό τη μορφή δουλείας, βασανιστηρίων και καταναγκαστικών γάμων με μέλη της οργάνωσης. Σύμφωνα επίσης με καταγεγραμμένα στοιχεία, 170 γυναίκες που κατάφεραν να δραπέτεύσουν στην περιοχή Dalori, είχαν υποβληθεί σε καταναγκαστικές εγκυμοσύνες, ενώ άλλες γυναίκες που απήχθησαν από τις περιοχές Baga, Gwoza και Chimicka ανέφεραν επιβεβλημένες εγκυμοσύνες ως συνέπεια των συστηματικών βιασμών κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας τους.

⁷² UN Security Council, 2015, Report of the Secretary-General, Conflict related Sexual Violence, S2015/203, Διαθέσιμο στο: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2015/203

⁷³ Bring back our girls, Now and Alive, Διαθέσιμο στο: <http://www.bringbackourgirls.ng/>

Όπως είναι γνωστό η σεξουαλική βία όταν χρησιμοποιείται ως όπλο πολέμου λαμβάνει ποικίλες μορφές. Οι καταναγκαστικοί γάμοι, η δουλεία και το "εμπόριο" των κοριτσιών βρίσκονται στο κέντρο δράσης και της ιδεολογίας της Boko Haram. Στην περίπτωση της Boko Haram η συνηθέστερη μορφή της είναι οι καταναγκαστικοί γάμοι. Ο ιδρυτής της οργάνωσης Mohammed Yusuf επιστράτευσε όλα τα μέλη να συνάψουν γάμους με τις γυναίκες και τα κορίτσια που έχουν απαγάγει από διάφορες κοινότητες προκειμένου να έχουν τον έλεγχο των κοινοτήτων και των ίδιων των γυναικών (Bloom & Matfess, 2016). Η Έκθεση του Συμβουλίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών (2015) πληροφορεί επίσης πως η Boko Haram δικαιολογεί αυτές τις πράξεις βίας εναντίον των γυναικών και των κοριτσιών λόγω της ιεραρχικά κατώτερης κοινωνικής τους θέσης και επικαλούμενη το θέλημα του Θεού. Ο Abubakar Shekau, γνωστός ως αρχηγός της Boko Haram ισχυρίζεται πως *«η απαγωγή των κοριτσιών και η πώληση τους γίνεται υπό την διαταγή του Θεού καθώς αποτελούν ιδιοκτησία Του και εγώ πρέπει να εκτελέσω τις οδηγίες Του»* (Human Rights Council, 2015: 9). Έτσι νομιμοποιείται η Boko Haram στην άσκηση της σεξουαλικής βίας σε βάρος των κοριτσιών και των γυναικών. Οι καταναγκαστικοί γάμοι λοιπόν μετατρέπονται σε εργαλείο με στόχο την ενίσχυση της πατριαρχίας (την επιβεβλημένη κατασκευή μιας παθητικής θηλυκής ταυτότητας και μιας βίαιης και κυριαρχικής αρρενωπότητας) η οποία θα λειτουργήσει ως απαραίτητη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθεί η δημιουργία της Umma.

Πριν προχωρήσουμε σε περαιτέρω διερεύνηση των στοχεύσεων που επιδιώκονται με τη χρήση της σεξουαλικής βίας στη διάρκεια των συγκρούσεων στη Νιγηρία, θα πρέπει να αναφερθεί πως η Boko Haram είναι μια ένοπλη ομάδα δίχως σταθερή εσωτερική κοινωνική συνοχή και άρα εντάσσεται σε εκείνες τις περιπτώσεις, που λόγω αυτών των χαρακτηριστικών, καταφεύγουν σε τέτοιου είδους πρακτικές ώστε να ενισχύσουν τη συνοχή των μελών τους, να διασφαλίσουν αφοσίωση, και να επιδείξουν την ισχύ τους (Cohen & Nordas, 2015· Bloom & Matfess, 2016). Τα κορίτσια (που έτσι κι αλλιώς βρίσκονται σε χαμηλή θέση στην κοινωνική ιεραρχία) εκλαμβάνονται ως «λάφυρα» πολέμου.

Η φονταμενταλιστική ιδεολογία και το φύλο διασταυρώνονται στη στοχοποίηση των γυναικών και κοριτσιών (χριστιανών και μουσουλμάνων). Τα άτομα που υφίστανται τη σεξουαλική κακοποίηση είναι (ταυτόχρονα) γυναίκες και «άπιστες»

(kuffar) που δεν υπηρετούν τις θρησκευτικές και πολιτικές πεποιθήσεις⁷⁴ της οργάνωσης. Βασικός στόχος της Boko Haram μέσω αυτής της πρακτικής είναι η κατασκευή και επιβολή μιας αυστηρής «ηγεμονικής» Ισλαμιστικής ταυτότητας στη Νιγηρία⁷⁵.

Οι στρατιώτες της οργάνωσης δηλώνουν ανοιχτά ότι τα κορίτσια τα χρησιμοποιούν ως σκλάβες με σκοπό να τα πουλήσουν σε ισλαμιστές μαχητές ως νύφες⁷⁶, διότι, όπως υποστηρίζουν, δεν πρέπει να λαμβάνουν δυτική εκπαίδευση και ο ρόλος τους υπαγορεύει να παντρευτούν⁷⁷. Αυτοί οι γάμοι λοιπόν θεωρούνται από τους φονταμενταλιστές της Boko Haram πράξη "προστασίας" των γυναικών, πρώτον από πιθανό βιασμό που μπορεί να υποστούν από τα άλλα μέλη της οργάνωσης⁷⁸, και δεύτερον, από τις κακές επιδράσεις της δυτικής εκπαίδευσης εφόσον παραμείνουν ανύπαντρες και συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους (Bloom & Matfess, 2016). Όσα κορίτσια αρνούνται να παντρευτούν ή να έχουν σεξουαλική συνέντευξη κατά τη διάρκεια του γάμου έρχονται αντιμέτωπα με τη σεξουαλική βία και την απειλή θανάτου⁷⁹.

Οι απαγωγές και οι καταναγκαστικοί γάμοι αποτελούν μια κανονιστική και κανονικοποιημένη πράξη που απορρέει από την στερεότυπη αντίληψη, η οποία τοποθετεί τους άνδρες στο ρόλο του "προστάτη" και τις γυναίκες στο ρόλο της "προστατευόμενης" και στερεί από τις γυναίκες την ικανότητα της εμπρόθετης δράσης

⁷⁴Amnesty International. (2015). Nigeria: 'Our job is to shoot, slaughter, and kill': Boko Haram's reign of terror in north east Nigeria 44/1360/2015, Διαθέσιμο στο: <https://www.amnesty.org/en/documents/afr44/1360/2015/en/>

⁷⁵ Amnesty International, Nigeria: 'Our job is to shoot, slaughter, and kill': Boko Haram's reign of terror in north east Nigeria, 44/1360/2015, Διαθέσιμο στο: <https://www.amnesty.org/en/documents/afr44/1360/2015/en/>

⁷⁶ Laura Heaton, Nigeria: kidnapped schoolgirls 'sold as wives to Islamist fighters', *Telegraph*, (April 30, 2014), Διαθέσιμο στο: <http://www.nytimes.com/2014/05/06/world/africa/nigeria-kidnapped-girls.html> (τελευταία πρόσβαση: 9 Δεκεμβρίου 2016)

⁷⁷ Στο ίδιο.

⁷⁸ UN Security Council, Report of the Secretary-General on conflict-related sexual violence, S/2016/361 Διαθέσιμο στο: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1611178.pdf> (τελευταία πρόσβαση: 27 Δεκεμβρίου 2016)

⁷⁹ Στο ίδιο.

(Henry, 2015). Τα κορίτσια που πηγαίνουν στο σχολείο παραβιάζουν μια σειρά κανόνων. Η εκπαίδευση των κοριτσιών αποτελεί πρόκληση για την υπάρχουσα έμφυλη ιεραρχία και τους "φυσικοποιημένους" έμφυλους κανόνες, οι οποίοι λαμβάνονται ως δεδομένοι. Πέραν τούτου, η εκπαίδευση που λαμβάνουν είναι αντίθετη με τις ισλαμιστικές διδασκαλίες και θέσεις. Η ίδια η παρακολούθηση του σχολείου αποτελεί αμφισβήτηση του ρόλου τους ως γυναικών (Bloom & Matfess, 2016). Οι στερεοτυπικές έμφυλες νόρμες βρίσκονται σε απόλυτη συνάρτηση με την ισλαμιστική ιδεολογία και την αντίληψη της παθητικοποιημένης θηλυκότητας με απώτερο σκοπό τον καθορισμό της ταυτότητας των γυναικών και κοριτσιών.

Η Oriola (2016) επισημαίνει πως η σεξουαλική κακοποίηση (μέσω των καταναγκαστικών γάμων) είναι στρατηγική της Boko Haram η οποία στοχεύει στην διάλυση της προηγούμενης θρησκευτικής τους ταυτότητας μέσω του επιβεβλημένου προσηλυτισμού τους στο Ισλάμ. Όμως ο στόχος δεν είναι η μεταβολή της ατομικής ταυτότητας της κάθε γυναίκας που υφίσταται τη βία, ο απώτερος στόχος είναι η καταστροφή της προϋπάρχουσας συλλογικής ταυτότητας (θρησκευτικής, εθνοτικής κλπ). Η προσπάθεια αφαίρεσης της θρησκευτικής ταυτότητας των κοριτσιών, η οποία επιτελείται μέσω των πρακτικών της σεξουαλικής βίας, καταστρέφει επίσης και τη συλλογική ταυτότητα της οικογένειας, της θρησκευτικής ομάδας και της εθνικής κοινότητας από τις οποίες προέρχονται τα κορίτσια (Oriola, 2016). Η ειδική εκπρόσωπος του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, Zainab Bangura είναι σαφής: *«η Boko Haram δεν καταστρέφει μόνο τις υπάρχουσες οικογενειακές δομές και τις δομές των κοινοτήτων, αλλά αποσκοπεί και στον μελλοντικό έλεγχο τους⁸⁰»*. Η σεξουαλική βία, ως προϊόν ενός έμφυλου συστήματος καταπίεσης και ιεραρχίας *«είναι μια «συνειδητή στρατηγική επιλογή με σκοπό την εξόντωση, τον εξευτελισμό και τον στιγματισμό της τιμής των κοινοτήτων»* (Bloom & Matfess, 2016: 115), αλλά και τον ρόλο των γυναικών για τη βιολογική και κοινωνική αναπαραγωγή των κοινοτήτων (Yuval-Davis, 1997/2013).

Η συστηματική παραβίαση των γυναικείων σωμάτων έχει ως συνέπεια τη διάλυση των εθνικών και θρησκευτικών κοινοτήτων, καθώς και τον στιγματισμό των

⁸⁰ Zainab Bangura, UN Laments Boko Haram's Sexual Abuse of Captives, *Premium Times News*, (May 27, 2015), Διαθέσιμο στο: <http://www.premiumtimesng.com/news/more-news/183739-un-laments-boko-harams-sexual-abuse-of-captives.html> (τελευταία πρόσβαση: 15 Δεκεμβρίου 2016)

ανδρών (οι οποίοι αποδεικνύονται ανεπαρκείς να προστατεύσουν τα θηλυκά μέλη της οικογένειας) και των οικογενειών τους (Oriola, 2016). Όπως επισημαίνουν οι Bloom και Matfess, «η έκθεση των γυναικών σε εξτρεμιστικές μορφές βίας συνιστά μια στρατηγική αφαίρεσης της ταυτότητάς τους έτσι, ώστε να εξαναγκασθούν να αποδεχθούν την ισλαμιστική ιδεολογία» (Bloom & Matfess, 2016: 112). Απώτερος σκοπός είναι η θυματοποίηση των κοινοτήτων αλλά και η θυματοποίηση των ίδιων των κοριτσιών (Bloom & Mateess, 2016). Οι γυναίκες και τα κορίτσια που κρατούνται αιχμάλωτες από την ισλαμιστική οργάνωση θεωρούνται από τις κοινότητές τους «σύζυγοι και αίμα της *Boko Haram*»⁸¹. Η «καθαρότητα» της κοινότητας βασίζεται στη «καθαρότητα» της τιμής και του αμόλυντου αίματος των γυναικών και κοριτσιών. «*Η συμβολική κατασκευή του γυναικείου σώματος, ως η εσωτερική πεμπουσία του ιερού της κοινότητας και η ευρεία έμφυλη διυποκειμενική κατανόηση ότι η εν λόγω παράνομη σεξουαλική συνένωση ρυπαίνει αποκλειστικά τις γυναίκες παρά τους άνδρες, συμβολικά ντροπιάζει την κοινότητα στην οποία οι γυναίκες-θύματα ανήκουν*» (Oriola, 2016: 14). Η θρησκευτική και εθνοτική ταυτότητα των κοριτσιών ισούται με τη συλλογική ταυτότητα των κοινοτήτων και κατασκευάζεται μέσα σε ένα πλαίσιο έμφυλης ηγεμονικής εξουσίας (Yuval-Davis, 1994). Τα έμφυλα στερεότυπα έχουν παγιωθεί και εγκλωπωθεί στους θρησκευτικούς και πολιτισμικούς κανόνες, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τον στιγματισμό των γυναικών (Human Rights Council, 2015). Έτσι, η σεξουαλική βία που ασκεί η *Boko Haram* συνιστά πολιτικό εργαλείο στιγματισμού ατόμων και κοινοτήτων. Έγκυες γυναίκες και κορίτσια κατά τη περίοδο που κρατούνταν αιχμάλωτες ή όσες έχουν υποστεί σεξουαλική βία στιγματίζονται και αποκλείονται από τις οικογένειες και τις κοινότητές τους. Οι έμφυλες συστηματικές διακρίσεις βιώνονται σε ένα πλαίσιο διασταύρωσης με τις θρησκευτικές και, όπως θα αναλυθεί παρακάτω, με τις εθνοτικές ταυτότητες που διαμορφώνουν την υποκειμενικότητα των γυναικών.

Οι αρρενωπότητες δεν μένουν εκτός της εργαλειοποίησης προς επίτευξη του «ιερού» και πολιτικού σκοπού. Σύμφωνα με την Aslam Maleeha (2014), η κοινωνική κατασκευή της αρρενωπότητας είναι διάχυτη στις έννοιες του «ιερού πολέμου» και του στρατιωτικοποιημένου ισλαμισμού, καθώς βρίσκεται σε άμεση σύνδεση με την ιδέα

⁸¹ Unicef, 'Bad blood': Perceptions of children born of conflict-related sexual violence and women and girls associated with Boko Haram in northeast Nigeria, 2016, p. 5, Διαθέσιμο στο: http://www.international-alert.org/sites/default/files/Nigeria_BadBlood_EN_2016.pdf

της ισλαμικής κοινότητας (Umma). Η Maleeha υποστηρίζει ότι η δημιουργία της κοινότητας (Umma) αποτελεί μια αντι-αποικιακή αντίδραση χρησιμοποιώντας θρησκευτικούς και έμφυλους συμβολισμούς. Η «θρησκευτική επανάσταση» θεμελιώνεται πάνω σε μια ηγεμονική επιθετική μαχητική αρρενωπότητα, καθώς ο «ιερός πόλεμος» τίθεται ως υποχρέωση των ανδρών να προστατεύσουν την τιμή της ισλαμικής κοινότητας (Maleeha, 2014). Η ιδέα μιας «αμόλυντης» μουσουλμανικής κοινότητας βασίζεται σε μια ιδεολογία έμφυλης ιεραρχίας που υπαγορεύεται από τις θρησκευτικές επιταγές (Kimmel & Connel, 2005). Η Deniz Kandiyoti (2014) αναφέρεται *«σε μια νέα "πολιτική της αποκατάστασης της αρρενωπότητας" - μια πολιτική που απαιτεί συστηματική κατήχηση (ισλαμιστική, εθνικιστική ή μείγμα και των δύο), μεγαλύτερη εποπτεία και υψηλότερα επίπεδα διείσδυσης στις ζωές των πολιτών, η οποία καθίσταται απαραίτητη για τη διατήρηση και την αναπαραγωγή της πατριαρχίας»*. Η πολιτική της «αποκατάστασης της αρρενωπότητας» βρίσκεται σε μια απόλυτη σύνδεση με πολλαπλές μορφές καταπίεσης με βάση το φύλο, την εθνικότητα, το θρήσκευμα ή/και τον σεξουαλικό προσανατολισμό.

Βέβαια πέρα από την ενίσχυση της ηγεμονικής αρρενωπότητας των μαχητών της Boko Haram δια των καταναγκαστικών γάμων που υφίστανται οι γυναίκες και τα κορίτσια, καταγράφονται απαγωγές και περιστατικά χρήσης βίας με θύματα ανήλικα αγόρια. Σύμφωνα με Έκθεση της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (2015) αγόρια ηλικίας έξι έως δεκαπέντε ετών απάγονται και λαμβάνουν στρατιωτική εκπαίδευση, προκειμένου να γίνουν οι μελλοντικοί μαχητές της Boko Haram και υπερασπιστές της Ισλαμικής κοινότητας (Umma). Όπως αναφέρεται στην Έκθεση (OHCHR, 2015), αγόρια τα οποία απήχθησαν από την οργάνωση τον Απρίλιο του 2015 από τις περιοχές Yola και Adamawa ανέφεραν ότι υπέστησαν συστηματική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση, καθώς σε περιπτώσεις που αρνούσαν να προσευχηθούν υποβάλλονταν σε βασανιστήρια.

Η κατασκευή ενιαίας Ισλαμιστικής ταυτότητας κρίνεται σαφώς απαραίτητη για την υλοποίηση του οράματος της δημιουργίας της Umma. Η εδαφική επέκταση που επιδιώκει η Boko Haram πραγματοποιείται στο πλαίσιο της δημιουργίας και επέκτασης της Ισλαμικής κοινότητας (Umma) εξαλείφοντας κάθε είδους ετερογένεια (Eisenstadt, 1999). Όπως έχει αναλυθεί στο προηγούμενο κεφάλαιο, η παγκόσμια κοινότητα των μουσουλμάνων πιστών (Umma) είναι ένα είδος «έθνους» (Brubaker, 2011). Αν και η

παγκόσμια μουσουλμανική κοινότητα δεν είναι συνώνυμη του έθνους, εντούτοις, η Boko Haram προσδίδει στην Umma εθνικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά (Saunders, 2008). Η διασύνδεση της θρησκείας με την εθνική/εθνοτική ταυτότητα στη Νιγηρία φέρνει στο προσκήνιο *«το πολύπλοκο δίκτυο των πολιτικά αποσιωπούμενων ταυτοτήτων και τις χρόνιες και φαινομενικά αδιάλλακτες συγκρούσεις και αστάθειες»* (Agigboa & Maiangawa, 2013: 381). Σύμφωνα με τους Agigboa και Maiangawa, η ταυτότητα ορίζεται ως *«το σύνολο των θέσεων του υποκειμένου, για παράδειγμα "Χριστιανές γυναίκες", "Μουσουλμάνοι Hausa", "βόρειοι Νιγηριανοί", υπονοώντας την ταύτιση του υποκειμένου με την εκάστοτε ομάδα με βάση την εθνικότητα, τη θρησκεία, το φύλο»* (Agigboa & Maiangawa, 2013: 381). Όντας λοιπόν η θρησκεία στη Νιγηρία ένας αυτο-νομιμοποιούμενος φορέας εξουσίας και ένα ισχυρό εργαλείο για την εθνική ανακατανομή των πόρων με σκοπό την διαχείριση γεω-πολιτικών στόχων, μπορεί να προκαλέσει εσωτερικές συγκρούσεις μεταξύ εθνοτικών-θρησκευτικών ομάδων και να ερμηνεύσει την άσκηση βίας στο όνομα μιας προσδοκώμενης εθνικής ενότητας (Agigboa & Maiangawa, 2013).

Σε αυτό το πλαίσιο η εργαλειοποίηση της θρησκείας από τη Boko Haram δημιουργεί το υπόβαθρο για τη διασταύρωση των ταυτοτήτων, αλλά και την ανάδειξη διασταυρούμενων συστημάτων καταπίεσης και διακρίσεων σε εθνο-θρησκευτικές ομάδες, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της φυλής Igbo. Οι θρησκευτικές σχεταρικές ομάδες αποσκοπούν στην επιβολή μιας ενιαίας θρησκευτικής κοινοτικής ταυτότητας με πολιτικά μέσα και στη κατασκευή μιας «αγνής» και ομογενοποιημένης πολιτικής κοινότητας (Eisenstadt, 1999: 30). Η προσπάθεια αφαίρεσης της χριστιανικής-θρησκευτικής ταυτότητας και της εθνοτικής ταυτότητας από τη φυλή Igbo πραγματώνεται πάνω στα σώματα των γυναικών ασκώντας σεξουαλική βία. Σύμφωνα με την Kimberle Creanshaw, η έμφυλη, φυλετική διάκριση, η οποία βιώνεται με εξουσιαστικούς όρους, φανερώνει τη σύζευξη των φυλετικοποιημένων έμφυλων συστημάτων καταπίεσης (Creanshaw, 1989). Εντός των φονταμενταλιστικών πρακτικών οι πολιτικές της ταυτότητας και της αναπαράστασης επιτελούν ενεργό ρόλο, καθώς εργαλειοποιούνται για την εξάλειψη ενός εθνικού «άλλου» (Shagal & Yuval-Davis, 1992). Η έμφυλη ταυτότητα των Igbo γυναικών ερμηνεύεται στο πλαίσιο μιας χριστιανικής και εθνοτικής ταυτότητας.

Στο σημείο αυτό αξίζει να γίνει η υπενθύμιση πως οι γυναίκες εκλαμβάνονται ως η «γενετική δεξαμενή» της εθνικής συλλογικότητας και αποτελούν τον καθοριστικό

παράγοντα για την κατασκευή εθνικών συνόρων (Yuval-Davis, 1997/2013). Αυτή η οπτική επιτρέπει να κατανοήσουμε γιατί η σεξουαλική βία και ειδικότερα ο βιασμός κατά τη διάρκεια ενόπλων συγκρούσεων αποτελεί «όπλο» πολέμου με σκοπό την «εθνική κάθαρση», τον στιγματισμό των κοινοτήτων και τη διασφάλιση εδαφικής ιεραρχίας (Weitsman, 2008). Στην περίπτωση της Νιγηρίας (και της Boko Haram) η τακτική της άσκησης σεξουαλικής βίας και δη οι καταναγκαστικοί γάμοι και οι καταναγκαστικές εγκυμοσύνες αποσκοπούν στην κατασκευή και την υιοθέτηση μιας μουσουλμανικής-αραβικής ταυτότητας από τις γυναίκες, οι οποίες στη συνέχεια αναμένεται να αναπαράξουν βιολογικά και κοινωνικά τους «πιστούς» της ισλαμιστικής ιδεολογίας. Έτσι η σεξουαλική βία κατά των Igbo γυναικών αποτελεί «βιασμό» της ίδιας της εθνότητας. Συνιστά παραβίαση των εδαφικών του ορίων της κοινότητας και πράξη βίαιης αφαίρεσης της χριστιανικής και κάθε άλλης ταυτότητας που καθιστά την ομάδα διακριτή. Το «έδαφος» των σωμάτων των γυναικών θεωρείται πεδίο μάχης πάνω στο οποίο οι ταυτότητες διασταυρώνονται και αλληλοσυγκρούονται. Οι συστηματικοί βιασμοί (οι καταναγκαστικοί γάμοι είναι μορφή βιασμού) συνιστούν μέσο εξευτελισμού της εθνοτικής ομάδας, εντός της οποίας οι άνδρες δεν καταφέρνουν να προστατεύσουν τις γυναίκες «τους», οι οποίες αποτελούν το σύμβολο το "έθνους"(ή της εθνότητας) και της "καθαρότητάς" του (Mostov, 1999).

2.2 Αλληλοδιασταυρούμενες ταυτότητες, η διαπραγμάτευση των ορίων του «ανήκειν» στην ισλαμική κοινότητα (Umma), και το "εργαλείο" της σεξουαλικής κακοποίησης

Η ιδέα της ισλαμικής κοινότητας προέρχεται από τον Προφήτη Μωάμεθ τον 7^ο αιώνα. Εκείνος προσέβλεπε στη δημιουργία μιας αραβικής κοινότητας, της κοινότητας των μουσουλμάνων (Umma), ως θρησκευτικής εξουσίας, η οποία συμβόλιζε την ιδανική ύπαρξη της ενοποιημένης κοινότητας (Umma) και έλαβε από τον Προφήτη τη μορφή ιμπεριαλιστικού θεσμού (Lapidus, 1992). Σύμφωνα με τον Al-Ahsan (1986), ο όρος

«κοινότητα» συνδέεται με τον όρο *umma* («μητέρα πηγή») που συνιστά την πηγή δημιουργίας του μουσουλμανικού κόσμου. Ο Saunders υποστηρίζει ότι η *Umma* συνιστά μια πολιτική έννοια η οποία φέρει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά του εθνικισμού (Saunders, 2008). Όπως αναφέρει ο ίδιος, ο Ευρωπαϊκός ιμπεριαλισμός συνέβαλλε στην εννοιολογική σύνδεση του εθνικισμού με την *Umma*. Ο Sayyid Jamāl al-Dīn al-Afghānī (1839-97), ένας επικριτής της Ευρωπαϊκής εισβολής στον Μουσουλμανικό κόσμο (*Dar al-Islam*), χρησιμοποιούσε συστηματικά τον όρο *Umma* με εθνικές/εθνικιστικές σημασιοδοτήσεις. Περιέγραφε το Ισλάμ ως τη θρησκεία η οποία *«συνιστά ένα έθνος, μια κουλτούρα ή ένα πολιτισμό η οποία θέτει τα θεμέλια δημιουργώντας έναν ασφαλή δεσμό μεταξύ τους»* (Saunders, 2008: 307). Μεταγενέστεροι θεωρητικοί του Ισλαμισμού όπως ο AbulA'laMaududi, θεμελιωτής του Ισλαμικού Πακιστανικού κόμματος, ισχυριζόταν ότι οι Μουσουλμάνοι θα πρέπει να ανταχθούν σε Δυτικού-τύπου εθνικισμούς και με την αναβίωση της *Umma* (ως εναλλακτική μορφή του έθνους) θα ανακτήσουν την χαμένη οικουμενικότητα και την επιθυμία να προασπίσουν την Ισλαμική κοινότητα (Saunders, 2008). Την περίοδο της αποικιοκρατίας παν-Ισλαμιστικά κινήματα, όπως τα κινήματα που βασίστηκαν στην ιδεολογία του Ουχαμπασμού (ISIS σήμερα), *«χρησιμοποίησαν την Umma ως έθνος με σκοπό την συσσώρευση πολιτικού κεφαλαίου»* (Saunders, 2008: 307). Επιδίωξαν την δημιουργία κοινοτήτων με κοινά πολιτισμικά, κοινωνικά, οικονομικά χαρακτηριστικά. Η Αλ-Κάιντα αποτέλεσε ένα από τα σύγχρονα ισλαμιστικά κινήματα τα μέλη της οποίας θεωρούνταν ως *«πολιτικοί εκπρόσωποι που πολεμούν για την φαντασική κοινότητα της Umma»* (Saunders, 2008: 307). Σύμφωνα με τον Saunders, η πίστη συνιστά το πιο συνεκτικό στοιχείο διαιώνισης της φαντασικής κοινότητας, της *Umma*. Ιστορικά, οι Μουσουλμάνοι είναι περισσότεροι διαχωρισμένοι παρά ενωμένοι (Saunders, 2008). Πολιτικά σύνορα, φυλετικές επαναστάσεις, σχεταρικές διαμάχες, γεωγραφικά εμπόδια και γλωσσική ποικιλία αποτέλεσαν εμπόδια στην πραγματοποίηση της *Umma* από την περίοδο της Αραβικής παρακμής τον 18ο αιώνα (Saunders, 2008). Η *Umma* αποτελεί για τον Μουσουλμανικό κόσμο το κοινό τόπο, "την Μουσουλμανική πατρίδα", όπου διαμορφώνεται κοινή ταυτότητα και οι γλωσσικές, θρησκευτικές, εθνικές διαφορές παύουν να αποτελούν το διαχωριστικό στοιχείο μεταξύ των πολιτών της (Saunders, 2008).

Η βάση της ανθρώπινης *Umma* (κοινότητας), όπως αναφέρεται και στο Κοράνι, περιγράφει τους στενούς δεσμούς των μελών της, τα οποία μοιράζονται μια κοινή

ιδεολογία και κοινές πεποιθήσεις παραμένοντας πιστοί ακόλουθοι της κοινότητας. Η μουσουλμανική κοινότητα (Umma) θεμελιώνεται πάνω στις ιδέες περί ενότητας υπό την καθοδήγηση του Αλλάχ και του Προφήτη Μωάμεθ. Ιστορικά, η θεμελίωση της ισλαμικής κοινότητας στη πόλη της Μεδίνα από τον Μωάμεθ βασίστηκε στην ιδέα του αποκλεισμού και τη διαμόρφωση μίας και μοναδικής ταυτότητας. Το λεγόμενο «Σύνταγμα της Μεδίνα», όπως καθιερώθηκε από τον Μωάμεθ, διακήρυττε τον σχηματισμό της ισλαμικής κοινότητας στην οποία ανήκαν μόνο οι μουσουλμάνοι και αποκλειόταν οποιοσδήποτε δεν ασπαζόταν το Ισλάμ. Μετά το θάνατο του Προφήτη η ιδέα της Umma συνδέθηκε στενά με την ίδρυση του Χαλιφάτου και την αφοσίωση των μουσουλμάνων στην ισλαμική κοινότητα και στο νόμο της Σαρία (Al-Ahsan, 1986).

«Οι θρησκευτικές μειονότητες έχουν ενεργό ρόλο στην σχεδίαση αυτών των πολιτικών σχεδίων του ανήκειν, καθώς αποκλείονται και διώκονται ως εκείνες που μολύνουν το "έθνος" και διαταράσσουν τη συνοχή του. [...] Η πίστη επομένως, όπως και η εθνικότητα, γίνεται ένας νομιμοποιημένος και φυσικοποιημένος παράγοντας διαφοροποίησης και δημιουργίας μιας διακριτής κοινότητας» (Yuval-Davis, 2016: 10-18). Σύμφωνα με τον Tibi (1998), η δημιουργία της ισλαμικής κοινότητας (Umma), η οποία, όπως προαναφέρθηκε, εμπεριέχει εθνικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά, συνιστά μια αντίστοιχη ή/και εναλλακτική μορφή «φαντασιακής κοινότητας», όπως έχει ειπωθεί από τον Ben Anderson (1983) για την κοινωνική κατασκευή του έθνους. «Η μυθική ενότητα των φαντασιακών κοινοτήτων χωρίζει τον κόσμο σε "εμάς" και "εκείνους" και διατηρείται και αναπαράγεται ιδεολογικά μέσω ενός ολόκληρου "συστήματος των συνόρων"» (Yuval-Davis, 2013/1997: 60) καθώς επίσης «η ατομική ύπαρξη υφαίνεται εντός ενός συλλογικού αφηγήματος, στην αναγνώριση μιας κοινής παράδοσης, κοινού παρελθόντος, παραδόσεων, κοινής γλώσσας και πολιτισμού» (Balibar, 1990: 346).

Τα σύμβολα του κοινωνικού φύλου και της σεξουαλικότητας διαδραματίζουν έναν σημαντικό ρόλο στα συστήματα καθορισμού του ανήκειν και στην οριοθέτηση των συνόρων, καθορίζοντας ποια είναι μέλη της εθνικής και θρησκευτικής συλλογικότητας (Yuval-Davis, 2010). Η θρησκευτική ταυτότητα στη φονταμενταλιστική ιδεολογία συνιστά ένα στοιχείο ενότητας για τις εθνικές/εθνοτικές, τοπικές και φυλετικές ταυτότητες (Derisch & Fleschenberg, 2010). Η προσπάθεια δημιουργίας της ισλαμικής κοινότητας και της κοινής θρησκευτικής, εθνικής ταυτότητας προϋποθέτει τον έλεγχο των γυναικών και της σεξουαλικότητάς τους,

καθώς τα σώματά τους συνιστούν το πεδίο πάνω στο οποίο πραγματώνονται οι οριοθετήσεις του αποκλεισμού και του ανήκειν εντός της ισλαμικής κοινότητας (Derisch & Fleschenberg, 2010). Οι γυναίκες συχνά συμβολίζουν την εθνική και συλλογική «τιμή» σηματοδοτώντας τα πολιτισμικά και εθνικά σύνορα μιας συλλογικότητας (Yuval-Davis, 2010). Στα φονταμενταλιστικά κινήματα ο έλεγχος της σεξουαλικότητας και της συμπεριφοράς των γυναικών τίθεται στο επίκεντρο της διαδικασίας της διαμόρφωσης μιας ενιαίας και ομογενοποιημένης συλλογικότητας με εθνικά και θρησκευτικά χαρακτηριστικά (Yuval-Davis, 2010). Η σεξουαλική βία που ασκείται εναντίον των Yazidi γυναικών και κοριτσιών αποσκοπεί στο στιγματισμό και τη διάλυση της εθνο-θρησκευτικής μειονότητας. Η στρατηγική του Ισλαμικού Κράτους θεμελιώνεται πάνω στην πολιτική του ανήκειν, καθώς η εθνοτική και θρησκευτική ταυτότητα των Yazidi συνιστά βασικό κριτήριο για την απόκλισή τους από την ισλαμική κοινότητα (Umma).

Κάτι ανάλογο ισχύει και στην περίπτωση της Boko Haram. Οι επιβεβλημένες εγκυμοσύνες των κοριτσιών από το Chibok και των Yazidi, αλλά και η θανάτωση των παιδιών που δεν γεννιούνται «εντός της ισλαμιστικής ιδεολογίας» βασίζεται στο εθνικό αφήγημα περί αποκλεισμού όσων δεν μοιράζονται το μύθο της κοινής προέλευσης και ιδεολογίας (Yuval-Davis, 2010). Ο μόνος τρόπος ένταξης στη συλλογικότητα, όπως αναφέρει η Yuval-Davis, είναι η σύναψη γάμων με μέλη εντός της συλλογικότητας. Επίσης, η θανάτωση των παιδιών τα οποία αποκαλούνται «kuffar» είναι παρόμοια πολιτική με αυτή των εθνικιστικών ιδεολογιών που αναφέρει η Yuval-Davis, όπου «η εθνική ταυτότητα καθορίζει την ένταξη ή τον αποκλεισμό ατόμων που δεν έχουν γεννηθεί εντός της συγκεκριμένης ομάδας» (Yuval-Davis, 2013/1997: 6). Τα μωρά Yazidi τίθενται εκτός συνόρων της ισλαμικής κοινότητας, καθώς δεν υπηρετούν το μύθο της «κοινής καταγωγής» και τίθενται επίσης εκτός των «κατάλληλων» θρησκευτικών ορίων (Yuval-Davis, 2013/1997: 86).

Αντιθέτως, η στρατολόγηση των παιδιών από τις ισλαμιστικές οργανώσεις και ο προσηλυτισμός τους στο Ισλάμ θέτει επίσης τον ανδρικό ρόλο ως υπερασπιστή της ισλαμικής κοινότητας και της επέκτασης των συνόρων της στο επίκεντρο τέτοιων πρακτικών. Η Cynthia Enloe (1989) αναφέρεται στην «αρρενοποίηση του έθνους» και ισχυρίζεται ότι η στρατιωτικοποιημένη βίαιη ηγεμονική αρρενωπότητα αναπτύσσεται στο πλαίσιο της στρατιωτικοποίησης των ανδρών. Υπό αυτό το πρίσμα, η στρατολόγηση παιδιών από το ISIS και τη Boko Haram αποσκοπεί στην προάσπιση

της «δικής τους» θρησκευτικής και «εθνοτικής» ταυτότητας και στη δημιουργία και εξάπλωση του Ισλαμικού Χαλιφάτου. Πρόκειται για μια πράξη που διενεργείται με την επίκληση του θρησκευτικού ανήκειν και εξυπηρετεί το στόχο της δημιουργίας πολιτικής κοινότητας.

Ο έλεγχος του πνεύματος και του σώματος των γυναικών βρίσκεται επίσης στην καρδιά των φονταμενταλιστικών πρακτικών του ISIS και της Boko Haram (Shagal, 2006). Οι γυναίκες και τα κορίτσια Yazidi και τα κορίτσια από το Chibok και τη φυλή Igbo που κρατούνται από τις δύο αυτές ισλαμιστικές οργανώσεις αποκαλούνται «άπιστες» και «βρώμικες» (dirty kuffar/takfir) και ακολουθείται «η πολιτική της καθαρότητας» προκειμένου να οριοθετηθεί το θρησκευτικό ανήκειν (Shagal, 2006: 417). Όπως αναφέρει η Shagal, «η πολιτική της αγνότητας (του σώματος) επιδιώκεται μέσω της αυστηρής "οριοθέτησης των συνόρων"» (Shagal, 2006: 417). Επιβάλλεται συγκεκριμένος κώδικας ενδυμασίας, περιορισμοί της ελευθερίας και μετακίνησης, έλεγχος των σεξουαλικών και αναπαραγωγικών δικαιωμάτων. Σύμφωνα με την Human Rights Watch (2016) αιχμάλωτες γυναίκες Yazidi που απελευθερώθηκαν ανέφεραν περιορισμούς στο τρόπο ενδυμασίας (επιβεβλημένη κάλυψη όλου του σώματος και του προσώπου με niqab), σοβαρές παραβιάσεις της ελευθερίας και περιορισμούς στις μετακινήσεις (δεν επιτρεπόταν να μετακινηθούν εκτός σπιτιού χωρίς την παρουσία άνδρα-φύλακα). Οι μέθοδοι αντισύλληψης και οι στειρώσεις είναι επίσης σημαντικά μέσα για την εργαλειοποίηση του σώματος των γυναικών και την κατασκευή της ισλαμικής κοινότητας. Η πρακτική των φονταμενταλιστικών οργανώσεων υπακούει στο εθνικό αφήγημα περί του συμβολικού ρόλου των γυναικών, οι οποίες εκλαμβάνονται ως ανδρική ιδιοκτησία και συνεπώς δεν επιτρέπεται να κυοφορούν τα παιδιά των εθνικών «άλλων» (Korac, 1996) ή «των απίστων» στις συγκεκριμένες περιπτώσεις (ISIS, Boko Haram). Οι πρακτικές που ακολουθούνται για τη «διασφάλιση των συνόρων» ή την παραβίαση αυτών είναι όμοιες και στις δύο περιπτώσεις: έθνος-κράτος και Χαλιφάτο.

Σύμφωνα με την Yuval-Davis (2013/1997: 98) «οι αφηγήσεις των ταυτοτήτων αποτελούν ένα από τα εργαλεία των εθνοτικών σχεδίων [...] καθώς ο εθνισμός σχετίζεται με την πολιτική των συλλογικών ορίων και μέσω της χρήσης των αφηγήσεων διαχωρίζει τον κόσμο ανάμεσα σε "εμείς" και "εκείνοι"». Η πολιτική του ανήκειν, όπως περιγράφεται από την Yuval-Davis (2006), συνιστά μια δυναμική διαδικασία διαπραγμάτευσης εξουσιαστικών κοινωνικών σχέσεων εντός και εκτός ενός εθνικού ή

κοινωνικο-χωρικού πλαισίου, είναι μια πράξη ταύτισης με τους άλλους, *«είναι μια φυσικοποιημένη κατασκευή συγκεκριμένων μορφών εξουσιαστικών σχέσεων»* (Yuval-Davis, 2006: 199). Συγκεκριμένα, η αίσθηση του «ανήκειν» βρίσκεται σε απόλυτη συνάρτηση με την τοποθέτηση του υποκειμένου σε συγκεκριμένες κοινωνικές κατηγορίες (φύλο, φυλή, κοινωνική τάξη, σεξουαλικότητα) που συνιστούν πλέγματα εξουσιαστικών σχέσεων εντός του κοινωνικού γίνεσθαι. Αυτή η κοινωνική τοποθέτηση του υποκειμένου διαμορφώνει *«την κατασκευή ταυτότητας ως μετάβαση στο «ανήκειν» και ως "επιθυμία του ανήκειν"»* (Yuval-Davis, 2006: 202).

Οι κατηγορίες του φύλου και της θρησκείας επιτελούν έναν κεντρικό ρόλο στον καθορισμό των συνόρων μεταξύ των συλλογικοτήτων και στη διεκδίκηση της πολιτικής και της εδαφικής αυτονομίας (Yuval-Davis, 2013/1997). Το ίδιο συμβαίνει και στις περιπτώσεις του ISIS και της Boko Haram. Η επιδίωξη δημιουργίας μιας ισλαμικής παν-αραβικής κοινότητας από τους σουνίτες φονταμενταλιστές συνιστά μορφή διεκδίκησης πολιτικής αυτονομίας μέσω της εργαλειοποίησης των θρησκευτικών και εθνικών ταυτοτήτων για την επίτευξη του στόχου τους. Δημιουργούνται, επομένως, νέα συστήματα ανήκειν τα οποία εμπλέκουν τη θρησκευτική, εθνική και έμφυλη ταυτότητα. Στο φαντασιακό του αραβόφωνου κόσμου η αραβική ταυτότητα συνυφαίνεται με τη μουσουλμανική ταυτότητα και στη συγκεκριμένη περίπτωση του ISIS με την σουνιτική ταυτότητα (Munson, 2003). Όπως επισημαίνεται από τον Blankinship (2014) σκοπός του Ισλαμικού Κράτους είναι η διαγραφή των πολιτικών συνόρων μεταξύ Συρίας και Ιράκ, η δημιουργία μιας σουνιτικής αραβικής περιοχής. Το Ισλαμικό Κράτος, αν και απορρίπτει την ιδέα του εθνικισμού ως δυτική κοσμική προσπάθεια εγκαθίδρυσης έθνους-κράτους, εντούτοις αποτελεί ένα εθνικιστικό φαινόμενο με σκοπό τη δημιουργία σουνιτικής αραβικής ταυτότητας (Blankinship, 2014). Η πολιτική ιδεολογία του ισλαμισμού θεμελιώνεται πάνω στη ιδέα της πολιτικοποιημένης θρησκείας η οποία τροφοδοτεί και ενδυναμώνει την εθνική ταυτότητα (Tibi, 1998). *«Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός, παρά τη ρητορική του, εμπεριέχει χαρακτηριστικά εθνικότητας και σεχταρισμού»* (Tibi, 1998: 123). Ειδικότερα, η ιδέα της υπαγωγής στην ισλαμική κοινότητα συνιστά τη βάση μιας κυρίαρχης ταυτότητας στηριζόμενη στην πεποίθηση ότι υπάρχει μία αραβική κοινότητα και ένα έθνος (Tibi, 1998).

Οι αφηγήσεις της ταυτότητας, αντίστοιχα, μαρτυρούν τη σύσταση και θέση του υποκειμένου, τα κοινωνικά του χαρακτηριστικά και πού μπορεί με βάση αυτά να

ανήκει (Yuval-Davis, 2006). Η Yuval-Davis αλληλοσυμπλέκει τις πολιτικές της ταυτότητας με την πολιτική του ανήκειν, αναδεικνύοντας το γεγονός ότι οι κοινωνικές κατηγορίες βρίσκονται σε συνεχή συνάρθρωση μεταξύ τους και αποτελούν βασική συνιστώσα στην κατασκευή των ταυτοτήτων των υποκειμένων και των κοινωνικών τους οριοθετήσεων σε κοινωνικο-χωρικά πλαίσια (Yuval-Davis, 2006). Η σεξουαλική βία που λαμβάνει χώρα και στις δυο μελέτες περίπτωσης εμπλέκει πολλαπλά συστήματα εξουσίας και καταπίεσης, στα οποία υπάγονται οι γυναίκες και τα κορίτσια. Η αλληλοδιασταύρωση των ταυτοτήτων που συνιστούν την υποκειμενικότητά τους αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για την πρόσβαση στο «ανήκειν» της ισλαμικής κοινότητας. Σύμφωνα με την Yuval-Davis (2016: 2) «η αναμόρφωση της θρησκείας ως ταυτότητας και πολιτικού σχεδίου εντός ενός νεο-φιλελεύθερου παγκοσμιοποιημένου πλαισίου αποκαλύπτει νέα συστήματα ανήκειν». Η ίδια υποστηρίζει πως «η θρησκεία σχετίζεται πιο πολύ με την επιτέλεσή της [...] παρά με εγγενείς πεποιθήσεις» (Yuval-Davis, 2016: 4). Ωστόσο, η ουσιοκρατική θεώρηση της θρησκείας βασίζεται «σε ένα καθολικό υπέρτατο νόημα» (Yuval-Davis, 2016: 4). «Οι θρησκευτικές πρακτικές και πεποιθήσεις μπορούν να αποτελέσουν μερικούς από τους πιο άκαμπτους και αδιάλλακτους συμβολικούς φύλακες των ορίων, προκειμένου τα υποκείμενα να ενταχθούν εντός των συνόρων μιας συλλογικότητας και να αποτελέσουν μέρος των πολιτισμικών παραδόσεων και πρακτικών» (Yuval-Davis, 2016: 4). Ο Durkheim επίσης εντοπίζει στη θρησκεία μια «κοινωνικά συνεκτική δράση, κατά την οποία η κοινωνία συμβολικά λατρεύει τη δική της "συλλογική συνείδηση". Οι θρησκείες συχνά διαμεσολαβούν τις απαντήσεις τους ως οικουμενικές (σαν να ισχύουν για όλη την ανθρωπότητα και όχι μόνο για τα μέλη της δικής τους κοινότητας) και περιέχουν ένα επεκτατικό ιεραποστολικό στοιχείο» (Yuval-Davis, 2013/1997: 95). Σύμφωνα με τη θεωρητικό, αυτό μπορεί να συνεπάγεται έναν εκούσιο ή ακούσιο προσηλυτισμό ατόμων. «Η θρησκεία επομένως εμπλέκεται ενεργά με τις ιεραρχίες της επιθυμίας και με τις κατασκευές της έννοιας της ενσωμάτωσης και του αποκλεισμού» (Yuval-Davis, 2013/1997: 96).

Ο αποκλεισμός ατόμων από την ισλαμική κοινότητα λόγω της μη συμμορφώσής τους με τις νόρμες της ετεροφυλοφυλίας βρίσκεται στην καρδιά της ισλαμιστικής ιδεολογίας. Η πολιτική της «(α)ορατότητας» διαφαίνεται εντός των πολιτικών του ανήκειν, καθώς η δημιουργία της ισλαμικής κοινότητας συνιστά τον τόπο συνάντησης της σεξουαλικής και θρησκευτικής ταυτότητας εντός του πλαισίου

δημιουργίας του θρησκευτικού ανήκειν. Όπως προαναφέρθηκε, η σεξουαλική βία συνιστά σημαντικό μέσο για τη διαμόρφωση ενός υπερ-αρρενωπού Ισλαμικού Κράτους και εμπλέκεται με τη σουνιτική φονταμενταλιστική ταυτότητα και τη φυλετική ιεραρχία. Σύμφωνα με την ισλαμιστική ιδεολογία, η στρατιωτικοποιημένη αρρενωπότητα προστατεύει τον μουσουλμανικό κόσμο από τη δυτική απειλή και φροντίζει τον εξαγνισμό των κοινωνιών από τη δική του εσωτερική σήψη (Olomi, 2016). Χρήζει αναφοράς σε αυτό το σημείο ότι η σεξουαλική βία κατά των ομοφυλόφιλων δεν είναι ένα απομεινάρι του μεσαιωνικού Ισλάμ, αλλά μια σύγχρονη έκφραση της αντι-αποικιακής βίας περιπλεγμένη με την τζιχαντιστική ρητορική, που δοξάζει την ηγεμονική μαχητική αρρενωπότητα (Olomi, 2016). Η ομοφυλοφυλία, επομένως, εκλαμβάνεται ως μια απο-αρρενοποίηση ή καλύτερα μια θηλυκοποίηση της κυρίαρχης αρρενωπότητας εντός ενός κανονιστικού ετεροφυλοφυλικού πλαισίου. Η ομοφυλοφυλία δεν υπηρετεί τις νόρμες της στρατιωτικοποιημένης ισλαμιστικής αρρενωπότητας (Baaz & Stern, 2009). Η ισλαμιστική ιδεολογία και η επιδίωξη της δημιουργίας του Χαλιφάτου προϋποθέτει την εξάλειψη της ετερογένειας των ταυτοτήτων για την κατασκευή μιας παν-αραβικής, σουνιτικής ταυτότητας όπου η ομοφυλοφυλία καθίσταται αόρατη και καταδικαστέα.

Η φονταμενταλιστική αυτή πρακτική έχει τις ρίζες της στο παρελθόν. Ιστορικά, οι ουαχαμιστές - οι πρόγονοι των δυο σύγχρονων σαλαφιστικών κινημάτων (ISIS και Boko Haram) - στην προσπάθεια δημιουργίας της ισλαμικής κοινότητας (Umma) της Μέκκα και της Μεδίνα επιδίωξαν να εξαγνίσουν τους ιερούς τόπους από ομοφυλοφυλικές δραστηριότητες και να συμμορφώσουν τα σεξουαλικά ήθη των πιστών (Olomi, 2016). Συνεπώς, η οριοθέτηση των συνόρων μεταξύ του «εμείς» και οι «άλλοι», σύμφωνα με τις πολιτικές της σεξουαλικότητας της ισλαμιστικής ιδεολογίας, αποκλείει άτομα λόγω της μη «κανονικοποιημένης» σεξουαλικότητας τους. Όπως αναφέρεται στη θεωρία της Yuval-Davis, η πολιτική του ανήκειν θέτει τις πολλαπλές ταυτότητες του υποκειμένου σε ένα συνεχή αγώνα με τους όρους ενσωμάτωσης σε μια κοινότητα και τους ρόλους που καλείται να επιτελέσει (Yuval-Davis, 2006). Η σεξουαλικότητα κατασκευάζεται και βιώνεται με όρους καταπιεστικούς και τα ομοφυλόφιλα άτομα δεν έχουν δικαίωμα εισόδου στο «θρησκευτικό ανήκειν». Αυτή η διαδικασία έχει επιτελεστική διάσταση, διότι πραγματοποιείται με ένα κυριαρχικό και ανταγωνιστικό τρόπο καθώς το υποκείμενο τοποθετείται σε διαφορετικές κοινωνικές θέσεις και εξουσιαστικές σχέσεις (Yuval-Davis, 2006). Η σύνδεση των

ομοφυλόφιλον με τον σοδομισμό σηματοδοτεί τα σύνορα με την ισλαμική κοινότητα (Umma), καθιστώντας τα υποκείμενα μη αναγνωρίσιμα και υπαρκτά εντός της θρησκευτικής συλλογικότητας.

Το εργαλείο της διαθεματικότητας (intersectionality) συμβάλλει στην κατανόηση της κοινωνικής κατασκευής του «ανήκειν». Οι αλληλοδιασταυρώσεις αποτελούν ουσιώδες συστατικό διαμόρφωσης της εθνικής ταυτότητας (Prins, 2006). Η τοποθέτηση των υποκειμένων εντός και εκτός του «ανήκειν» στην ισλαμική κοινότητα βρίσκεται σε άμεση αλληλεξάρτηση με τις διασταυρούμενες κοινωνικές κατηγορίες των υποκειμένων, οι οποίες κατασκευάζονται εντός των συστημάτων εξουσίας του φύλου, της εθνικότητας, της θρησκείας και της σεξουαλικότητας (Prins, 2006). Σύμφωνα με τις Anthias και Yuval-Davis *«η εθνική ταυτότητα εμπερικλείει τρόπους αποκλεισμού, υποτίμησης, κατωτερότητας και εκμετάλλευσης, οι οποίοι αναδύονται σε συγκεκριμένο κοινωνικό και ιστορικό πλαίσιο»* (Anthias & Yuval-Davis, 1992: 6). Όπως επισημαίνει και η Yuval-Davis σε μεταγενέστερη μελέτη της *«τα φονταμενταλιστικά κινήματα παρά την ετερογένεια τους έχουν μια εθνοτική ή θρησκευτική προσαγή [...], επιχειρούν να χαλιναγωγήσουν το σύγχρονο κράτος και τα μέσα εξουσίας προς το συμφέρον του ευαγγελίου τους»* (Yuval-Davis, 2013/1997: 133). Τα ισλαμιστικά κινήματα αν και έχουν αναπτυχθεί στο πλαίσιο της επέκτασης του Ισλάμ, μπορούν να θεωρηθούν ως εθνικιστικά κινήματα τα οποία στοχεύουν *«στην κατασκευή μιας θρησκευτικής κοινοτικής ταυτότητας, στον καθορισμό κοινοτικών συνόρων, εκδηλώνουν τάση ιεροποίησης της βίας, και διακηρύττουν μια ισχυρή αντι-κοσμική στάση»* (Eisenstandt, 1999: 89). Κινήματα όπως το ISIS και η Boko Haram εξαγγέλλουν *«την απαίτηση για πολιτική αυτονομία διεκδικώντας το Χαλιφάτο (παγκόσμιο έθνος του Ισλάμ) από τους "άλλους" μουσουλμάνους»* (Yuval-Davis, 2013/1997: 48). Η στοχοποίηση των «άλλων» μουσουλμάνων, δηλαδή Σιιτών και Αλεβιτών, αναδεικνύει τη θρησκεία σε κριτήριο διαμόρφωσης του ανήκειν, εμπλέκοντας εθνοτικά στοιχεία και στοχοποιώντας εθνοτικές μειονότητες (Yazidi και Igboκλ.). Παρατηρείται, επομένως, η ανάδυση νέων συστημάτων διεκδίκησης του ανήκειν, τα οποία είναι παράγωγα της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας και αποσκοπούν στην αποδυνάμωση των εθνών-κρατών (που αποτελούν τους κύριους δρώντες) και στην αναδιαμόρφωση των ταυτοτήτων, τοποθετώντας τη θρησκευτική ταυτότητα υψηλότερα της εθνικής. Παρατηρείται, λοιπόν, πως ενώ η θρησκευτική ταυτότητα συνιστά βασικό κριτήριο δράσης του Ισλαμικού Κράτους, η πολιτικοποίηση της

θρησκείας λαμβάνει «εθνικά χαρακτηριστικά» και στοχεύει στη δημιουργία της μουσουλμανικής (πολιτικής) κοινότητας (Umma). Οι πρακτικές βίας που ασκούνται κατά των εθνικών-θρησκευτικών ομάδων των Yazidi στο Ιράκ και τη φυλής Igbo στη Νιγηρία υποστηρίζουν αυτήν τη παρατήρηση.

Η θεμελίωση της εθνικιστικής ιδεολογίας βασίζεται στη «κοινωνική τοποθέτηση των υποκειμένων», δηλαδή οι άνδρες ως υπερασπιστές του έθνους επεκτείνουν την εδαφικότητα των συνόρων καθώς αυτό επιτελείται πάνω στα γυναικεία σώματα (Mostov, 1995). «*Η ανδρική ταυτότητα ενδυναμώνεται καθώς οι άνδρες ως εκπρόσωποι του έθνους δρουν πάνω στη συμβολική και φυσική περιοχή των γυναικείων σωμάτων*» (Mostov, 1995: 522). Η διαμάχη διενεργείται πάνω στα γυναικεία σώματα, τα οποία εκλαμβάνονται ως τα σύνορα που παραβιάζονται και επαναχαράσσονται. Η σεξουαλική βία κατά των γυναικών και των κοριτσιών στη Νιγηρία και στο Ιράκ, όπως και οι συστηματικές πράξεις βιασμού τους αποσκοπούν στο «*βιασμό του έθνους*», στην εξάλειψη δηλαδή της εθνικής ταυτότητας, παραβιάζοντας τα σύνορα, διαταράσσοντας την συντήρηση και αναπαραγωγή των κοινοτήτων και εισβάλλοντας στο σωματικό χώρο των γυναικών (Mostov, 1995: 523). Η εργαλειοποίηση των σωμάτων, ως τα συμβολικά σύνορα ομάδων (εθνικών, θρησκευτικών κ.λπ.), θέτει τις γυναίκες υπό ανδρικό έλεγχο με σκοπό την επίτευξη των στρατηγικών στόχων). Οι τακτικές αυτές πραγματοποιούνται μέσα από τη συντήρηση και προάσπιση των συνόρων και δημιουργούν συνθήκες επισφάλειας για τις γυναίκες εφόσον η σεξουαλική βία τις στοχοποιεί (Mostov, 1995). Στο οραματιζόμενο «*θρησκευτικό ανήκειν*» που επιδιώκει η ισλαμιστική ιδεολογία, η ουσιοκρατική θέαση των γυναικών ως βιολογικών παραγωγών των κοινοτήτων τις τοποθετείται στο επίκεντρο των στρατηγικών του ISIS και της Boko Haram. Ο κοινωνικά και έμφυλα καθορισμένος ρόλος τους αποτελεί βασικό παράγοντα στη διασφάλιση του θρησκευτικού ανήκειν και στη διάσπαση των προϋπαρχουσών εθνικών-θρησκευτικών κοινοτήτων. Είναι χαρακτηριστικό ότι και στις δύο μελέτες περίπτωσης, που ερευνώνται στο πλαίσιο αυτής της εργασίας, διαφαίνεται ότι οι πράξεις σεξουαλικής βίας στοχεύουν στην «*διασάλευση*» της «*τιμής*» των κοινοτήτων, δηλαδή στην απομείωση της «*τιμής*» και ηθικότητας των γυναικών (Bloom & Matfess, 2016).

Το ISIS και η Boko Haram αποσκοπούν στη διάσπαση αυτών των κοινοτήτων και στην εξάλειψη των εθνοτικών και θρησκευτικών τους ορίων μέσα από τη συστηματική σεξουαλική κακοποίηση των γυναικών και των κοριτσιών,

επαναπροσδιορίζοντας έτσι ένα νέο σύστημα θρησκευτικού ανήκειν, στο οποίο οι γυναίκες και τα κορίτσια θα εκπροσωπούν συμβολικά την τιμή της ισλαμικής κοινότητας ενάντια στον θρησκευτικό «άλλο». Από τη μία τα γυναικεία σώματα στοχοποιούνται λόγω της εθνοτικής και θρησκευτικής τους ταυτότητας και δια της σεξουαλικής κακοποίησής τους παρα-βιάζονται τα συμβολικά σύνορα των εθνοτικών κοινοτήτων στις οποίες ανήκουν, και από την άλλη τα ίδια αυτά σώματα εργαλειοποιούνται για την δημιουργία και την επέκταση των θρησκευτικών συνόρων της ισλαμικής κοινότητας. Η έμφυλη κατασκευή των γυναικών είναι καίριας σημασίας για τη διαμόρφωση οποιασδήποτε (θρησκευτικής, εθνοτικής, φυλετικής) συλλογικότητας. Τα γυναικεία σώματα αποκτούν μεγάλη σημασία για την εκπλήρωση πολιτικών στόχων και τη διαμόρφωση μιας ενιαίας συλλογικής ταυτότητας. Στο πλαίσιο της ανάλυσης του ανήκειν διαφαίνονται οι έμφυλες, εθνοτικές και θρησκευτικές συνδηλώσεις μέσα από την εργαλειοποίηση της σεξουαλικής βίας και των συστημάτων εξουσίας στα οποία τα υποκείμενα υπάγονται και υφίστανται πολλαπλές μορφές καταπίεσης και διακρίσεων.

2.4. Τα έμφυλα σώματα ως εργαλείο του ISIS και της Boko Haram για τη διαμόρφωση των εθνοτικών/εθνικών συνόρων

Ανεκάθεν το σώμα συμμετείχε στις θρησκευτικές πρακτικές και τα σύμβολα (Fuller, 2015). Έμφυλες, φυλετικές και ταξικές νοηματοδοτήσεις απεικονίζονται πάνω στα σώματα με σκοπό τον ρυθμιστικό τους έλεγχο και την υπαγωγή τους στις διασταυρούμενες σχέσεις εξουσίας (Fuller, 2015). Η θρησκεία συνιστά έναν «ιμπεριαλιστικό θεσμό», απαιτεί την ψυχική και σωματική δέσμευση και αφοσίωση των πιστών επικαλούμενη σχέσεις ιδιοκτησίας με το σώμα (Selengut, 2008: 183). Ο Selengut αναφέρεται στην «υλικότητα της πίστης», κατά την οποία το καθήκον κάθε ατόμου είναι να επιδεικνύει θρησκευτική υπακοή μέσα από τις πράξεις της δέσμευσης, της αυτοθυσίας, και ενίοτε της βίας. Στη θρησκευτική εννοιολόγηση το σώμα δεν υπάγεται στη δικαιοδοσία του ατόμου, αλλά υφίσταται ρυθμιστικές πρακτικές και ακολουθεί κανόνες της θρησκείας για την εξυπηρέτηση των ιερών σκοπών της θρησκευτικής κοινότητας (Selengut, 2008). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο ίδιος, «σώμα και ψυχή ανήκουν στο Θεό» (Selengut, 2008, σ.184).

Στη θρησκεία του Ισλάμ (όπως και σε άλλες θρησκείες) η πίστη αναγνωρίζεται ως ύψιστης σημασίας και ο «μαρτυρικός θάνατος» είναι ένδειξη της αφοσίωσης στη θρησκευτική κοινότητα (Selengut, 2008). Οι θρησκείες (μεταξύ αυτών και το Ισλάμ) ισχυρίζονται ότι έχουν δικαιώματα πάνω στα σώματα των πιστών και διακηρύσσουν ότι ο σωματικός πόνος νομιμοποιείται ως έκφραση της ψυχικής και σωματικής αφοσίωσης στον Θεό (Selengut, 2008). Η σωτηρία της ψυχής και η πίστη στο Θεό επιτελούνται μέσω του πόνου στα σώματά τους, όπως ευαγγελίζονται οι θρησκείες (Selengut, 2008). «Ο πόνος στο σώμα δεν είναι κάτι που αποφεύγεται ή που χρειάζεται δικαιολόγηση, αλλά είναι ένας τρόπος υπηρετήσης του Θεού και συμμετοχής στο έργο Του» (Selengut, 2008: 188). Τα ιερά κείμενα είναι ο τόπος στον οποίο ανιχνεύονται οι έννοιες του πόνου και των βασανιστηρίων προς χάριν του Θεού (Selengut, 2008).

Επίκληση αυτής της αφοσίωσης έχουμε και στις δύο περιπτώσεις τις οποίες εξετάζουμε στο πλαίσιο αυτής της εργασίας. Στην ισλαμιστική ιδεολογία οι πράξεις της αυτοθυσίας, και του «μαρτυρικού θανάτου» μέσω επιθέσεων αυτοκτονίας, αποτελούν απόδειξη πίστης στον Αλλάχ και υπακοής στις προσταγές Του, όπως αναφέρεται σε πολλά κείμενα του ISIS και της Boko Haram. Ο «μαρτυρικός θάνατος» αποτελεί πραγμάτωση «της αυθεντικής θρησκευτικής δέσμευσης, και απόδοση τιμής και δόξας στο Θεό και την απόλυτη θρησκευτική αλήθεια» (Selengut, 2008: 193). Αυτές οι πράξεις «ενεργοποιούν την κοινότητα των πιστών να παραμείνει πιστή και να υπηρετεί την αλήθεια» (Selengut, 2008: 208). Στη φονταμενταλιστική λοιπόν ιδεολογία η πολιτικοποίηση της θρησκείας οδηγεί σε πράξεις βίας που δικαιολογούνται μέσω της (παρ)ερμηνείας ή καλύτερα μέσω της «ηγεμονικής ανάγνωσης»⁸² επιλεγμένων χωρίων του Κορανίου. Το ISIS και η Boko Haram αποδέχονται και δικαιολογούν τη χρήση της σεξουαλικής βίας, επικαλούμενοι τη θρησκευτική αφοσίωση (Selengut, 2008). Στο πλαίσιο της δράσης των δύο αυτών οργανώσεων, η συγκεκριμένη πρακτική βίας κατά των γυναικών και των ομοφυλόφιλων εννοείται ως πράξη κατά των απίστων (που όμως είναι γυναίκες ή ομοφυλόφιλοι), οι οποίοι χαρακτηρίζονται ως ανήθικοι. Τα σώματα

⁸² Ως «ηγεμονική» χαρακτηρίζεται η ανάγνωση η οποία επιβάλει την αποδοχή μίας και μόνον ερμηνείας του χωρίου. Η ερμηνεία αυτή διενεργείται από εκείνον που θεωρείται πως κατέχει την αυθεντία. Έτσι απαγορεύεται η θεολογία, η προσπάθεια δηλαδή διαφορετικής ερμηνείας και απαγορεύεται η αμφισβήτηση της επιβεβλημένης ως ορθής ερμηνείας. Lehmann David, 1998, *Fundamentalism and Globalism*, Third World Quarterly, Vol. 19 (4), pp.607-634

τους συνιστούν πεδίο πολιτικής-εδαφικής διαμάχης και ανταγωνισμού, όπως επιτάσσει η θρησκευτική ρητορική.

Εθνοτικές/εθνικές συνδηλώσεις εμπλέκονται στις πρακτικές διαμόρφωσης μιας ενιαίας θρησκευτικής ταυτότητας (Selengut, 2008). Η σεξουαλική βία κατά των γυναικών Yazidi και των κοριτσιών από το Chibok αποσκοπεί στην καταστροφή του συλλογικού εθνοτικού και θρησκευτικού σώματος της κοινότητας Yazidi και της φυλής Igbo στη Νιγηρία. Η σεξουαλική βία, επομένως, ασκείται ως μέσο για την επίτευξη του ιερού σκοπού, την υπηρέτηση της Ισλαμικής κοινότητας και του ιερού *jihad*⁸³. Οι γυναίκες και τα άτομα που δεν συμμορφώνονται στο ετεροσεξουαλικό κανονιστικό πρότυπο, γίνονται αντιληπτά ως σώματα πάνω στα οποία εφαρμόζονται οι φονταμενταλιστικές πρακτικές του ISIS και της Boko Haram.

Για την Butler (2008/1993: 10) «το σώμα δεν έχει οντολογική υπόσταση πριν, έξω, ή πέρα από τις κοινωνικές πρακτικές και πολιτικές ρυθμίσεις που το συγκροτούν μέσα στο πλαίσιο της έμφυλης και ετεροκανονιστικής ιεραρχίας». Αντιπροσωπεύει μια «αδρανή, απαθή υλικότητα» (Butler, 2008/1993:11) πάνω στην οποία εγγράφονται έμφυλες πρακτικές. Ο Foucault υποστηρίζει ότι «τα σώματα υποβάλλονται σε σχέσεις εξουσίας, οι οποίες επενδύουν πάνω σε αυτά, τα σημαδεύουν, τα βασανίζουν και τους επιβάλλουν να επιτελούν συγκεκριμένα καθήκοντα» (Foucault, 1989/1975: 25). Σύμφωνα με την Butler, «το γεγονός ότι οι γυναίκες και οι μειονότητες, συμπεριλαμβανομένων των σεξουαλικών μειονοτήτων, υπόκεινται ως κοινότητες σε βία και εκτίθενται στην πιθανότητά της (αν όχι στην υλοποίησή της), [συνεπάγεται το γεγονός ότι το υποκείμενο] συγκροτείται πολιτικά στη βάση της κοινωνικής τρωτότητας του σώματός του/της - ως τόπος επιθυμίας και σωματικής τρωτότητας, ως τόπος δημόσιας παρουσίας, ο οποίος διεκδικείται από τους άλλους και ταυτόχρονα εκτίθεται στη βία τους» (Butler, 2009/2006: 68). Για την ίδια, «το φύλο θεωρητικοποιείται ως ένα ρυθμιστικό ιδεώδες, από την υλοποίηση του οποίου εξαρτάται η κοινωνική αναγνωρισιμότητα και βιωσιμότητα του υποκειμένου» (Butler, 1993/2008: 15). Στη

⁸³ Ο όρος *jihad* έχει νοηματοδοτηθεί από τα φονταμενταλιστικά Ισλαμιστικά κινήματα ως «ιερός πόλεμος» κατά των απίστων. Έχει χάσει δηλαδή την αρχική του έννοια ως ατομικός «ιερός πόλεμος» κατά των παθών. Teti Andrea and Andrea Mura, 2009, Islam and Islamism, in global politics, in Heynes Jeffrey (ed.), *Religion and Politics*, London and New York: Routledge, pp. 92-110.

φονταμενταλιστική ισλαμιστική ιδεολογία λοιπόν οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν την ενσώματη κατάσταση της κοσμικότητας, γι' αυτό και αποτελούν τον κύριο στόχο (Duffy Toft, 2014), και ο έλεγχος της σεξουαλικότητάς τους αποτελεί βασικό εργαλείο στρατηγικής των ισλαμιστικών οργανώσεων. Η τρωτότητα βρίσκεται σε αλληλεξάρτηση με την πολιτική της αναγνωρισιμότητας, καθώς είναι αυτή που καθιστά το υποκείμενο *«μη αναγνωρίσιμο»* και το εξάγει από το πεδίο του διανοητού και της ανθρώπινης ιδιότητας (Butler, 2009/2006).

Η πολιτική της αναγνωρισιμότητας εντοπίζεται αρχικά στο θεωρητικό έργο του Charles Taylor (1994), σύμφωνα με τον οποίο η αναγνώριση βρίσκεται σε άμεση συσχέτιση και αλληλεξάρτηση με την ταυτότητα, καθώς η τελευταία προσδιορίζει τα χαρακτηριστικά του ατόμου και γίνεται αναγνωρίσιμη από τους άλλους. Επομένως, *«η ταυτότητα των υποκειμένων διαμορφώνεται εν μέρει από την αναγνωρισιμότητά της ή την απουσία της αναγνωρισιμότητάς της»* (Taylor, 1994: 25). Η μη-αναγνώριση ενός ατόμου ή μιας ομάδας μπορεί να αποτελέσει μορφή καταπίεσης και διάκρισης προκαλώντας εξουσιαστικές και τυχόν βίαιες πρακτικές εναντίον του (Taylor, 1994). Η ομογενοποίηση των ταυτοτήτων, όπως διακηρύσσει το Ισλαμικό Κράτος, αποτελεί βασικό κριτήριο αναγνώρισης, διαχείρισης και ελέγχου των σωμάτων. Η πολιτική της αναγνωρισιμότητας είναι *«αφομοιωμένη στην πολιτική των ταυτοτήτων»*, καθώς η αναγνώριση έμφυλων, εθνοτικών/εθνικών, φυλετικών, σεξουαλικών ταυτοτήτων συμβάλλει στην ορατότητα των αντίστοιχων εξουσιαστικών σχέσεων στις οποίες τα υποκείμενα υπάγονται (Fraser & Honneth, 2003: 11). Ο όρος αναγνωρισιμότητα, όπως περιγράφεται από τους Fraser και Honneth, *«σχεδιάζει μια ιδανική αμοιβαία σχέση μεταξύ των υποκειμένων, στην οποία το κάθε άτομο βλέπει το άλλο ως ίσο, αλλά και ξεχωριστά από αυτό»* (Fraser & Honneth, 2003: 10). Επίσης, σύμφωνα με τη θεωρητικό, η πολιτική του *«ανήκειν»* θεωρείται ως η πολιτική της αναγνωρισιμότητας. Συνεπώς, η διαμόρφωση και αναγνώριση των υποκειμένων εξαρτώνται από την εισχώρησή τους *«στο λεξιλόγιο και τις κατασκευές της πολιτικής αναπαράστασης»* (Willig, 2012: 140), αλλά και από την είσοδό τους εντός ενός συλλογικού *«ανήκειν»* (Fraser & Honneth, 2003).

Η Helen Black υποστηρίζει ότι, όπως η κοινωνική κατασκευή του σώματος καθορίζει ποια έμφυλα σώματα επιτελούν το κανονιστικό πρότυπο, έτσι και η κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή του πόνου καθορίζει ποιος πόνος είναι υπολογίσιμος στο εκάστοτε κοινωνικό πλαίσιο (Black, 2011). Έτσι τα σώματα που δεν

συμμορφώνονται στα κυρίαρχα έμφυλα πρότυπα αποκλείονται και υποτιμούνται ως «μη-κανονικά» σώματα (Black, 2011). Στην ισλαμιστική ιδεολογία τα σώματα των γυναικών και των κοριτσιών, επειδή υπηρετούν τις ετεροκανονιστικές και ετεροσεξουαλικές νόρμες, καθίστανται εν μέρει αναγνωρίσιμα εντός του θρησκευτικού «ανήκειν». Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται σε δημοσιευμένο κείμενο του ISIS, «ο ρόλος των δούλων κοριτσιών είναι να γεννούν [...]· γι' αυτό και η απαγωγή από τις οικογένειές τους και η αιχμαλώτισή τους ως παλλακίδων συνέβη από τις αρχές της Ισλαμικής περιόδου [Fathul-Bārī]» (Dabiq: 16).

Σύμφωνα με τον Moston (1995), τα γυναικεία σώματα συνιστούν το έδαφος πάνω στο οποίο οι ταυτότητες διαμορφώνονται και αλληλοδιασταυρώνονται. Η σεξουαλική βία αποτελεί «το μέσο οικειοποίησης της εδαφικής περιοχής και της μόλυνσης του έθνους μέσω του εξευτελισμού του συμβόλου της γονιμότητας και της καθαρότητας» (Moston, 1995: 524). Ο στόχος είναι η διακοπή της διαίωσης των εθνοτικών-θρησκευτικών κοινοτήτων μέσω της εργαλειοποίησης των γυναικείων σωμάτων. Αυτή η πολιτική της κάθαρσης των εθνικών και θρησκευτικών κοινοτήτων καθιστά την πρόσληψη των γυναικείων σωμάτων από τους μεν ως «απώλεια» και από τους δε ως στόχο και αντικείμενο ιδιοκτησίας (Moston, 1995). Συνεπώς, τα γυναικεία σώματα ταλαντεύονται μεταξύ του «εμείς» και του «οι άλλοι» ως εργαλείο σκιαγράφησης των εθνικών-θρησκευτικών συνόρων. Στις περιπτώσεις λοιπόν των φονταμενταλιστικών οργανώσεων λοιπόν τα γυναικεία σώματα, λόγω της βιολογικής ικανότητας της αναπαραγωγής, καθίστανται επιλεκτικά αναγνωρίσιμα με απώτερο σκοπό τη διαίωση της Ισλαμικής κοινότητας και την επέκταση των ορίων του θρησκευτικού «ανήκειν». Η ουσιοκρατική θέαση του γυναικείου σώματος εντός της φονταμενταλιστικής ιδεολογίας επενδύεται με θρησκευτικά και εθνοτικά χαρακτηριστικά και δημιουργεί το εξής παράδοξο: από τη μία τα γυναικεία σώματα αναγνωρίζονται ως η «γεννητική δεξαμενή» (Yuval-Davis, 2013/1997) της μελλοντικής ισλαμικής κοινότητας και από την άλλη η σεξουαλική βία που διαπράττεται εναντίον τους συνδέεται και διασταυρώνεται με θρησκευτικά και εθνοτικά χαρακτηριστικά, γεγονός που τα καθιστά "αόρατα" και μη-αναγνωρίσιμα.

Η Puwar (2004) αναφέρει ότι το σώμα που συγκροτείται από έμφυλα ή/και φυλετικά χαρακτηριστικά συνιστά απόκλιση από τον κανόνα. Η ιδιότητα ενός σώματος να μην "σημαδεύεται" με όρους φύλου, φυλής, τάξης, κ.λπ. αποτελεί ένα βασικό συστατικό για τη διαμόρφωση ενός καθολικού σώματος (Puwar, 2004). Η θεωρητικός

νοηματοδοτεί την «αορατότητα» αυτών των σωμάτων ως εκείνα τα οποία τοποθετούνται σε πλεονεκτική θέση, καθώς δεν φέρουν το βάρος των έμφυλων, φυλετικών και άλλων ταυτοτήτων. Αυτή η θεωρητική σκοπιά συμβάλλει στην κατανόηση αυτού που συμβαίνει στο Ιράκ και τη Νιγηρία. Εδώ οι γυναίκες και τα κορίτσια φέρουν το βάρος της έμφυλης, εθνοτικής/εθνικής και θρησκευτικής ιδιότητας και αυτό γίνεται εμφανές μέσα από τις πράξεις σεξουαλικής βίας κατά των σωμάτων τους με σκοπό την αποκήρυξη των ταυτοτήτων τους. Η (α)ορατότητα, επομένως, των σωμάτων τίθεται σε αλληλεξάρτηση με τις ταυτότητες καθορίζοντας ποια σώματα είναι αναγνωρίσιμα (Puwar, 2004). Επιπλέον, η διαμόρφωση της υποκειμενικότητάς τους και της ταυτόχρονης αναγνωρισιμότητάς τους εξαρτάται από την εγγραφή τους στη συνείδηση των άλλων, ως σεξουαλικά αντικείμενα, για να αποκτήσουν κοινωνική ύπαρξη (Salih, 2002). Από τις προσφωνήσεις «(kuffar) βρώμικες και άπιστες» προκύπτει και αυτό που υποστηρίζει η θεωρία του Αλτουςσέρ (Κούβδος, 1983/2012) ότι όταν τα υποκείμενα χαρακτηρίζονται με αυτές τις προσφωνήσεις, τότε η υποκειμενικότητά τους παράγεται μέσω των πράξεών τους και της υπαγωγής τους στα συστήματα εξουσίας. Είναι αυτά τα «μη προσδοκώμενα» σώματα εκτός του κοινωνικού χώρου, που γίνονται ορατά και αναγνωρίσιμα ως ο θρησκευτικός και εθνοτικός «άλλος» (Puwar, 2004: 49).

Η διαχείριση και ο έλεγχος των γυναικείων σωμάτων προκύπτει και από την πατριαρχική αντίληψη περί ιδιοκτησίας του σώματος το οποίο υπάγεται στην επίβλεψη και επιτήρηση του ανδρικού ελέγχου. Σύμφωνα με τον Foucault, το σώμα επενδύεται και περιβάλλεται από σχέσεις εξουσίας και κυριαρχίας και «μετατρέπεται σε χρήσιμη δύναμη μόνο αν γίνει σώμα παραγωγικό και καθυποταγμένο» (Foucault, 1991: 38). Τα άτομα δε, διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού αποκλείονται, καθώς η ομοφυλοφιλία συνιστά ένα «είδος πανικού», όπως επισημαίνει η Butler (2008/1993: 131). Αυτή η "αναταραχή" της έμφυλης κανονικότητας μεταφράζεται από τους φονταμενταλιστές ως απόπειρα εκθήλυνσης του ηγεμονικού αρρενοποιημένου Ισλαμικού κράτους, το οποίο διαμορφώνεται εντός μιας κανονιστικής και κανονικοποιημένης ετεροφυλοφιλίας. Οι ομοφυλόφιλοι και τα σώματά τους έχουν επισημανθεί «ως καταπατητές, εφόσον έχουν τοποθετηθεί «εκτός του οριοθετημένου τόπου», μιας και δεν επιτελούν το "σωματικό κανόνα". Συνιστούν λοιπόν «εισβολείς χώρου» εντός του θρησκευτικού "ανήκειν"» (Puwar, 2004: 8). «Η επικράτεια των αδιανόητων και αποκλεισμένων σωμάτων είναι ταυτόχρονα και αδιάρρηκτα εξωτερική,

αλλά και εσωτερική ως προς την παραγωγή των "σωμάτων που έχουν σημασία/σημαίνουσα υπόσταση"» (Αθανασίου, 2007: 134). Τα σώματα «αποτυγχάνουν να αναγνωρισθούν και να αξιολογηθούν ως βιώσιμα και διανοητά, [καθώς] δεν υλοποιούν το κανονιστικό πρόταγμα» (Αθανασίου, 2007: 134).

Η σεξουαλική βία κατά των γυναικών και κοριτσιών συνιστά μια κατάσταση «έκτακτης ανάγκης» (Agamben, 2005/1995), καθώς είναι εκτοπισμένες από την προστασία και εξασφάλιση των κοινωνικών τους δικαιωμάτων, εκτεθειμένες στον κίνδυνο εκμετάλλευσης, κακοποίησης και υπάγωγες στην κυριαρχική εξουσία ζωής και θανάτου, για να υπηρετήσουν το πατριαρχικό πρόταγμα. Εξαιρούνται από τη σφαίρα του πολιτικού παρ' όλο που «η κατάστασή τους είναι απολύτως πολιτική και καθίστανται υποκείμενα τη στιγμή ακριβώς της απο-υποκειμενικοποίησης τους» (Αθανασίου, 2007: 280). Οι γυναίκες και οι σεξουαλικές μειονότητες συγκροτούνται ως το κατεξοχήν «Άλλο», το «ξένο», σύμφωνα με την Κρίστεβα, το οποίο «αποτελεί τη βάση συγκρότησης της υποκειμενικότητάς τους» (Αθανασίου, 2007: 97). Η απο-υποκειμενικοποίησή τους διαμορφώνεται στη βάση των κοινωνικών απαγορεύσεων, οι οποίες εγκαθιδρύουν τα όρια του σώματος επενδύοντάς τα με την επισφαλή διαπερατότητα της εξουσίας και του κινδύνου» (Αθανασίου, 2007: 97). Αυτά τα όρια του σώματος υπαγορεύουν και τα όρια του κοινωνικού, σύμφωνα με την Κριστεβική θεώρηση. Το γυναικείο σώμα αναγνωρίζεται ως «Άλλο» και απο-υποκειμενικοποιείται μέσω του ελέγχου του σώματος της συγκρότησης της ταυτότητας του, μέσα σε καθεστώς βίας και επισφάλειας. Οι γυναίκες Yazidi από το Ιράκ, οι γυναίκες από τη φυλή Igbo και τα κορίτσια από τη περιοχή Chibok στη Νιγηρία ζουν υπό ένα καθεστώς πατριαρχίας και τρομοκρατίας λόγω του κοινωνικά κατασκευασμένου ρόλου τους. Οι έμφυλες νόρμες τοποθετούν τα γυναικεία σώματα σε μια «οικεία σχέση με την κυριαρχία» (Αθανασίου, 2007). Αυτή η «οικεία σχέση είναι η συνθήκη της γυμνής ζωής [...] είναι η συνθήκη στην οποία το σώμα δεν είναι παρά αντικείμενο μιας εξουσίας που αποφασίζει επί της ζωής και του θανάτου του» (Αθανασίου, 2007: 15). Η "γυμνή ζωή" που εκπροσωπεί εδώ τη ζωή των γυναικών και των σεξουαλικών μειονοτήτων είναι «το γυμνό και ανώνυμο σώμα, αναλώσιμο και εξοντώσιμο που βρίσκεται στη διάθεση μιας απόλυτης εξουσίας» (Αθανασίου, 2007: 15). Η ισλαμιστική ιδεολογία θέτει τα δικά της όρια αποφασίζοντας ποιοι θα είναι οι δικοί της homo sacer. Το γυναικείο σώμα αποσχίζεται από την έννοια του πολιτικού, εγκαταλείπεται και εισέρχεται στο πεδίο της εξαίρεσης, το οποίο γίνεται νόμος και

καθιστά τη ζωή επισφαλής και φονεύσιμη (Biehl, 2011). Ο βίος, ως αξιοβίωτος ή μη, εναπόκειται στη δικαιοδοσία του κυρίαρχου, καθώς αποφασίζει για την κατάσταση εξαίρεσης, καθορίζει ποια ζωή είναι άξια να βιωθεί. Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Agamben, *«στην εποχή της βιοπολιτικής αυτή η εξουσία τείνει να χειραφετηθεί από την κατάσταση εξαίρεσης, για να μεταμορφωθεί σε εξουσία απόφασης περί του σημείου στο οποίο η ζωή πάει να είναι πολιτικώς υπολογίσιμη»* (Agamben, 1995/2005: 222-223). Η «γυμνή ζωή» των γυναικών συνιστά την απέκδυση της πολιτικής ζωής από την πολιτική υποκειμενικότητά τους, καθίστανται δηλαδή πολιτικά υποκείμενα προς αφαίρεση (Αθανασίου, 2007). Μια ζωή εξοντώσιμη, εκτεθειμένη στο θάνατο και υπό τον έλεγχο μιας απόλυτης εξουσίας (Αθανασίου, 2007).

Η επιτελεστικότητα του φύλου, όπως αναπτύσσεται στην Μπατλερική θεώρηση, εξετάζει την αναλυτική κατηγορία του φύλου ως επιτελεστική στα πλαίσια συγκρότησης και διαμόρφωσης του υποκειμένου, προκειμένου να καταστεί κοινωνικά αναγνωρίσιμο (Butler, 2009/1990). Εμπνεόμενη από το έργο της Μονίκ Βιτίγκ, το φύλο αναπαρίσταται ως μια μεθοδευμένη στρατηγική, μια βίαη πρακτική, υπακούοντας σε ένα *«βιώσιμο σωματικό σχέδιο»* (Butler, 2009/1990: 181) με σκοπό την έμφυλη επιτέλεση, και κάθε παραβατικότητα αυτής λειτουργεί με τιμωρητικό τρόπο. Ο *«εξανθρωπισμός»* των ατόμων στο σημερινό πολιτισμό αποτελεί προϊόν αυτής της επιτέλεσης θέτοντας ως απώτερο σκοπό τη ρύθμιση και την εγγραφή πολιτισμικών πρακτικών στα σώματα (Butler, 2009/1990: 181). Η πραγματοποίηση αυτών των *«πολιτισμικών μυθοπλασιών»* στα σώματα λαμβάνει τη μορφή ενσάρκωσης και τα σώματα *«εκτρέπονται σε συνθήκες βίας»* σε κάθε παρανομία της εντολής που θέτει το φύλο (Butler, 2009/1990: 182). Αυτή η έμφυλη επιταγή *«να είσαι ένα δεδομένο φύλο»* παράγει θεμελιώδη, μη αμφισβητήσιμα, συνεκτικά στοιχεία συγκρότησης του υποκειμένου διαμέσου της λογοθετικής οδού, προκειμένου να βρίσκεται σε απόλυτη συνοχή με τις έμφυλες νόρμες (Butler, 2009/1990: 189). Αυτή η πρακτική των φονταμενταλιστικών οργανώσεων επιχειρώντας τη σύνδεση με τη έμφυλη νόρμα που επιβάλλει το πατριαρχικό μοντέλο της ισλαμιστικής φονταμενταλιστικής ιδεολογίας και της ανδροκρατικής κοινωνίας, εξάγει τα υποκείμενα από το πεδίο της αναγνωρισιμότητας με τιμωρητικό τρόπο, όταν δεν επιτελούν τις κοινωνικές επιταγές που επιτάσσει το φύλο τους. Τα άτομα που δεν ακολουθούν τις ετεροκανονικές και ετεροσεξουαλικές νόρμες εισάγονται στο πεδίο της επισφάλειας ως υποκείμενα των οποίων η ζωή δεν αξίζει να βιωθεί και η αναγνωρισιμότητά τους υπάγεται στο

«στοιχειωμένο "Άλλο"» (Αθανασίου, 2007: 129). Η επιτελεστικότητα έρχεται σε απόλυτη σύνδεση με την επισφάλεια του βίου τους και θέτει το ερώτημα ποιο υποκείμενο είναι υπολογίσιμο στην διεκδίκηση πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων και στην υπηρετήση των έμφυλων κανονιστικών προτύπων. Η Butler επιχειρεί να κάνει την σύνδεση του τρόπου με τον οποίο η επιτελεστικότητα (του φύλου) περνά στην επισφάλεια. Το φύλο τίθεται σε συνεχή *«διαπραγμάτευση με την εξουσία μέσω της οποίας ελλοχεύει διαρκώς ο κίνδυνος εγκαθίδρυσης κανόνων για την αναδημιουργία της έμφυλης πραγματικότητας προς νέες κατευθύνσεις»* (Αθανασίου, 2011: 60). Το ζήτημα της επισφάλειας τίθεται σε συνάρτηση με την επιτελεστικότητα, καθώς η πρώτη σκιαγραφεί μια κατάσταση κατά την οποία τα υποκείμενα εκτίθενται σε συνθήκες βίας, εκτόπισης από το κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι καθιστώντας τους πληθυσμούς ευάλωτους σε μορφές βίας και η επιτελεστικότητα του φύλου εκθέτει τα υποκείμενα σε κίνδυνο (Αθανασίου, 2011).

Η μαζική χρήση σεξουαλικής βίας και οι μαζικές θανατώσεις επισφραγίζουν αυτό που αναπτύσσεται στην Μπατλερική θεώρηση περί αναγνωρισιμότητας στα πλαίσια ανάλυσης της επισφάλειας και της επιτελεστικότητας. Συγκεκριμένα οι γυναίκες εκπροσωπούν τα υποκείμενα τα οποία δεν *«καθίστανται επιλέξιμα προς αναγνώριση [και αυτό συμβαίνει διότι] η βιωσιμότητα των υποκειμένων»* εξαρτάται από τις έμφυλες νόρμες οι οποίες τοποθετούν τα υποκείμενα εκτός του διανοητού πεδίου το οποίο λαμβάνει μια νομιμοποιητική μορφή (Αθανασίου, 2011: 63). Η κάθε προσπάθεια μη συμμόρφωσης με το Είναι του φύλου τους (Αθανασίου, 2011), δηλαδή την υποταγή τους σε σεξουαλικές πρακτικές και μορφές δουλείας, όπως ορίζουν οι έμφυλοι κανόνες, λειτουργεί με τιμωρητικό τρόπο προς τις γυναίκες και τα κορίτσια (Yazidi, Igbo, κορίτσια από τη περιοχή Chibok) στο Ιράκ και στη Νιγηρία. Οι νόρμες της επιτελεστικότητας και οι κατηγορίες που τις διέπουν είναι αυτές που εισάγουν το υποκείμενο στον βιωμένο κόσμο και το θανατώνουν σε περίπτωση απόκλισης από την εκάστοτε νόρμα (Αθανασίου, 2011). Ο δείκτης αναγνωρισιμότητας τίθεται σε συνάρτηση με την κοινωνική οριοθέτηση του *«ανήκειν»* και *«ενσωματώνεται στη συλλογιστική της επιβίωσης»* (Ahmed, 2013: 22). Τα υποκείμενα, όπως προαναφέρθηκε, κατηγοριοποιούνται και διαφοροποιούνται κατά τη στιγμή της σύστασης τους και εισάγονται στο πεδίο της αναγνωρισιμότητας με διαφοροποιητικό τρόπο που καθορίζει την τοποθέτησή τους εντός ή εκτός χώρου του *«ανήκειν»* (Ahmed, 2013). Η αναγνωρισιμότητα του υποκειμένου συνίσταται στη βάση της αναγνώρισης

των άλλων υποκειμένων και αυτή η διαδικασία πραγματώνεται μέσω της ενσώματης κατάστασης όπου η υλοποίηση των σωμάτων γίνεται μέσω των δεικτών του φύλου, της σεξουαλικότητας, της φυλής και της τάξης, οι οποίοι (δείκτες) αντίστοιχα καθορίζουν το σωματικό χώρο και τα σωματικά όρια του υποκειμένου, καθορίζοντας κατά αυτό τον τρόπο τη βιωμένη εμπειρία των κοινωνικών σωμάτων (Ahmed, 2013).

Τα σώματα των γυναικών συνιστούν πεδίο ανταγωνισμού και διαμάχης εντός ενός θρησκευτικού, εθνοτικού πλαισίου, ενώ αντίστοιχα γκέι και λεσβίες λαμβάνουν απειλητική μορφή για την ισλαμική κοινότητα (Umma). Αυτή η αποκειμενικοποίηση των σωμάτων σύμφωνα με το Κριστεβικό μοντέλο αποτελεί τη μιαρή, απειλούμενη ύλη σε μια ατελή προσπάθεια απο-κειμενικοποίησης (abjection)⁸⁴, που οριοθετείται και πραγματοποιείται στα πλαίσια του κοινωνικού ανταγωνισμού παράγοντας τα αποκείμενα, τα οποία σημαδεύουν τις σεξουαλικές μειονότητες ως το κοινωνικό "άλλο" και το "ξένο" σώμα που τίθεται εκτός βίου (Ahmed, 2013). Η Κρίστεβα υποστηρίζει ότι η απο-κειμενικοποίηση συνδέεται με τις κοινωνικές κατασκευές της θρησκείας (Kristeva, 1982). Σε αυτή τη περίπτωση *«η απο-κειμενικοποίηση φαίνεται ότι αποτελεί μια κατάσταση ρυπαρότητας, παίρνει τη μορφή αποκλεισμού μιας μιαρής σωματικής ύλης (διαιτητικής ή σεξουαλικής)»* (Kristeva, 1998: 17). Όπως επισημαίνει η Αθανασίου, *«το αποκείμενο είναι η τρομακτική και μολυσματική "ύλη εκτός τόπου", αυτό που πρέπει να αποκηρυχθεί και να απομακρυνθεί με βδελυγμία έξω από τα σύνορα της συμβολικής τάξης»* (Αθανασίου, 2007: 126). Η έννοια του εξαγνισμού είναι *«ουσιώδες συστατικό της θρησκευτικότητας»* και θέτει τα όρια ανάμεσα στο καθαρό και μιαρό σώμα (Kristeva, 1998: 17). Στις υπό εξέταση μελέτες περίπτωσης διαφαίνεται ότι το ISIS και η BokoHaram αποσκοπούν σε ένα «καθαρό» Ισλάμ, το οποίο συνεπάγεται τον αποκλεισμό των «βρώμικων απίστων», των ρυπαρών υποκειμένων που συνιστούν απειλή για την Ισλαμική κοινότητα. Η σεξουαλικότητα που δεν συνάδει

⁸⁴ Ο όρος *αποκείμενο* (*abject*) και η έννοια της αποκειμενικοποίησης εισάγεται από τη γλωσσολόγο και ψυχαναλύτρια Julia Kristeva (1998), *Powers of Horror: An essay on Abjection*, Columbia University Press, New York. Η Αθηνά Αθανασίου δίνει μια σαφή εννοιολόγηση του Κριστεβικού όρου: *«το αποκείμενο (abject) είναι αυτό που εκπίπτει ή αποβάλλεται από την κοινωνική ορθολογικότητα του συμβολικού συστήματος, η μιαρή ύλη που εκδιώκεται με τρόπο και αποστροφή από το σώμα ως ριζική και εκφυλισμένη ετερότητα, παγιώνοντας έτσι έναν ασφαλή, σταθερό και αέραςιο εαυτό»* (σελ. 97), ο όρος *abjection* «προέρχεται από το λατινικό *ad-jicere* (εκδιώκω, αποβάλλω, απορρίπτω), *abjectus* (απόβλητος, απόκληρος, αξιολύπητος, ειδικός, άθλιος) βλ. Αθανασίου, Αθηνά, 2007, *Ζωή στο Όριο: Δοκίμια για το σώμα, το φύλο και τη βιοπολιτική*, Εκκρεμές, Αθήνα, κεφ. 4, σσ. 97-135

με τα κυρίαρχα ετεροφυλοφιλικά πρότυπα αποτελεί μολυσματική συνθήκη και πρέπει να εξαγνιστεί· γι' αυτό και τα σώματα τίθενται εκτός των κοινωνικών και συμβολικών συνόρων της οραματιζόμενης Umma. Επίσης, οι γυναίκες Yazidi και οι Igbo, καθώς και τα κορίτσια από το Chibok συνιστούν *«το αποκείμενο, το εσωτερικό όριο και σύνορο [της σουνιτικής αραβικής ταυτότητας]: ταυτόχρονα εκτοπισμένες και θεμελιωδώς αναγκαίες»* (Αθανασίου, 2007: 133).

Σύμφωνα με τον Tibi κύριο χαρακτηριστικό του Ισλαμισμού και επιδίωξη των φονταμενταλιστικών κινημάτων (ISIS και Boko Haram) είναι ο ενιαίος αγώνας για την επιστροφή της κοινότητας των πιστών στην πρωταρχική της καθαρότητα (Tibi, 2012). Ο αγώνας αυτός, όπως προαναφέρθηκε, είναι μια απάντηση στις αρχές της νεωτερικότητας και στις δυτικές αξίες και επιρροές και μια προσπάθεια που αποσκοπεί *«στην αναζήτηση της αυθεντικότητας στην Ισλαμική παράδοση, η οποία βασίζεται στην ατζέντα της πολιτισμικής καθαρότητας»* (Tibi, 2012: 178). Ο στόχος της καθαρότητας και η εναντίωση σε κάθε προσπάθεια εκκοσμίκευσης που επιδιώκει να «μολύνει» τη μουσουλμανική κοινωνία των πιστών (Tibi, 2012) φαίνεται μέσω της παρούσας έρευνας πως επιδιώκεται και πραγματοποιείται πάνω στα σώματα των γυναικών και των σεξουαλικών μειονοτήτων. Το έργο της Mary Douglas επικεντρώνεται στα ζητήματα της ρυπαρότητας και της μιαιρότητας και στο πώς αυτά συμβάλλουν *«στη δημιουργία μιας συμβολικής τάξης που στηρίζεται σε μια λογική εντάξεων και αποκλεισμών»* (Douglas, 2006/1996: 12). Μέσα σε αυτή τη λογική η καθαρότητα είναι *«το πρόπον, το επιβαλλόμενο, το δέον, το ακέραιο»* (Douglas, 2006/1996: 13). Αυτές οι διαδικασίες κάθαρσης αποτελούν *«διαδικασίες οριοθέτησης και προάσπισης των ορίων»*. Το σώμα επιτελεί βασικό ρόλο σε αυτές τις διαδικασίες, καθώς *«παρέχει το βασικό μοντέλο όλων των κοινωνικών συμβολισμών του καθαρού και του μιαιρού»* (Αθανασίου, 2007: 118). Σύμφωνα με την Douglas, τα συμβολικά όρια του σώματος εκπροσωπούν και αντιπροσωπεύουν τα συμβολικά όρια κάθε επισφαλούς ή απειλούμενου συνόρου (Douglas, 2006/1996). *«Τα σύνορα του βιολογικού/ανατομικού σώματος γίνονται τα σύνορα του κοινωνικού»*, καθώς μόνο με αυτόν τον τρόπο μπορούν να γίνουν αντιληπτοί οι κίνδυνοι της κοινωνικής δομής πάνω στο σώμα (Αθανασίου, 2007: 118). Τα γυναικεία σώματα είναι αυτά που κατεξοχήν αντιπροσωπεύουν συμβολικά τα όρια των συνόρων και οι παραβιάσεις επιτελούνται πάνω σε αυτά (Αθανασίου, 2007). Συνεπώς το σώμα εντός ενός θρησκευτικού εννοιολογικού πλαισίου αποτελεί μια σταθερή βιολογική οντότητα όπου εγγράφονται

έμφυλα χαρακτηριστικά (Fuller, 2015). Σύμφωνα με τον Fuller η σεξουαλικότητα αποτελεί πεδίο ελέγχου εντός των θρησκειών (ειδικότερα η γυναικεία σεξουαλικότητα) και συνιστά μοχλό αμφισβήτησης ή ακόμη και ανατροπής της πολιτισμικής τάξης και ιεραρχίας (Fuller, 2015). Η παρούσα έρευνα κάνει εμφανές το γεγονός πως, η σεξουαλικότητα των γυναικών και των κοριτσιών και η διαχείριση των σωμάτων τους τίθεται στο επίκεντρο της φονταμενταλιστικής πρακτικής, καθώς αυτά (τα σώματα) αποτελούν πρόσφορο έδαφος ανάδυσης τέτοιων πολιτικών βαπτιζόμενων ως θρησκευτικών με γνώμονα την έμφυλη ιεραρχία. Οι γυναίκες Yazidi και οι γυναίκες και τα κορίτσια στη Νιγηρία αποκαλούνται «άπιστες» και βρώμικες (dirty kuffar/takfir) από τους ισλαμιστές μαχητές αναδεικνύοντας μια σημαντική διάσταση και αντιφατική πρακτική. Τα γυναικεία σώματα συνιστούν από τη μία τόπο τιμής και ηθικής εντός της θρησκείας και από την άλλη αναπαριστούν εκείνο το ρυπαρό σώμα το οποίο συνιστά χώρο πολιτικής έκφρασης για τους ισλαμιστές φονταμενταλιστές. Τα σώματα υλοποιούνται, παίρνουν μορφή-υλικότητα μέσω της υποταγής τους σε ηγεμονικές έμφυλες οριοθετήσεις και πρακτικές, εφόσον το φύλο είναι αυτό που «καθιστά το υποκείμενο βιώσιμο, μια πολιτιστική νόρμα που κυβερνά την υλοποίηση των σωμάτων» (Butler, 2008: 43).

Τα σώματα ενέχουν μια πολιτισμική και ιστορική διάσταση και δεν συνιστούν απλώς μια βιολογική οντότητα, αλλά ενέχουν έμφυλους, εθνοτικούς/φυλετικούς χρωματισμούς (Grosz 1994). Αποτελούν τους φορείς βιωμένων εμπειριών και εξουσιαστικών σχέσεων και πάνω τους σκιαγραφούνται έμφυλες, εθνοτικές και θρησκευτικές πτυχές (Bryant Keith, 2014). Οι κοινωνικές κατασκευές του φύλου, της φυλής, της θρησκείας σημαδεύουν και στιγματίζουν τα σώματα, τα οποία κατηγοριοποιούνται και περιθωριοποιούνται ως αποκλίνοντα (Bryant Keith, 2014). Οι συμβολικές αναπαραστάσεις του γυναικείου σώματος είναι κυρίαρχες στη νοηματοδότηση του έθνους και την εφαρμογή των εθνικών σχεδίων, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν σύμβολα και τόπους όπου οριοθετούνται τα σύνορα μεταξύ του αποδεκτού και μη-αποδεκτού (Valkonen & Wallenius-Korkalo, 2015). Οι γυναίκες «αποτελούν κατά κάποιο τρόπο μια ενσώματη ενσάρκωση του ιερού και του Θεού» (Valkonen & Wallenius-Korkalo, 2015: 10). Η αντικειμενικοποίηση των γυναικείων σωμάτων είναι κεντρικής σημασίας για τη συνέχιση ενός θρησκευτικού κινήματος και τη διαμόρφωση ενός συγκεκριμένου θρησκευτικού τρόπου ζωής. Και στις δυο μελέτες περίπτωσης ο έλεγχος της αναπαραγωγής, οι καταναγκαστικοί γάμοι και οι καταναγκαστικές

γεννήσεις αποσκοπούν στη δημιουργία μιας Ισλαμικής κοινότητας και στη διαμόρφωση ενός «διαφορετικού» τρόπου ζωής, όπου η θέση και τα σώματα των γυναικών θα έχουν κεντρικό ρόλο στη διαίωση της Ισλαμικής κοινότητας. Η θρησκευτική, εθνική/εθνοτική και έμφυλη ταυτότητα είναι *«κοινωνικές κατηγορίες που διαμορφώνονται εντός των εξουσιαστικών δομών και πρακτικών οι οποίες ενσαρκώνονται και βιώνονται»* (Valkonen & Wallenius-Korkalo, 2015: 5). Γι' αυτό και τα γυναικεία σώματα είναι κόμβος φύλου, έθνους και θρησκείας και τίθενται στο επίκεντρο της διαπραγμάτευσης για τα θρησκευτικά και εθνικά σύνορα της Ισλαμικής κοινότητας πάνω στα οποία διαμορφώνονται οι κοινωνικές ταυτότητες.

Κεφάλαιο Τρίτο

Το «σώμα» ως τύπος και μέσο για τον καθορισμό «συνόρων»

3.1 Ομοιότητες και διαφορές στο τρόπο δράσης του ISIS και της BokoHaram

Η ιδεολογική σύγκλιση των φονταμενταλιστικών κινημάτων είναι αξιοσημείωτη όσον αφορά το νομιμοποιητικό υπόβαθρο των βίαιων πρακτικών που εφαρμόζουν. Το ISIS και η Boko Haram υπό την ηγεσία του Abu Bakr al-Baghdadi και του Abubakar Shekau (αντίστοιχα) επιδιώκουν μια πολιτική αποσταθεροποίηση στη Μέση Ανατολή και στη Νιγηρία αντίστοιχα, επιδιώκοντας την ίδρυση ενός Ισλαμικού δι-εθνικού κράτους (Celso, 2015). Βασικά κοινά χαρακτηριστικά που διαφαίνονται είναι αρχικά η προσπάθεια αναβίωσης της κοινότητας της Μεδίνα (Umma) του Προφήτη Μωάμεθ και του Χαλιφάτου (Sokoto) στη Νιγηρία μέσα από την διεξαγωγή του ιερού πολέμου. Και οι δύο Ισλαμιστικές οργανώσεις επιχειρούν μια αναβίωση του Ισλαμικού παρελθόντος επιχειρώντας στην διαμόρφωση μιας εξαγνισμένης κοινωνίας το οποίο προϋποθέτει τη φυλετική καθαρότητα εντός τη Ισλαμικής κοινότητας και τη διαμόρφωση μιας παν-αραβικής σουνιτικής ταυτότητας η οποία πραγματώνεται μέσα από πρακτικές «εθνικής κάθαρσης». Η θεμελίωση ενός Ισλαμικού Χαλιφάτου που θα διοικείται υπό τη Σαρία παρακινεί και τις δύο ισλαμιστικές οργανώσεις σε μια θρησκευτική αστυνόμευση των εθνοτικών κοινοτήτων με σκοπό να επιβάλλουν ηθικούς κώδικες υιοθετώντας πρακτικές προσηλυτισμού ή βίαιου εκτοπισμού ατόμων ή/και ομάδων (Celso, 2015).

Η τάση διάσπασης των κοινοτήτων στις περιοχές της Συρίας, του Ιράκ και της Νιγηρίας πραγματοποιούνται μέσα από πρακτικές γενοκτονίας εθνοτικών-

θησκευτικών κοινοτήτων που δεν είναι «πιστές» (takfir) στο Ισλαμιστικό δόγμα. Βασική αρχή αυτών των πρακτικών είναι ότι η μουσουλμανική κοινωνία βρίσκεται σε καθεστώς άγνοιας (jahiliyah) από την μοναδική αλήθεια, λόγω των καθεστωτικών δογμάτων (Celso, 2015). Συγκεκριμένα, τη περίοδο της αποικιοκρατίας *«η συσσώρευση ξένων επιρροών συνέβαλλε στη παρέκκλιση των κοινωνιών από το Κοράνι»* (Celso, 2015:255). Γι' αυτό και σύγχρονοι εκφραστές της ισλαμιστικής ιδεολογίας όπως, ο Ισλαμιστής συγγραφέας και θεωρητικός Sayyid Qutb, ηγετικό στέλεχος της Μουσουλμανικής Αδελφότητας, υποστήριξε ότι οι μουσουλμανικές κοινωνίες βρίσκονται σε ένα καθεστώς άγνοιας των αληθινών Ισλαμικών αρχών προτρέποντας τους Ισλαμιστές μαχητές στην απομάκρυνση των αποστατών με τη διεξαγωγή «ιερού πολέμου» (jihad) (Celso, 2015). Και οι δύο οργανώσεις και ιδιαίτερα η Boko Haram βρίσκεται σε μια αντιπαλότητα με την Νιγηριανή κυβέρνηση επιχειρώντας να την ανατρέψει διότι θεωρεί ότι υπηρετεί το δυτικό (χριστιανικό) πρότυπο. *«Για το ISIS και τη Boko Haram η αναδημιουργία του Χαλιφάτου είναι απαραίτητη για την αποκατάσταση της Μουσουλμανικής τιμής και την αναβίωση της Ισλαμικής κυριαρχίας ενάντια στη δυτική αποικιοκρατία»* (Celso, 2015: 258). Η εργαλειακή χρήση της σεξουαλικής βίας είναι κοινή και στις δύο φονταμενταλιστικές οργανώσεις στοχοποιώντας χριστιανικές και μουσουλμανικές κοινότητες. Οι πρακτικές της σεξουαλικής δουλείας, των απαγωγών, του βιασμού, των καταναγκαστικών γάμων, η δίωξη ομοφυλόφιλων και η στρατολόγηση αγοριών τοποθετείται στο επίκεντρο δράσης και των δύο οργανώσεων.

Το ISIS και η Boko Haram επιδιώκουν τον έλεγχο των κοινοτήτων και την εδαφική τους επέκταση χρησιμοποιώντας ως πολιτικό εργαλείο τη θρησκεία, διώκοντας τους «αποστάτες» και τους «απίστους» του Μουσουλμανικού δόγματος. Η επίκληση στην θρησκεία του Ισλάμ και η σαλαφιστική ιδεολογία σύμφωνα με την οποία δρουν και προσπαθούν να επιβάλλουν στο πληθυσμό αποτελεί και για τις δυο οργανώσεις μια νομιμοποιητική πρακτική για τις τακτικές «εθνικής κάθαρσης» κατά των Yazidi και της φυλής Igbo στη Νιγηρία. Η διαφορά έγκειται στη τακτική των οργανώσεων για την επίτευξη των στρατηγικών του στόχων. Το ISIS επιδιώκει την ίδρυση ενός παγκόσμιου Χαλιφάτου σύμφωνα με την εκδοχή του Προφήτη Μωάμεθ το οποίο θα επεκτείνεται γεωγραφικά πέρα από τα σύνορα του Ιράκ. Η δράση της Boko Haram περιορίζεται εντός εθνικών συνόρων αποσκοπώντας στην ανατροπή της παρούσας κυβέρνησης και στην εγκαθίδρυση μιας Ισλαμικής κυβέρνησης υπό τον νόμο της Σαρία. Τα δύο αυτά φονταμενταλιστικά κινήματα διαμορφώνουν μια

σεχταρική στρατηγική που απώτερο σκοπό έχει τον εξαγνισμό των Μουσουλμανικών κοινοτήτων και τη δημιουργία ενός δια-εθνικού κράτους.

Και τα δύο φονταμενταλιστικά κινήματα δρουν με παρόμοιο τρόπο αναφορικά με τις μεθόδους άσκησης σεξουαλικής βίας. Εντούτοις, διακρίνουμε ορισμένες σημαντικές διαφορές. Το ISIS εφαρμόζει πρακτικές σεξουαλικής δουλείας από τις οποίες αποσκοπεί όχι μόνο στον σεξουαλικό έλεγχο των γυναικών και κοριτσιών διαπράττοντας συστηματικούς βιασμούς, αλλά και στην επιδίωξη απόκτησης χρηματικού κέρδους μέσω της πώλησης τους σε υπόλοιπα μέλη της ισλαμιστικής οργάνωσης. Η νομιμοποίηση και δικαιολόγηση των πρακτικών σεξουαλικής βίας από το ISIS βασίζεται σε επιλεγμένα αποσπάσματα από τη γραφή ή την Σούννα. Σύμφωνα με τους ισχυρισμούς του Ισλαμιστικού δόγματος οι γυναίκες και τα κορίτσια μέσω της καταναγκαστικής κράτησης τους θεωρούνται από τη μία ως «λάφυρα πολέμου» και από την άλλη μέσω της εμπορευματοποίησης τους, ως «δώρο προς τον Αλλάχ». Στη περίπτωση της Boko Haram, οι απαγωγές αποτελούν το βασικό μέσο άσκησης σεξουαλικής βίας με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών και κοριτσιών και την εφαρμογή καταναγκαστικών γάμων με ισλαμιστές μαχητές. Η απαγωγή τους θεωρείται πράξη «υπό τη διαταγή του Θεού» όπως υποστηρίζει ο αρχηγός της ισλαμιστικής οργάνωσης καθώς η δυτική εκπαίδευση που λαμβάνουν είναι αντίθετη στις ισλαμικές διδασκαλίες (hadiths) και στην αντίληψη για τους έμφυλους ρόλους όπως ορίζει η ισλαμιστική ιδεολογία.

Κοινό βέβαια χαρακτηριστικό και των δύο οργανώσεων είναι η σύναψη γάμων και οι καταναγκαστικές εγκυμοσύνες μέσω των οποίων επιδιώκουν την εξόντωση των εθνοτικών-θρησκευτικών κοινοτήτων και τη διαμόρφωση μιας συννίκτης αραβικής κοινότητας όπου υποχρέωση των γυναικών και κοριτσιών είναι η βιολογική αναπαραγωγή των «πιστών» της ισλαμιστικής ιδεολογίας. Κοινή πρακτική επίσης είναι και η επιβεβλημένη στρατολόγηση αγοριών προς υπεράσπιση του Ισλαμικού Κράτους και τα οποία υποβάλλονται σε διαδικασίες προσηλυτισμού και εκπαιδεύονται για να θανατώνουν «απίστους». Τέλος, και τα δυο φονταμενταλιστικά κινήματα επιδίδονται σε πρακτικές θανάτωσης και βασανισμού εναντίον ατόμων που δεν ακολουθούν το ετεροσεξουαλικό πρότυπο. Ακολουθώντας τις προφορικές παραδόσεις (hadith) του Προφήτη Μωάμεθ, η ομοφυλοφυλία συνιστά «προσβολή» προς τον Αλλάχ και «παραβίαση των ηθικών κανόνων» γι' αυτό και η δράση του ISIS και της Boko

Haram είναι η εξάλειψη κάθε «σεξουαλικής παρέκκλισης» με σκοπό τη συντήρηση και την "ευθυγράμμιση" των ατόμων με την ετεροκανονικότητα.

3.2. Στοιχεύσεις και πρακτικές του έθνους-κράτους και της Umma: μια σύντομη παράθεση των ομοιοτήτων

Στην νεωτερική εποχή το «έθνος-κράτος» αποτέλεσε κυρίαρχη μορφή συλλογικής πολιτικής οργάνωσης της κοινωνίας. Επρόκειτο για οριοθετημένο σύστημα και διέθετε τη δική του εσωτερική-ενότητα και γεωγραφικά όρια – εδαφικότητα (Giddens, 2014/1990). Το νεωτερικό μοντέλο έθνους-κράτους καθιερώθηκε με τη Συνθήκη της Βεσφαλίας (1648) και αποτέλεσε την θεμελιώδη μορφή κοινωνίας-κύτταρο του νεωτερικού πολιτισμού. Κάθε κράτος έπρεπε να θέσει τα δικά του «εθνικά όρια» και εθνικά συμφέροντα πάνω από όλα (Kissinger, 2014). Τα «έθνη-κράτη» επιδίωξαν εδαφική επικράτεια, κοινή γλώσσα και εθνική ταυτότητα που θα προσδιορίζεται από το κράτος. Σύμφωνα με τον Max Weber (1864-1920) «*το έθνος είναι μια κοινότητα η οποία τείνει να διαμορφώνει κράτος από μόνο του*» (Chernilo, 2007: 52). Η επιθυμία διαμόρφωσης κοινότητας ανεξαρτήτως γλώσσας, θρησκείας ή/και γεωγραφίας είναι ο θεμέλιος λίθος του έθνους (Saunders, 2008). Κατά τη νεωτερική περίοδο πολιτισμικές κοινότητες εκδήλωναν την επιθυμία διακυβέρνησης τους και αργότερα η απόκτηση εδαφικής επικράτειας κρίθηκε ως ζωτικής σημασίας (Saunders, 2008). Η ιδέα του έθνους χτίζεται στους φαντασιακούς δεσμούς των ανθρώπων μιας ομάδας που μοιράζονται κοινή ιστορία, παραδόσεις, πολιτισμό (Saunders, 2008). Όπως έχει αναπτύξει και ο Balibar στη θεωρία του για τη διαμόρφωση του έθνους, δεν υπάρχει απόλυτη αντιστοιχία μεταξύ του έθνους και κράτους (Balibar, 1990), «*τα κράτη τείνουν να γίνονται εθνικά, αλλά τα έθνη δεν διαμορφώνουν πάντα κράτη*» (Balibar, 1990: 330). Ιστορικά η ανάδυση των εθνών συνιστά μια επιτυχία των κρατών στην προσπάθεια τους να αποκτήσουν κρατική υπόσταση εκπροσωπώντας τις ανάγκες της συλλογικής συνείδησης (Balibar, 1990). Στις θεωρίες περί «έθνους» «*η διεκδίκηση πολιτικής αντιπροσώπευσης της συλλογικότητας παίρνει τη μορφή διεκδίκησης κράτους ή και γεωγραφικού χώρου*» (Yuval-Davis, 2013/1997: 47), το έθνος δηλαδή λαμβάνει μια μορφή «εδαφικοποίησης» με συγκεκριμένα μέλη τα οποία συγκεντρώνονται εντός συγκεκριμένων συνόρων (Balibar, 1990: 347). Σύμφωνα με τον ίδιο, «*τα "έθνη-κράτη"*

προσιδιάζουν στην εκδοχή των σύγχρονων κρατών τα οποία αποσκοπούν στην διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης ιδεολογίας και συλλογικής κυριαρχίας, στην εφαρμογή δικαστικού ελέγχου, στην διαχείριση εδαφικών οριοθετήσεων και του πληθυσμού καθώς και στην ανάπτυξη οικονομικής και στρατιωτικής εξουσίας» (Balibar, 1990: 330-331).

Το σύγχρονο κράτος εμφανίζεται «κατά κανόνα ως "εθνικό" δηλαδή ως η κρατικά μορφοποιημένη εξουσία ενός έθνους και αντιπροσωπεύει την ειδική μορφή κρατικής οργάνωσης στην οποία ένας λαός, που φαντάζεται τον εαυτό του ως εθνική κοινότητα, οργανώνεται σε κράτος» (Μανιτάκης, 2007: 74). *«Αυτό συγκεντρώνει, μέσα από απρόσωπους θεσμούς και μια κανονιστικά μορφοποιημένη εξουσία, το μονοπώλιο της νομιμοποιημένης βίας⁸⁵, την οποία ασκεί με τη μορφή πολιτικής εξουσίας σε καθορισμένη επικράτεια η χώρα» (Μανιτάκης, 2007: 74). Σ' αυτό συμφωνούν φυσικά τόσο ο Βέμπερ, όσο και οι Hall και Gieben (2003).*

Στις Διεθνείς Σχέσεις το κράτος εκλαμβάνεται ως *«οντότητα που πρέπει να έχει: πληθυσμό (ανθρώπους), εδαφικότητα (καθορισμένα σύνορα), κυριαρχία και αναγνώριση (τα άλλα κράτη αναγνωρίζουν τα σύνορα του κράτους και τη κυριαρχία των εθνικών κυβερνήσεων)» (Steans, 2013: 48). Η μεταδομιστική προσέγγιση αντιλαμβάνεται το κράτος ως «ένα διακριτό τύπο νεωτερικής πολιτικής οργάνωσης θεμελιωμένο στη βία» (Steans, 2013: 50). Όπως ισχυρίζεται ο David Campell «η ταυτότητα του κράτους κατασκευάζεται μέσω της ετερότητας: οι εξωτερικοί "άλλοι" (ξένοι/ξένες δυνάμεις) κατασκευάζονται ως απειλές ενάντια στο κράτος» (Steans, 2013: 79). Τα σύνορα των εθνών-κρατών διαμορφώνονται μέσω αφηγημάτων για τον πολιτικό χώρο (έδαφος) και τον τόπο ("πατρίδα") καθώς κατασκευάζονται και αναπαράγονται μέσω (βίαιων) πρακτικών (ο πόλεμος αποτελεί την κύρια πρακτική αυτής της διαδικασίας) (Steans, 2013).*

Πριν προχωρήσουμε στη παράθεση των ομοιοτήτων του «έθνους-κράτους» με την Umma, απαιτείται μια σύντομη αναφορά στα χαρακτηριστικά και τις στοχεύσεις της .

Η ιδέα της Umma εμπεριέχει ποικίλες σημασιοδοτήσεις οι οποίες έχουν μεταβληθεί στο χρόνο. Βασικός στόχος της Umma είναι η ενότητα των «πιστών» και η διαμόρφωση μιας συνείδησης του «ανήκειν» σε μια κοινότητα η οποία είναι ανοιχτή

⁸⁵ Max Weber (1864-1920)

σε όλους (Hassan, 2006). Αρχικά η Umma ήταν η συγκέντρωση των Αραβικών φυλών σε μια Αραβική κοινότητα. Αργότερα, στόχος της ήταν η εξάπλωση του Ισλάμ και σε μη-Αραβικά εδάφη αποσκοπώντας στη συμπερίληψη όλων των Μουσουλμάνων σε μια κοινότητα πιστών (Hassan, 2006). Η κατασκευή και θεμελίωση μιας θρησκευτικής και πολιτισμικής ταυτότητας ήταν ανεξάρτητη από αυτή που διαμόρφωνε το εκάστοτε Μουσουλμανικό κράτος. Διαχρονικά, η ιδέα της Umma αποτέλεσε μια μορφή «κοινωνικής συνείδησης» ή «φαντασιακής κοινότητας» με σκοπό τη θρησκευτική ενότητα και την επέκταση των συνόρων μιας αυτόνομης Umma (Hassan, 2006: 312). «Στον σύγχρονο Μουσουλμανικό κόσμο η Umma είναι αναπόσπαστο μέρος των θρησκευτικών, πολιτικών και ιδεολογικών λόγων (discourses) στο Ισλάμ [...] και αποτελεί βασική αρχή της κοινωνικής ταυτότητας του Ισλάμ που δρα στη βάση μιας «συλλογικής συνείδησης» (Hassan, 2006: 313). Για τη Μουσουλμανική Αδελφότητα η Umma είναι μια «δια-εθνική γεωγραφική οντότητα» που λαμβάνει χώρα στη Μέση Ανατολή (Hassan, 2006).

Ο Riaz Hassan παρέχει μια κοινωνιολογική οπτική του φαινομένου. Η Umma θεάται ως «κοινότητα» και ως «συλλογική ταυτότητα» (Hassan, 2006: 314). Ως "κοινότητα" έχει τα χαρακτηριστικά της «κοινωνικής ομογενοποίησης» που βασίζεται σε κοινές θρησκευτικές επιταγές. Ως "συλλογική ταυτότητα" αναφέρεται στην ανάπτυξη και ενδυνάμωση μιας κοινής ταυτότητας που θα τη διαφοροποιεί από τους «Άλλους» (Hassan, 2006). Καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση αυτής της συλλογικής ταυτότητας είναι ανάπτυξη κοινών θρησκευτικών, γλωσσικών και πολιτισμικών στοιχείων τα οποία δημιουργούν διχοτομήσεις και συνοριακές οριοθετήσεις ανάμεσα στο «εμείς» και στο οι «άλλοι» (Hassan, 2006). Η πίστη είναι ζωτικής σημασίας για την διαμόρφωση της Μουσουλμανικής ταυτότητας και την ανάπτυξη μιας συνείδησης που βασίζεται στην ιδέα της Umma. «*Η κοινότητα γίνεται αντιληπτή από τους ίδιους τους μουσουλμάνους σαν ένα είδος υπερεθνικού "έθνους"*» (Λυγερός, 2016: 104). «*Η ιδέα αυτή παρακινεί Μουσουλμάνους να ταυτιστούν με άλλους Μουσουλμάνους που υπάγονται σε συνθήκες βίας και καταπίεσης από τους "εξωτερικούς άλλους"*» (Hassan, 2006: 317). Γι' αυτό και τα Ισλαμιστικά κινήματα έχουν αναδυθεί υποστηρίζοντας και ενισχύοντας την ιδέα της Umma και ενσωματώνοντας εθνικά/εθνικιστικά στοιχεία. Άλλωστε, «*ο Ισλαμικός φονταμενταλισμός βασίζεται σε μια στρατηγική «εξευγενισμού» του Ισλάμ επιδιώκοντας την διασφάλιση της θρησκευτικής ταυτότητας και την κατασκευή*

κοινωνικής τάξης ως αποκλειστική βάση για την επαναδημιουργία μιας νέας κοινωνικής και πολιτικής τάξης» (Hassan, 2006: 319).

Χρήζει αναφοράς ότι αν και στη πρότερη εννοιολόγησή της η Umma διαμορφώνεται στη βάση διαμόρφωσης μιας θεϊκής, μη-οριοθετημένης εδαφικά κοινότητας, εντούτοις η ιδέα του εθνικισμού έχει εισχωρήσει στον Μουσουλμανικό κόσμο. Σήμερα διαπιστώνεται πως η Umma δεν έχει διαμορφωθεί στη βάση μιας «συλλογικής ταυτότητας», όπως προσέβλεπε. Αντιθέτως, η ανάδυση και εισχώρηση εθνικιστικών κινημάτων έχει επανανοηματοδοτήσει την ιδέα και τα χαρακτηριστικά της (Hassan, 2006).

Η προσπάθεια αναβίωσης του Χαλιφάτου είναι παρόμοια με εκείνης του «έθνους-κράτους». Όπως ο εθνικισμός επικαλείται το αίσθημα του «ανήκειν» όπου όλα τα υποκείμενα εγκαλούνται στο όνομα μια συλλογικής, «φυσικοποιημένης» και ομογενοποιημένης ταυτότητας (Balibar, 1990), αντίστοιχα στην περίπτωση του ISIS και της Boko Haram η αναβίωση της Umma και η διαμόρφωση μιας παν-Αραβικής σουνίτικης ταυτότητας επικαλείται το αίσθημα του «ανήκειν» και στρέφεται εναντίον των εξωτερικών «άλλων», των αποστατών του ισλαμιστικού δόγματος.

Η εθνική κοινότητα αναπαρίσταται ως μια μεγάλη οικογένεια με δεσμούς αίματος και κοινή καταγωγή (Yuval-Davis, 2013/1997). Σύμφωνα με την Yuval-Davis ο μύθος της «κοινής καταγωγής» είναι καθοριστικός και αποτελεί «οργανωτική αρχή των εθνών» (Yuval-Davis, 2013/1997:68) που βασίζεται στα στοιχεία του αποκλεισμού και της ομοιογένειας. Το ίδιο συμβαίνει και με την Umma. Και αυτή επιδιώκει την επίκληση κοινής καταγωγής. Αρκεί να αναλογιστεί κανείς την τακτική της αρπαγής/απαγωγής των γυναικών και των κοριτσιών με απώτερο σκοπό την σύναψη γάμων με μαχητές του Ισλαμικού Κράτους. Η πράξη αυτή ήταν κεντρικής σημασίας για την ανάπτυξη του Χαλιφάτου και τη διαμόρφωση ενός συλλογικού θρησκευτικού «ανήκειν». Στο περιοδικό Rumiyah⁸⁶ που εκδίδει το Ισλαμικό Κράτος αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι «η γέννηση παιδιών είναι σημαντική για την αύξηση του Μουσουλμανικού πληθυσμού και για την ενδυνάμωση της Umma» (Rumiyah, n.d: 34). Σύμφωνα με τις εξαγγελίες του Ισλαμικού Κράτους «η "γόνιμη" Umma είναι αυτή που

⁸⁶ The Islamic State (ISIS, ISIL) Magazine: Rumiyah (Issue five), Διαθέσιμο στο: <http://qb5cc3pam3y2ad0tm1zxuhho-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2014/09/Rumiyah-ISIS-Magazine-5th-issue.pdf>

θα αυξήσει τον αριθμό των Μουσουλμάνων και θα μειώσει αντίστοιχα τον αριθμό των απίστων (*kuffar*)» (Rumiyah, n.d: 35). Τόσο ο εθνικισμός όσο και ο ισλαμισμός υιοθετούν κοινές πρακτικές για τη διασφάλιση των δεσμών συγγένειας. Και στις δύο περιπτώσεις ο ρόλος των γυναικών λόγω της αναπαραγωγικής τους ιδιότητας είναι κεντρικής σημασίας στην διαμόρφωση και διαίωνιση του εθνικού «ανήκειν» (Balibar, 1990· Yuval-Davis, 2013/1997). Η σεξουαλικότητα υπόκειται σε έλεγχο με απώτερο σκοπό την αναπαραγωγή στην μεν μία περίπτωση, του έθνους-κράτους στη δε άλλη, των σουνιτικών κοινοτήτων για την δημιουργία της Umma. Αντίστοιχα, οι πρακτικές «εθνικής κάθαρσης» που έχουν εφαρμοστεί στην πορεία της ιστορίας για τη δημιουργία έθνους-κράτους δεν απέχουν από τις πρακτικές που υιοθετεί το Ισλαμικό Κράτος.

Προς το παρόν το Ισλαμικό Κράτος είναι «ένα είδος κράτους εν κράτει, ένας οργανισμός που διαθέτει την κοινωνικοοικονομική υποδομή ενός κράτους αλλά στερείται της πολιτικής αναγνώρισης και της λαϊκής συναίνεσης την οποία απολαμβάνει ένα "πραγματικό" κράτος» (Napoleoni, 2015/2014: 13). Όσον αφορά δε την επιδίωξη εδαφικής επικράτειας (που χαρακτηρίζει το "έθνος-κράτος") παρατηρείται και στην περίπτωση του Ισλαμικού Κράτους το οποίο αποσκοπεί στην επέκταση των φυσικών συνόρων του μέσω της εδαφικής κυριαρχίας του στη Μέση Ανατολή. Σύμφωνα με την Napoleoni «η γεωγραφία ανέκαθεν έπαιζε σπουδαίο θρησκευτικό και πολιτικό ρόλο για το Ισλάμ» (Napoleoni, 2015/2014: 127). Η συγγραφέας υποστηρίζει ότι «το Ισλαμικό Κράτος έχει τους ίδιους φιλόδοξους στόχους με τους ιδρυτές του ευρωπαϊκού έθνους-κράτους [...] του οποίου η αντίληψη για το έθνος-κράτος είναι εθνοθρησκευτική, όχι αμιγώς εθνική [...] και αυτό γιατί αν και εμπλέκεται στη θρησκευτική κάθαρση, επιδεικνύει ιεραποστολική συμπεριφορά, προσφέροντας σε όλους την ευκαιρία να προσηλυτιστούν στον σουνιτικό σαλαφισμό και έτσι να γίνουν πολίτες του» (Napoleoni, 2015/2014: 160-162). Ο πόλεμος που έχει κηρύξει ο Αλ Μπαγκνταντί αποσκοπεί στην οικοδόμηση έθνους στις κατακτημένες από τις αποικιοκρατικές ενέργειες της Δύσης περιοχές και την ανατροπή των καθεστώτων που κυβερνώνται από την ελίτ των ξένων δυνάμεων (Napoleoni, 2015/2014).

Οι Ισλαμιστές επιδιώκουν την υπεράσπιση των «αδελφών» Μουσουλμάνων στη Μέση Ανατολή με την θεμελίωση ενός σύγχρονου κράτους χωρίς φυλετικές/εθνοτικές διαφορές και σεχταρικές εντάσεις (μέσω της εθνοκάθαρσης) οικοδομώντας ένα Χαλιφάτο με βαθιά αίσθηση αδελφοσύνης, ένα "έθνος" όπου

κυριαρχεί η αξία της τιμής, μια κοινωνία σε απόλυτη αρμονία με την *αλ Ταουχίντ*, την εντολή του Θεού (Naroleoni, 2015/2014). Αν και το Ισλαμικό Κράτος απορρίπτει το «έθνος-κράτος» ως μοντέλο της ευρωπαϊκής νεωτερικότητας και αντιτίθεται σ' αυτό, παρ' όλα αυτά ακολουθεί τις πρακτικές και τις στοχεύσεις του, ενδύοντας φυσικά το όλο εγχείρημα με το δόγμα του σαλαφισμού. (Naroleoni, 2015/2014). Όπως η εθνοκάθαρση αποτέλεσε ένα εργαλείο ομογενοποίησης των λαών με κριτήριο την εθνική ταυτότητα, αντίστοιχα η πρακτική της γενοκτονίας από το ISIS και τη Boko Haram αποτέλεσε μια νομιμοποιητική πρακτική εναντίον των απίστων (takfir).

Διαπιστώνονται λοιπόν πολλές ομοιότητες (μεταξύ έθνους-κράτους και Umma) οι οποίες αφορούν τις πρακτικές και τις στοχεύσεις τους. Οι τεχνικές και οι τρόποι δημιουργίας του Χαλιφάτου προσιδιάζουν στις τεχνικές που είναι γνωστές και στο έθνος-κράτος. Θα τολμούσε κανείς να πει πως η κοινότητα που οραματίζονται οι φονταμενταλιστικές οργανώσεις στις οποίες αναφερθήκαμε (και οι οποίες διαμεσολαβείται στο δημόσιο λόγο πως απορρίπτουν οτιδήποτε σχετίζεται με το (δυτικό) έθνος-κράτος) επιδιώκει την υλοποίησή της υιοθετώντας παρόμοιες τεχνικές –πρακτικές με αυτές του έθνους-κράτους (τουλάχιστον όσον αφορά το ζήτημα της χρήσης της σεξουαλικής βίας στο πλαίσιο της σύγκρουσης).

4. Αντί Επιλόγου - Ανοικτά Ερωτήματα

Οι ένοπλες συρράξεις στη Μέση Ανατολή και στη Νιγηρία αποκαλύπτουν σημαντικές πλευρές και διαστάσεις των πρακτικών των θρησκευτικών φονταμενταλιστικών κινήσεων. Στην παρούσα εργασία ερευνήθηκε η διασταύρωση του φύλου και της θρησκείας στο πλαίσιο της δράσης των φονταμενταλιστικών οργανώσεων. Έτσι έγινε ορατό το γεγονός πως οι πολιτικές του έθνους και της σεξουαλικότητας διαπλέκονται στην πρακτική της άσκησης σεξουαλικής κακοποίησης δημιουργώντας ένα ευρύ φάσμα διαπραγματεύσεων ταυτοτήτων. Η σεξουαλική βία καθίσταται για μια ακόμη φορά εργαλείο πολιτικής για την επίτευξη εσωτερικής συνοχής, ενδυνάμωσης και συντονισμού σε περίοδο συγκρούσεων. Απώτερος βέβαια σκοπός είναι η επίτευξη γεω-πολιτικών στόχων και η πολιτική κινητοποίηση των πληθυσμών ως αντί-δραση σε κάθε δυτική- κοσμική επιρροή. Η σεξουαλική βία (για μια ακόμη φορά στην ιστορία) συνιστά ένα αποτελεσματικό εργαλείο για τη χειραγώγηση κοινοτήτων και τη βίαιη εξόντωση πληθυσμών.

Η προσπάθεια δημιουργίας του Χαλιφάτου και η εργαλειακή χρήση της σεξουαλικής βίας για αυτό το στόχο, παρουσιάζει αναντίρρητες ομοιότητες με τις μεθόδους που έχουν χρησιμοποιηθεί (ή χρησιμοποιούνται) από το έθνος-κράτος. Η πρακτική της σεξουαλικής κακοποίησης (που υιοθετείται από το έθνος-κράτος και τις φονταμενταλιστικές οργανώσεις για την δημιουργία της Umma) όχι μόνο συνιστά «όπλο» πολέμου αλλά ενέχει έμφυλες συνδηλώσεις όπου η αρρενωπότητα και η θηλυκότητα τέμνονται με τις άλλες ταυτότητες (θρησκευτική, εθνική, σεξουαλική ταυτότητα) για την διαμόρφωση ενός διακριτού κοινωνικού και πολιτικού συστήματος (έθνος-κράτος ή Umma). Η πρακτική της σεξουαλικής βίας (στην περίπτωση του ISIS και της Boko Haram) αποτελεί «τόπο» συνάντησης του φύλου και της θρησκείας αναδεικνύοντας τις διάφορες μορφές καταπίεσης, οι οποίες αλληλεπικαλύπτονται και αλληλοσυγκροτούνται εντός των δράσεων των ισλαμιστικών οργανώσεων. Η θρησκεία συνιστά ένα ισχυρό εργαλείο πολιτικής κινητοποίησης και διεκδίκησης πολιτικών στόχων, καθώς κάθε μορφή βίας που παράγεται και βαπτίζεται «θρησκευτική» αποτελεί τρόπο νομιμοποίησης για τις βίαιες τακτικές εναντίον των πληθυσμών.

Οι έμφυλες νόρμες οι οποίες αποτελούν προϊόν μιας διάχυτης πατριαρχικής αντίληψης εντός της Ισλαμιστικής ιδεολογίας λειτουργούν επίσης ως (αυτο)-νομιμοποιούμενοι φορείς στην άσκηση σεξουαλικής βίας. Η σεξουαλική

βίαπραγματώνεται με σκοπό τον θρησκευτικό προσηλυτισμό στο Ισλάμ. Η σεξουαλική αντικειμενικοποίηση γυναικών και κοριτσιών, η στρατολόγηση αγοριών, και η θανάτωση μεγάλου ποσοστού ομοφυλόφιλων έχει ως απώτερο σκοπό την πολιτική και θρησκευτική χειραγώγηση των ανθρώπων για την αναβίωση της Ισλαμικής κοινότητας (Umma).

Μέσα από τις μελέτες περίπτωσης που μελετήθηκαν εδώ, διαφαίνεται ότι οι κατηγορίες του φύλου, της θρησκείας, του έθνους/εθνικότητας και της σεξουαλικότητας διασταυρώνονται και αναδεικνύονται οι πολλαπλές μορφές καταπίεσης στις οποίες τα άτομα υπάγονται. Γυναίκες και κορίτσια αποτελούν τον κύριο αποδέκτη της βίαιης δράσης των φονταμενταλιστικών κινημάτων, καθώς ο ρόλος που καλούνται να επιτελέσουν ως συμβολικοί και βιολογικοί φορείς των εθνικών-θρησκευτικών μειονοτήτων και κοινοτήτων τις στοχοποιεί. Η ουσιοκρατική θέαση του φύλου εντός των εθνικών και θρησκευτικών σχεδίων έχει βίαιο αντίκτυπο στα σώματα των γυναικών και κοριτσιών που λειτουργούν εντός των κανονιστικών ρυθμίσεων του πατριαρχικού κανόνα.

Επιπλέον, η σεξουαλικότητα αποτελεί μέρος ενός πεδίου εξουσιαστικών σχέσεων, πειθαρχήσεων και στρατηγικών. Η ομοφυλοφιλία αντιπροσωπεύει την «άλλη» σεξουαλικότητα, τη μη-αποδεκτή, τη μη-κανονική που δεν χωρά στο θρησκευτικό και εθνικό αφήγημα των Ισλαμιστικών κινημάτων. Τα σώματά όσων δεν εντάσσονται στο ετεροσεξουαλικό παράδειγμα αποτελούν το «ξένο», το μη-αναγνωρίσιμο εντός της Ισλαμικής κοινότητας, καθώς δεν συνάδει με το ετεροφυλοφιλικό μοντέλο· συνεπώς πρέπει να εξοβελιστεί. Άλλωστε εκλαμβάνεται ως απειλή για τη θρησκευτική και εθνική συνοχή της Ισλαμικής κοινότητας. Οι ταυτότητες διαπλέκονται με την πολιτική των συνόρων και τα σώματα γίνονται σύνορα, τόποι συγκρούσεων, ηγεμονικών οριοθετήσεων και διασταυρούμενων εξουσιαστικών σχέσεων. Τα σώματα κατηγοριοποιούνται και περιθωριοποιούνται με βάση τα έμφυλα, σεξουαλικά, θρησκευτικά, εθνικά/εθνοτικά χαρακτηριστικά τους, καθυποτάσσονται και χειραγωγούνται. Το φύλο και η σεξουαλικότητα αποτελούν σημαντικές διαστάσεις στην κατασκευή ενός πατριαρχικού ετεροφυλοφιλικού, αρρενοποιημένου Ισλαμικού Κράτους, όπου το έθνος και η θρησκεία αστυνομεύουν τις μη-κανονικές σεξουαλικότητες και εργαλειοποιούν τα σώματα τοποθετώντας τα σε ένα πλαίσιο σεξουαλικής αντικειμενικοποίησης υπό την ανδρική κυριαρχία.

Η στρατολόγηση των αγοριών και ο προσηλυτισμός τους στο Κοράνι έρχεται να επιβεβαιώσει την έμφυλη βία που υφίστανται τα αγόρια, καθώς όντας οι μελλοντικοί ισλαμιστές μαχητές και υπερασπιστές του σουνιτικού Ισλάμ υφίστανται τη βία που επιβάλλει ο κανόνας της στρατιωτικοποιημένης ηγεμονικής αρρενωπότητας. Συνεπώς, είναι κοινωνικής και πολιτικής σημασίας να εξετάσουμε τη σεξουαλική βία ως ένα πολιτικό εργαλείο, ως «όπλο» πολέμου, το οποίο πρέπει για να κατανοηθεί θα πρέπει να προσεγγιστεί μέσα από το πρίσμα πολλαπλών και αλληλοσυνδεόμενων εξουσιαστικών σχέσεων, ερευνώντας ταυτόχρονα τον τρόπο με τον οποίο οι ταυτότητες κατασκευάζονται και εργαλειοποιούνται εντός αυτής της πρακτικής. Σε αυτό το πλαίσιο χρήζει περαιτέρω διερεύνησης ο τρόπος με τον οποίο διαμορφώνεται η υποκειμενικότητα των ατόμων που υφίστανται σεξουαλική βία. Η υποκειμενικότητά τους παράγεται εντός ενός πλέγματος εξουσιαστικών σχέσεων υπό το πρίσμα του φύλου, της εθνικότητας, της θρησκείας, της σεξουαλικότητας και βιώνεται με όρους καταπιεστικούς και περιοριστικούς. Συνεπώς, ένα ζήτημα που παραμένει μερικώς ανεξερευνητό στα πλαίσια της σεξουαλικής βίας είναι ο τρόπος με τον οποίο οι πολλαπλές και διασταυρούμενες ταυτότητες κατασκευάζονται σε ένα πλαίσιο το οποίο διαμορφώνει τις βιωμένες εμπειρίες των υποκειμένων με όρους καταπίεσης. Άλλωστε, στηριζόμενη στη διαπίστωση της Patricia Hill Collins (1990) «*η ανισότητα και η καταπίεση είναι το αποτέλεσμα πολλών δυνάμεων που δουλεύουν χέρι-χέρι*».

Βιβλιογραφία

Παράρτημα I (Πίνακας), Beauchamp, Z. Fisher, M. and Matthews, D.(2014, August 8), 27 maps that explain the crisis in Iraq. *Vox*, Ανακτήθηκε από: <http://www.vox.com/a/maps-explain-crisis-iraq>

ΠαράρτημαII (Πίνακας), World Politics News (2015, January 29), Boko Haram's impact on Nigeria, Ανακτήθηκε από: <https://vferraro1971.wordpress.com/2015/01/30/29-january-2015/>

Ελληνόγλωσση

Αθανασίου, Α.(2007). *Ζωή στο Όριο: Δοκίμια για το σώμα, το Φύλο και τη Βιοπολιτική*. Αθήνα: Εκκρεμές.

Αθανασίου, Α. (2011). *Επιτελεστικότητα και Επισφάλεια: Η Τζούντιθ Μπάτλερ στην Αθήνα*. Αθήνα: Νήσος.

Γιαννακόπουλος, Κ. (2006). Ιστορίες σεξουαλικότητας. Στο: Κ. Γιαννακόπουλος (επιμ.), *Σεξουαλικότητα: Θεωρίες και Πολιτικές της Ανθρωπολογίας*, (σ. 17-102), Αθήνα: Αλεξάνδρεια.

Κούβδος, Ι. (2012). Μια ανάγνωση της Θεωρίας της Ιδεολογίας του Λουί Αλτουσσέρ. *Θέσεις*, Τεύχος 120, Ανακτήθηκε από: http://www.theseis.com/index.php?option=com_content&task=view&id=1195&Itemid=29

Λυγερός, Σ. (2016). *Η Ισλαμική τρομοκρατία*. Αθήνα: Πατάκη.

Μαρκαντωνάτου, Β. Μ. (2009). *Το Κράτος και το μονοπώλιο της βίας: θεωρήσεις και μεταβολές*. Αθήνα: Παπαζήση.

- Μανιτάκης, Α. (2007). *Τι είναι το Κράτος*. Αθήνα: Σαββάλας.
- Μουζέλης, Π. Ν. (2014). *Νεωτερικότητα και θρησκευτικότητα: Εκκοσμίκευση-Φονταμενταλισμός-Ηθική*. (μτφρ. Τίνα Πλυτά), Β. Λιότζης (επιμ.). Αθήνα: Πόλις.
- Agamben, G. (2005). *Homo Sacer: Κυρίαρχη εξουσία και γυμνή ζωή*. (μτφρ. Παναγιώτης Τσιαμούρας), Γ. Σταυρακάκης (επιμ. και επίμετρο). Αθήνα: Scripta. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1995).
- Butler, J. (2009). *Αναταραχή Φύλου: Ο φεμινισμός και η ανατροπή της ταυτότητας*. (μτφρ. Γιώργος Καράμπελας), Β. Καντσά (επιστ. επιμ.), Χ. Σπυροπούλου (επιμ.), Α. Αθανασίου (επίμετρο). Αθήνα: Αλεξάνδρεια. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1990).
- Butler, J. (2009). *Ευάλωτη Ζωή: Οι δυνάμεις του πένθους και της βίας*. (μτφρ. Μιχάλης Λαλιώτης και Κώστας Αθανασίου), Α. Αθανασίου (εισαγωγή). Αθήνα: Νήσος. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2006).
- Butler, J. (2008). *Σώματα με σημασία: Οριοθετήσεις του «φύλου» στο λόγο*. (μτφρ. Πελαγία Μαρκέτου), Α. Αθανασίου (εισαγωγή και επιστημ. επιμ.). Αθήνα: Εκκρεμές. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1993).
- Cockburn, P. (2014). *Η επιστροφή των Τζιχαντιστών: Το Ισλαμικό Κράτος και η νέα εξέγερση των Σουνιτών*. (μτφρ. Κωνσταντίνος Δ. Γεώργιας). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- DellaPorta, D. & Diani M., (2010). *Κοινωνικά Κινήματα*. (μτφρ. Ξενοφών Γιαταγάνας), Σ. Σεφεριάδης (επιμ. και πρόλογος). Αθήνα: Κριτική.
- Douglas, M. (2006). *Καθαρότητα και Κίνδυνος: Μια ανάλυση των εννοιών της μιαιρότητας και του ταμπού*. (μτφρ. Αίγλη Χατζούλη), Θ. Παραδέλλης, (επιστ. επιμ.). Αθήνα: Πολύτροπον. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1996).

- Foucault, M. (1989). *Επίτηρηση και τιμωρία: Η γέννηση της φυλακής*. (μτφρ. Καίτη Χατζηδήμου και Ιουλιέττα Ράλλη). Αθήνα: Κέδρος-Ράππα. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1975).
- Goldschmidt, Jr. A., & Boum, A. (2016). *Ιστορία της Μέσης Ανατολής*. (μτφρ. Θεοχάρης Αναγνωστόπουλος), Δ. Α. Σταματόπουλος (επιμ.). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Giddens, A. (2014). *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας* (2^η εκδ.). (μτφρ. Γιώργος Μερτίκας), Α. Κυρίτσης (πρόλογος), Γ. Λυκιαρδόπουλος (επιμ.), Αθήνα: Κριτική. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1990).
- Hall, S. & Gieben, B. (2003). *Η Διαμόρφωση της Νεωτερικότητας: Οικονομία, Κοινωνία, Πολιτική, Πολιτισμός*. (μτφρ. Θανάσης Τσακίρης), Αθήνα: Σαββάλας.
- Heywood, A. (2007). *Πολιτικές Ιδεολογίες*. Ν. Μαρατζίδης (επιμ.). Αθήνα: Επίκεντρο.
- Kissinger, H. (2014). *Σκέψεις γύρω από το χαρακτήρα των εθνών και την πορεία της ιστορίας*. Αθήνα: Λιβάνη
- Napoleoni, L. (2015). *Ο Ισλαμιστικός φοίνικας: το Ισλαμικό Κράτος και οι γεωπολιτικές ανακατατάξεις στη Μέση Ανατολή*. (μτφρ. Σώτη Τρανταφύλλου). Αθήνα: Πατάκης. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 2014).
- Roy, O. (2017). *Η Τζιχάντ και ο θάνατος*. (μτφρ. Κίττυ Ξενάκη), Α. Μαραγκάκη (επιμ.). Αθήνα: Πόλις.
- Yuval-Davis, N. (2013). *Κοινωνικό Φύλο και Έθνος*. Τρομάρα, Σ. (μτφρ.). Θεσσαλονίκη: University Studio Press. (Το πρωτότυπο έργο εκδόθηκε το 1997).

Ξενόγλωσση

- Agigboa, D. E. (n.d). The Social Dynamics of Nigeria's Boko Haram Insurgency: Fresh Insights from the Social Identity Theory, *University of Oxford*, Ανακτήθηκε από: http://cega.berkeley.edu/assets/miscellaneous_files/110 - Agbiboa - ABCA.pdf
- Agigboa, D. E. & Maiangwa, B. (2013). Boko Haram, Religious Violence, and the Crisis of National Identity in Nigeria: Towards a Non-killing Approach. *University of Oxford*, 29(4), 379-403.doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0169796X13503198>
- Ahmed, S. (2013). *Strange Encounters: Embodied Others in Post-coloniality*. London and New York: Taylor and Francis.
- Ahram, A. I., (2015). Sexual violence and the making of ISIS. *Survival: Global Politics and Strategy*, 57(3), 57-78. doi: <http://10.1080/00396338.2015.1047251>
- Akinbi, J. O., (2015). Examining the Boko Haram Insurgency in Northern Nigeria and the Quest for a permanent resolution. *European Centre for Research Training and Development*, 3(8), 32-45. Ανακτήθηκε από: <http://www.eajournals.org/wp-content/uploads/Examining-the-Boko-Haram-Insurgency-in-Northern-Nigeria-and-the-Quest-for-A-Permanent-Resolution-Of-The-Crisis.pdf>
- Al-Ali, N., (2016). Sexual violence in Iraq: challenges for transnational feminist politics. *European Journal of Women's Studies*, 1-18.doi: <http://dx.doi.org/0.1177%2F1350506816633723>
- Alison, M. (2007). Wartime Sexual Violence: Women's Human Rights and Questions of Masculinity, *Review of International Studies*, (33)1, 75-90. Cambridge University Press
- Al-Islam. (n.d). Khums in the Qu'ran & History, Ανακτήθηκε από: <https://www.al-islam.org/khums-islamic-tax-sayyid-muhammad-rizvi/khums-quran-history>

- Al-Ahsan , A. (1986). The Quranic concept of Ummah. *Institute of Muslim Minority Affairs. Journal*, 7(2), 606-616.doi: <http://dx.doi.org/10.1080/13602008608716004>
- Almond, A., Appleby, A., & Sivan, E. (2003). *Strong Religion: The rise of fundamentalisms around the world*. Chicago: The University of Chicago Press Books.
- Amnesty International. (2014). Ethnic Cleansing on a Historic Scale: Islamic State’s systematic targeting of minorities in northern Iraq, Ανακτήθηκε από: https://www.es.amnesty.org/uploads/media/Iraq_ethnic_cleansing_final_formatted.pdf
- Amnesty International. (2015). Nigeria: ‘Our job is to shoot, slaughter, and kill’: Boko Haram’s reign of terror in north east Nigeria (44/1360), Ανακτήθηκε από: <https://www.amnesty.org/en/documents/afr44/1360/2015/en/>
- Anderson, B. (1983). *Imagined Communities*. London: Verso.
- Anthias, F. & Yuval-Davis, N. (1992). *Racialized boundaries: race, nation, gender, colour and class and the anti-racist struggle*. London: Routledge.
- Anthias, F & Yuval-Davis, N. (1989). ‘Introduction’. In: F. Anthias and N. Y. Davis (Eds.), *Woman-Nation-State*. London: Routledge.
- Apperley, H., (2015). Hidden victims: a call to action on sexual violence against men in conflict. *Routledge: Medicine, Conflict and Survival*, 31(2), 92-99. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/13623699.2015.1060575>.
- Armstrong, K. (2002). *Islam: A short History*. New York: A Modern Library
- Aslam, M. (2014). Islamism and Masculinity: Case Study Pakistan. *Historical Social Research* 39 (3), 135-149, Ανακτήθηκε από: http://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/39318/ssoar-hsr-2014-3-aslam-Islamism_and_masculinity_case_study.pdf?sequence=1
- Baaz, M. E. & Stern, M. (2009). Why Do Soldiers Rape? Masculinity, Violence, and Sexuality in the Armed Forces in the Congo (DRC). *International Studies*

Quarterly, 53, 495-518.doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2478.2009.00543.x>

- Balibar, E. (1990). The Nation Form: History and Ideology. *Review* xiii 3, 329-361
- Bangura, B. (2015, October 30). Faith in Islam & faith in women: why gender justice is key to an Islam without extremes, *The Future of Conflict*, Ανακτήθηκε από: <https://medium.com/the-future-of-conflict/faith-in-islam-faith-in-women-why-gender-justice-is-key-to-an-islam-without-extremes-8920277ef674#.oq5d98w0y>
- Bangura, Z. (2015, May 27), UN Laments Boko Haram's Sexual Abuse of Captives, *Premium Times News*, Ανακτήθηκε από: <http://www.premiumpostnews.com/news/more-news/183739-un-laments-boko-harams-sexual-abuse-of-captives.html>
- Bergoffen, D., (2009). Exploiting the dignity of the vulnerable body: rape as a weapon of war. *Philosophical Papers*, 38(3), 307-325. doi: <http://10.1080/05568640903420889>
- Black, H. B., (2013). Gender, Religion, and the Experience of Suffering: A Case Study. *Journal of Religion and Health*, 52, 108–119.doi: <http://dx.doi.org/10.1007/s10943-011-9544-y>
- Blankinship, K. Y. (2014, August 31), 'ISIS'- A Case of 'Nationalism and War', *Lamppost Education Initiative*, Ανακτήθηκε από: <http://www.lamppostproductions.com/isis-a-case-of-nationalism-and-war/>
- Bloom, M. & Matfess, H., (2016). Women as symbols and swords in Boko Haram's terror. *Prism: Women, Peace and Inclusive Security*, 6(1), Ανακτήθηκε από: <http://cco.ndu.edu/Publications/PRISM/PRISM-volume-6-no1/Article/685093/women-as-symbols-and-swords-in-boko-harams-terror/>
- Brah, A. (1999). The Scent of Memory: Strangers, Our Own and Others. *Feminist Review*, 61, 4-26. doi: <http://dx.doi.org/10.1057/fr.2011.73>

- Brah, A. & Phoenix, A., (2004). Ain't I a woman: revisiting intersectionality. *Journal of International Women's Studies*.5(3), 76-85, Ανακτήθηκε από: <https://www.sfu.ca/iirp/documents/Brah%20and%20Phoenix%202004.pdf>
- Brah, A. (1993). Re-framing Europe: En-gendered racism, ethnicities and nationalities in contemporary Western Europe. *Feminist Review* 45, 9-30.
- Braunschweiger, A. (n.d). Interview: These Yezidi Girls escaped ISIS. Now What? *Human Rights Watch*, Ανακτήθηκε από: http://features.hrw.org/features/Interview_These_Yezidi_Girls_Escaped_ISIS/index.html
- Bring back our girls. Now and Alive, Ανακτήθηκε από: <http://www.bringbackourgirls.ng/>
- Brownmiller, S. (1975). *Against our will*. London: Martin, Secker & Warburg.
- Brubaker, R. (2011). Religion and Nationalism: four approaches. *Nations and nationalism*, 18(2), 2-20. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1469-8129.2011.00486.x>
- Bryant Keith, A. (2014). Bodies yearning on the borders of becoming: a performative reflection on three embodied axes of difference, *Sage*, 20 (10), 1169-1178. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/1077800414545231>
- Calhoun, C. (1993). Nationalism and Ethnicity. *Annual Review of Sociology*, 19, 211-239, Ανακτήθηκε από: <http://www.columbia.edu/itc/sipa/U6800/readings-sm/calhoun.pdf>
- Canada: Immigration and Refugee Board of Canada Iraq: Honour-Based Violence in the Kurdistan region; state protection and support services to available to victims, (February 15, 2016), Ανακτήθηκε από: <http://www.refworld.org/docid/56d7f9974.html>
- Carpenter, R. C., (2006). Recognizing gender-based violence against civilian men and boys in conflict situations. *Sage: Security Dialogue*, 37(1), 83–103. doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0967010606064139>

- Celso, Anthony N. (2015). The Islamic State and Boko Haram: fifth wave jihadist terror Groups. *Foreign Policy Research Institute*, 59(2), 249-268.doi: <http://10.10162/j.orbis.2015.02.010>
- Chernilo, D. (2007). *A social theory of the nation-state: the political forms of modernity beyond methodological nationalism*. London and New York: Routledge.
- Chhachhi, A. (1989). The State, Religious Fundamentalism and Women: Trends in South Asia, *Economic and Political Weekly*, 24(11), 567-578.doi: http://dx.doi.org/10.100978-1-349-12622-4_2
- Cleary, S. (2016). Identity Politics, Sectarian Conflict, and Regional Political Rivalry in the Middle East, *Trilogue Salzburg*, Ανακτήθηκε από: https://www.bertelsmannstiftung.de/fileadmin/files/Projekte/84_Salzburger_Triolog/Analysis_Triologue-Salzburg-2016_Identity_Politics_20160820.pdf
- Cockburn, C. (2010). Gender Relations as casual in militarization. *International Journal Feminist politics*, 12 (2), 139-157.doi: <http://dx.doi.org/10.1080/146167410036665169>
- Cohen, D.K., & Nordas, R., (2015). Do states delegate shameful violence to militias? patterns of sexual violence in recent armed conflicts. *Journal of Conflict Resolution*, 59(5), 877-898.doi: <http://dx.doi.org/10.11770022002715576748>
- Cohen, D. K. & Nordas, R. (2015). Do states delegate shameful violence to militias? patterns of sexual violence in recent armed conflicts. *Journal of Conflict Resolution*, 59(5) 877-898.doi: <http://dx.doi.org/10.1177/0022002715576748>
- Collins, H. P., (1991). *Black feminist thought: knowledge, consciousness and the politics of empowerment*. [ηλεκτρονικό βιβλίο] New York and London: Routledge, Διαθέσιμο στο: <https://uniteyouthdublin.files.wordpress.com/2015/01/black-feminist-thought-by-patricia-hill-collins.pdf>

- Crawford, K. F., (2013). From spoils to weapons: framing wartime sexual violence, *Gender & Development*, 21(3), 505-517.doi: <http://dx.doi.org/10.1080/13552074.2013.846622>
- Crenshaw, K., (1993). Mapping the margins: intersectionality, identity politics, and violence against women of color. *Stanford Law Review*, 43(6), 1241-1299, Ανακτήθηκε από: http://socialdifference.columbia.edu/files/socialdiff/projects/Article_Mapping_the_Margins_by_Kimblere_Crenshaw.pdf
- Curran, C. (2015, December 18). Does ISIS target lesbians? *AfterEllen*, Ανακτήθηκε από: <http://www.afterellen.com/people/466835-isis-target-lesbians>
- Danjibo, N. D. (2009). Islamic fundamentalism and sectarian violence: the ‘Maitatsine’ and ‘Boko Haram’ crises in northern Nigeria, *Institute of African Studies*, Ανακτήθηκε από: http://www.ifra-nigeria.org/IMG/pdf/N-D-DANJIBO_Islamic_Fundamentalism_and_Sectarian_Violence_The_Maitatsine_and_Boko_Haram_Crises_in_Northern_Nigeria.pdf
- Davis, A., (1981). *Women, Race and Class*. New York: Vintage.
- Debangana, C., (2016). Gendering ISIS and mapping the role of women. Sage: *Contemporary Review of the Middle East*, 3(2), 201-218.doi: <http://dx.doi.org/10.1177%2F2347798916638214>
- Deckard, N. D., Barkind, A. & Jacobson, D., (2015). Religiosity and rebellion in Nigeria: considering Boko Haram in the radical tradition. *Studies in Conflict and Terrorism*, 38(7), 510-528. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/1057610X.2015.1022443>
- Derisch, C & Fleschenberg, A. (2010). Religious Fundamentalisms and their gender impacts in Asia, *Berlin: Friedrich-Ebert-Stiftung*, Ανακτήθηκε από: <http://library.fes.de/pdf-files/iez/07061.pdf>
- Duffy Toft, M. (July 11, 2014), Religious Fundamentalism and the Backlash to Women’s Equality, *The Huffington Post*, Διαθέσιμο στο: http://www.huffingtonpost.com/monica-duffy-toft/religious-fundamentalism-women_b_6121190.html

- Emeka, Umeagbalasi (2016, November 27). 'Boko Haram' Terror: The Chilling Killing of 510 Igbo Christians Amounts to Systematic Ethnic Cleansing & Crimes against Humanity, *Sahara Reporters*, Ανακτήθηκε από: <http://saharareporters.com/2012/01/19/%E2%80%9Cbokoharam%E2%80%9D-terror-chilling-killing-510-igbo-christians-amounts-systematic-ethnic>
- Enloe, C., (1998). All Men are in the Militias, All the Women are Victims: The politics of masculinity and femininity in Nationalist Wars. In: Lorentzen, L. A. and Turpi, J., (eds), *The Women and War Reader* (pp. 50-62). New York: University Press.
- Enloe, C. (1989). *Bananas, Beaches and Bases: making feminist sense of international*. Berkeley: University of California Press.
- Fraser, N. & Honneth (2003). *Redistribution or Recognition? A political-philosophical exchange*. London: Verso.
- Freedom in the world, (2016). *Nigeria*. Ανακτήθηκε από: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2016/nigeria>
- Frisch, H., (2010). Pan-arabism and its competitors: Islamic radicals and the nation-state. *Critical Review*, 22(1), 1-17. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/08913811003625455>
- Fuller, R. (2015) Religion and the Body, Religion: Oxford Research Encyclopedias, Διαθέσιμο στο: <http://religion.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199340378.001.0001/acrefore-9780199340378-e-18?print=pdf>
- General Assembly of the United Nations. (1948). *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (1021)*, Ανακτήθηκε από: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%2078/volume-78-i-1021-english.pdf>

- Gerecke, M., (2010). Explaining sexual violence in conflict situations. In: L. Sjoberg and S. Via (eds), *Gender, war and militarism: feminist perspectives* (pp. 138-156), USA: Prager.
- Gerges, A., F. (2016). *ISIS: A History*. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Giddens, A. (2014/1991). *Οι συνέπειες της Νεωτερικότητας*. Πρόλογος Α.-Α. Κύρτσης, Γ. Μερτίκας, Γ. Λυκιαρδόπουλος, Αθήνα: Κριτική
- Green, E. (2014, August 13), The Yazidis, a People who fled, *The Atlantic*, Ανακτήθηκε από:
<http://www.theatlantic.com/international/archive/2014/08/the-yazidis-a-people-who-fled/375964/>
- Grosz, E. (1994). *Volatile Bodies: Toward a corporeal feminism*. Bloomington and Indianapolis: Indian University Press
- Hague, G. Aisha K. G & Begikhani N. (2013). 'Honour'-based violence and Kurdish communities: Moving towards action and change in Iraqi Kurdistan and the UK, *Journal of Gender Studies*, 22(4), 383-396, doi:
<http://dx.doi.org/10.1080/09589236.2012.708825>
- Hassan R. (2006). Globalisation's Challenge to the Islamic "Ummah", *Asian Journal of Social Science*, 34, 311-323. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/09589236.2012.708825>
- Hayden, R. M. (2000). Rape and rape avoidance in ethno-national conflicts: Sexual violence in liminized states. *American Anthropologists*, 102(1), 27-41 doi:
<https://doi.org/10.1525/aa.2000.102.1.27>
- Hayden, R. M. (2013). *From Yugoslavia to the Western Balkans: Studies of European Disunion, 1991-2011*. Brill: Leiden, Boston.
- Harman, D. (2015, March 7). A woman on trial for Rwanda's massacre, *The Cristian Science Monitor*, Ανακτήθηκε από:
<http://www.csmonitor.com/2003/0307/p09s01-woaf.html> (τελευταία πρόσβαση: 17 Απριλίου 2017)

- Heaton, L. (2014, April 30), Nigeria: kidnapped schoolgirls ‘sold as wives to Islamist fighters’, *Telegraph*, Ανακτήθηκε από:<http://www.nytimes.com/2014/05/06/world/africa/nigeria-kidnapped-girls.html>
- Henry, N., (2015). Theorizing wartime rape: deconstructing gender, sexuality and violence. *Gender and Society: Sage Publications*, 30(1), 44-56.doi:<http://doi.org/10.1177/0891243215608780>
- Heywood, A. (2003). *Political Ideologies: An Introduction*. (3rded), New York: Pallgrave Macmillan.
- History, 2009, *Bosnian Genocide*, History.com, (2017, March 3), Ανακτήθηκε από:<http://www.history.com/topics/bosnian-genocide> (τελευταία πρόσβαση: 3 Μαρτίου 2017)
- Human Rights Council. (2016). *They came to destroy: ISIS Crimes Against the Yazidis* (32) Ανακτήθηκε από:http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A_HRC_32_CRP.2_en.pdf
- Human Rights Watch. (2016). *World Report*, Ανακτήθηκε από:https://www.hrw.org/sites/default/files/world_report_download/wr2016_web.pdf
- Human Rights Watch, *Iraq: Women Suffer Under ISIS*, (April 5, 2016), Ανακτήθηκε από: <https://www.hrw.org/news/2016/04/05/iraq-women-suffer-under-isis>
- Human Rights Council. (2015). *Violations and abuses committed by Boko Haram and the impact on human rights in the countries’ affected*, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights, Ανακτήθηκε από:http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A%2FHRC%2F30%2F67
- Human Rights Watch, (2012 October 11),*Spiraling Violence: Boko Haram attacks and Security Forces Abuses in Nigeria*, Ανακτήθηκε από:

<https://www.hrw.org/report/2012/10/11/spiraling-violence/boko-haram-attacks-and-security-force-abuses-nigeria>

Inside look at ISIS' brutal persecution of gays, *CBS News* (December 2, 2015)

Ανακτήθηκε από: <http://www.cbsnews.com/news/isis-persecution-gay-men-murder-lgbt-muslim-society/2/> (τελευταία πρόσβαση: 22 Δεκεμβρίου 2016)

Jacobson, D. & Deckard, D, (2012). The tribalism index: unlocking the relationship: between tribal patriarchy and Islamist movements. *New Global Studies*, 6(1), doi: <http://dx.doi.org/10.1515/1940-0004.1149>

Johnson, H. (2015, November 12), The Islamic State's War on Yazidis is Genocide, *Foreign Policy*, Ανακτήθηκε από: http://foreignpolicy.com/2015/11/12/u-s-holocaust-museum-the-islamic-states-war-on-yazidis-is-genocide/?utm_content=buffer34557&utm_medium=social&utm_source=twitter.com&utm_campaign=buffer

Jones, A. (2010). Genocide and mass violence. In L. J. Shepherd (eds.), *Gender matters in global politics: a feminist introduction to international relations* (pp. 127-147), London and New York: Routledge, Taylor and Francis group.

Kaileh, S. & Shams V., (2014, October 9). What is Sectarianism in the Middle East? *Open Democracy*, Ανακτήθηκε από: <https://www.opendemocracy.net/arab-awakening/salameh-kaileh-victorios-shams/what-is-sectarianism-in-middle-east>

Kandiyoti, D. (2014, March 7). Contesting patriarchy-as governance: lessons from youth-led activism, *Open Democracy*, Ανακτήθηκε από: <https://www.opendemocracy.net/5050/deniz-kandiyoti/contesting-patriarchy-as-governance-lessons-from-youth-led-activism>

Kathir, I. (n.d). The Story of the Lut (Lot), *Sunna Online: There is nothing worthy of worship except Allah*, Ανακτήθηκε από: <http://sunnahonline.com/library/stories-of-the-prophets/297-story-of-prophet-lut>

- Khums in the Qu'ran & Histor, Al-Islam, (n.d), Διαθέσιμο στο: <https://www.al-islam.org/khums-islamic-tax-sayyid-muhammad-rizvi/khums-quran-history> (τελευταία πρόσβαση: 2 Νοεμβρίου 2016)
- Khums: a tax on war spoils, The Revival of Slavery Before the Hour, (n.d), Διαθέσιμο στο: <http://www.danielpipes.org/rr/2014-10-dabiq.228.pdf>, p. 15 (τελευταία πρόσβαση: 2 Νοεμβρίου 2016)
- Kilianski, S. E., (2003). Explaining heterosexual men's attitudes toward women and gay men: The theory of exclusively masculine identity. *Psychology of Men & Masculinity*, 4(1), 37–56. doi: <http://dx.doi.org/10.10372F1524-9220.4.1.37>
- Kimmel, M. S., Hearn, J. & Connell, R. W. (2005).Islamist Masculinity and Muslim Masculinities. *Sage*, 448-457. Doi: <http://dx.doi.org/10.4135//9781452233833.n26>
- Kirby, P. (2012). How is rape a weapon of war? Feminist International Relations, modes of critical explanation and the study of wartime sexual violence. *European Journal of International Relations*, 19(4), 797-821. doi: <https://doi.org/10.1177/1354066111427614>
- Korac, M. (1996). Understanding ethnic-national identity and its meaning: Questions from women's experience, *Women's Studies International Forum*, 19 (1-2), 133-143. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/0277-5395\(95\)00067-4](http://dx.doi.org/10.1016/0277-5395(95)00067-4)
- Korac, M. (1998) Ethnic-nationalism, wars and the patterns of social, political and sexual violence against women: The case of post-Yugoslav countries, *Identities*, 5(2), 153-181. doi: <https://doi.org/10.1080/1070289X.1998.9962614>
- Kristeva, J. (1982). Powers of Horror: An essay on Abjection (L. S. Roudiez, Trans), New York: Columbia University. Ανακτήθηκε από: <http://users.clas.ufl.edu/burt/touchyfeelingsmaliciousobjects/Kristevapowersofhorrorabjection.pdf>
- Laccino L, (2016, March 30). Nigeria Fulani Militants: Who are the Muslim Herdsmen linked to Boko Haram, *International Business Times*, Ανακτήθηκε από:

<http://www.ibtimes.co.uk/nigeria-fulani-militants-who-are-muslim-herdsmen-linked-boko-haram-1552202>

Law of the Armed Conflict and the Use of Law. (2016, May 6). Do ISIS hostilities against Yazidis in Iraq constitute crimes against humanity? Ανακτήθηκε από: <https://law5211.wordpress.com/2016/05/06/do-isis-hostilities-against-yazidis-in-iraq-constitute-crimes-against-humanity/>

Lapidus, I. M. (1992). The golden age: the political concept of Islam *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 524, 13-25. doi:<http://dx.doi.org/10.1177/0002716292400102>

Loimeier, R. (2012). Boko Haram: The Development of a Militant Religious Movement in Nigeria, *Africa Spectrum*, 47(2/3),137-155. Ανακτήθηκε από: <http://journals.sub.uni-hamburg.de/giga/afsp/article/view/555/553>

Landesman, P. (2002, September 15). A Woman's Work, *The New York Times*, Ανακτήθηκε από: <http://www.nytimes.com/2002/09/15/magazine/a-woman-s-work.html>

Lehmann David, 1998, Fundamentalism and Globalism, *Third World Quarterly*, 19 (4), Rethinking Geographies: North: South Development (1998),607-634. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/01436599814163>

Lorde, A., (1984). *Sister Outsider: Essays and Speeches*. Trumansburg: The Crossing Press.

Mah-Rukh, A. (2015). ISIS and propaganda: how ISIS exploits women. *Reuters Institute for the study of Journalism: University of Oxford*. Ανακτήθηκε από: <https://reutersinstitute.politics.ox.ac.uk/sites/default/files/Isis%20and%20Propaganda-%20How%20Isis%20Exploits%20Women.pdf>

Marshall, K. (2014, November 9). Boko Haram: religious paths through the tunnel. *Berkleycentre*, Ανακτήθηκε από: <https://berkeleycenter.georgetown.edu/posts/boko-haram-religious-paths-through-the-tunnel>

- Martin, M. & Appleby, S. (1991). *Fundamentalism Observed*, Chicago: University of Chicago Press.
- Mamouri, A. (2015, December 8). Who are the Kharijites and what do they have to do with IS? *Al-Monitor*, Ανακτήθηκε από: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/01/islamic-state-kjarijites-continuation.html>
- Maisel, S. (2014, July 23). Sectarian –based violence: the case of the Yezidis in Iraq and Syria. *Middle-East Institute*, Ανακτήθηκε από: <http://www.mei.edu/content/map/sectarian-based-violence-case-yezidis-iraq-and-syria>
- Marsh, D. (2015, January 20). Understanding the Rise of ISIS, *Foreign Policy*, Ανακτήθηκε από: <http://theglobalstate.com/popular/understanding-isis/>
- Mertus, J. (1994). ‘Woman’ in the service of national identity. *Hasting’s women’s law journal*, 5(1), Ανακτήθηκε από: <http://repository.uchastings.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1032&context=hwlj>
- McDonald, K. (2014, September 9). Isis jihadis aren’t medieval-they are shaped by modern western philosophy, *The Guardian*, Ανακτήθηκε από: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/sep/09/isis-jihadi-shaped-by-modern-western-philosophy>
- Mostov, J. (1995). ‘Our women’/’Their women’: Symbolic boundaries, territorial markers, and violence in the Balkans. *Peace and Change*, 20(4), 515-529. doi: <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-0130.1995.tb00250.x>
- Muscati, S. (2015, April 14). Iraq: ISIS Escapees Describe Systematic Rape, *Human Rights Watch*, Ανακτήθηκε από: <https://www.hrw.org/news/2015/04/14/iraq-isis-escapees-describe-systematic-rape>

- Mullins, C. W. (2009). We are going to rape you and taste Tutsi Women', *The British Journal of Criminology*, 49(6), 719-735. doi: <https://doi.org/10.1093/bjc/azp040>
- Munson, H. (2003). Islam, Nationalism and Resentment of Foreign Domination, *Middle East Policy*, x (2). doi: <http://dx.doi.org/10.1016/02777-5395>
- Oakford, S. (2014, September 10). Women abducted by the Islamic State feared trapped in Sexual Slavery, *Muslim Issue*, Ανακτήθηκε από: <https://themuslimissue.wordpress.com/2014/09/23/enslaved-yazidi-women-subject-to-isis-rapes-could-be-susceptible-to-honor-killings-by-their-own-families/>
- Obaid, N. (2015, December 22). Only Saudi Arabia can defeat Isis. *The Guardian*, Ανακτήθηκε από: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/dec/22/saudi-arabia-isis-us-terrorists-coalition>
- Olomi, Al. (2016, June 21). Orlando tragedy and the tangled history of jihad and homosexuality. *Religion dispatches*, Ανακτήθηκε από: <http://religiondispatches.org/orlando-tragedy-and-the-tangled-history-of-jihad-and-homosexuality/>
- Oriola, T. B., (2016). 'Unwilling cocoons': Boko Haram's war against women. *Studies in Conflict & Terrorism*, 40(2), 99-121. doi: <http://doi/abs/10.1080/1057610X.2016.1177998>.
- Outright Action International. (2016, June 30). Timeline of Publicized Executions for Alleged Sodomy by the Islamic State militias, Ανακτήθηκε από: <https://www.outrightinternational.org/content/timeline-publicized-executions-alleged-sodomy-islamic-state-militias>
- Peacock, J., Thorton, P. M. & Inman, P. B. (2009). *Identity Matters: Ethnic and Sectarian Conflict*, Berghan Books.
- Phoenix, A., (2006). Interrogating intersectionality: productive ways of theorising multiple positioning. *European Journal of Women's Studies*, 21-30,

Ανακτήθηκε

από:

<https://tidsskrift.dk/index.php/KKF/article/view/53110/97750>

Philip Obaji Jr., (2016, November 3). The Nigerian war that's slaughtered more people than Boko Haram, *The Daily Beast*, Ανακτήθηκε από: <http://www.thedailybeast.com/articles/2016/03/11/the-nigerian-war-that-s-slaughtered-more-people-than-boko-haram.html>

Phoenix, A. (2009). De-colonising Practices: Negotiating Narratives from Racialised and Gendered Experiences of Education. *Race, Ethnicity and Education* Routledge 12 (1), 101-114.

Prins, B., (2006). Narrative accounts of origins: a blind spot in the intersectional approach? , *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 277-290, Ανακτήθηκε από: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1350506806065757>

Puwar, N., (2004). *Space Invaders: Race, Gender and Bodies Out of Place*. Oxford, New York: Berg.

Rome Statute of the International Criminal Court (article 7), Ανακτήθηκε από: <http://www.preventgenocide.org/law/icc/statute/part-a.htm>

Rome Statute of the International Criminal Court, 1998, International Criminal Court, Ανακτήθηκε από: <https://www.icc-cpi.int/nr/rdonlyres/add16852-ae9-4757-abe7-9cdc7cf02886/283503/romestatuteng1.pdf>

Roy, O. (1994). *The failure of political Islam* (C. Volk, Trans.) Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Roy, O. (2004). *Globalized Islam: The search for a new Umma*. Columbia University Press: New York.

Salih, Sara. *Judith Butler*. London, New York: Routledge, 2002.

- Sahih al-Bukhari 5886, Book 77, Hadith 103, The Hadith of the Prophet Muhammad at your fingertips, *Sunna*, Ανακτήθηκε από: <https://sunnah.com/bukhari/77/103>
- Salloum, S. (2016, February 17). Zoroastrianism in Iraq seeks official recognition (M. Khalil, Trans.) *Al-Monitor*, Ανακτήθηκε από: <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/02/iraq-kurdistan-religious-minorities-zoroastrianism.html>
- Sahgal , G. (2006). Purity or Danger? Human Rights and Their Engagement with Fundamentalisms, *American Society of International Law*, 416-421, Ανακτήθηκε από: <http://www.jstor.org/stable/25660137>
- Saunders, R. A. (2008). The ummah as nation: a reappraisal in the wake of the ‘Cartoons Affair’. *Nations and Nationalism*, 14(2), 303-321
- Seifert, R. (1996). The Second Front: The logic of sexual violence in wars, *Women’s Studies International Forum*, (19) 35-43, Pergamon.
- Selengut C., (2003). Religious Suffering, Martyrdom and Sexual Violence, In: Selengut Charles (2nd ed.), *Sacred Fury: Understanding Religious Violence*, New York, United Kingdom: Altamira Press, 183-221
- Shabana, I. (2016). The Jihadist Imaginative. *The Middle East Bulletin*, A Greek Review of Middle Eastern Affairs, Centre for Mediterranean, Middle East and Islamic Studies, Vol. 29, 40-43, Ανακτήθηκε από: http://cemmis.edu.gr/files/middle_east_bulletin_29/middle_east_bulletin_29.pdf
- Shehadeh , R. S. (2003). *The idea of women in fundamentalism Islam*. Florida: University Press.
- Shagal, G. & Yuval Davis, N., (1992). Refusing holy orders: women and fundamentalism in Britain. *London: Virago Press*, Ανακτήθηκε από: <http://www.wluml.org/sites/wluml.org/files/import/english/pubs/pdf/mis/c/refusing-holy-orders-eng.pdf>.

- Sister's role in Jihad, Ανακτήθηκε από:
https://archive.org/stream/SistersRoleInJihad/78644461-Sister-s-Role-in-Jihad_djvu.txt
- Sofos, S. A. (1996) Inter-ethnic Violence and Gendered Constructions of Ethnicity in former Yugoslavia, *Social Identities*, 2:1, 73-92.doi: 10.1080/13504639652394
- Steans, J. (2013). *Gender and International Relations*. 3rded, Hoboken: Wiley.
- Stark, L. and Wessels, M. (2012).Sexual violence as a weapon of war.*Jama*, 308(7), 677-678.doi: <https://doi.org/.1001/jama.2012.9733>
- Tareen, S. A. (2011, May 25). Sayyid Abu I-A la Mawdudi, *Oxford Bibliographies*, Ανακτήθηκε από:
<http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780195390155/obo-9780195390155-0129.xml>
- Tanchum, T. (2012). Al-Qa'ida's West African Advance: Nigeria's Boko Haram, Mali's Touareg, and the Spread of Salafi Jihadism, *Israel Journal of Foreign Affairs*, 6 (2), 75-90.doi: <http://dx.doi.org/10.1080/23739770.2012.11446504>
- Taylor, C. (1994). *The politics of recognition* (eds). Στο: Taylor, C, Appia, K. A., Habermas, J, Rockefeller, S. C., Walzer, M. and Wolf, S. *Multiculturalism: Examining the politics of recognition*, Princeton University Press.
- Teti Andrea and Andrea Mura, 2009, Islam and Islamism, in global politics, in Heynes Jeffrey (ed.), *Religion and Politics*, London and New York: Routledge, 92-110
- The Islamic State(ISIS, ISIL) Magazine: Rumiyah (Issue five), Διαθέσιμο στο:
<http://qb5cc3pam3y2ad0tm1zxuhho-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/2014/09/Rumiyah-ISIS-Magazine-5th-issue.pdf>

The Editors of Encyclopedia Britannica. (2007). Ba'ath party: Arab political party. In *Encyclopedia Britannica Online*, Ανακτήθηκε από: <http://www.britannica.com/topic/Bath-Party>

The Islamic State. (2014). "The Revival of Slavery: Before the Hour, *Daniel Pipes: Middle Institute Forum*, Ανακτήθηκε από: <http://www.danielpipes.org/rr/2014-10-dabiq.228.pdf>

The truth about Yezidis.(n.d). *TheYezidis*. Ανακτήθηκε από: http://www.yeziditruth.org/the_yezidis

Thomson, V. (2012). Boko Haram and Islamic fundamentalism in Nigeria, *Global security studies*, 3(3)
Ανακτήθηκε από: <http://globalsecuritystudies.com/Thomson%20Boko%20Haram.pdf>

The Islamic State, From Hypocrisy to Apostasy: The Extinction of the Grayzone, *Dabiq*, 7, Ανακτήθηκε από: <http://media.clarionproject.org/files/islamic-state/islamic-state-dabiq-magazine-issue-7-from-hypocrisy-to-apostasy.pdf>

Tibi, B. (2012). *Islamism and Islam*. New have and London: Yale University Press.

Tibi, B. (1998). The challenge of fundamentalism: political Islam and the new world disorder. Berkley, Los Angeles, Oxford: *University of California press*.

Uchendu, E., (2010). Being Igbo and Muslim: The Igbo of South- Eastern Nigeria and Conversions to Islam, 1930s to Recent Times, *The Journal of African History*, 51 (10), 63-87, Ανακτήθηκε από: <http://www.jstor.org/stable/40985002>

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner, (n.d). *Rape: a weapon of war*. Ανακτήθηκε από: <http://www.ohchr.org/en/newsevents/pages/rapeweaponwar.aspx>

United Nations Security Council. (2015). Report of the Secretary-General on the protections of civilians in armed conflict, S2015/453, Ανακτήθηκε από: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2015/453

United Nations Security Council, (2008). Security Council Resolution 1820(2008), S/RES/1820(2008), Ανακτήθηκε από: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820\(2008\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1820(2008))

United Nations Security Council, (2015). *Report of the Secretary-General, Conflict related Sexual Violence*, (S2015/203), Ανακτήθηκε από: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/2015/203

United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General on conflict-related sexual violence*, (S/2016/361) Ανακτήθηκε από: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1611178.pdf>

UN Security Council, Report of the Secretary-General on conflict related sexual violence, S/2017/249 (2017), Διαθέσιμο στο: <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/N1708433.pdf>

United Nations Assistance Mission for Iraq-Human Rights Office (UNAMI). (2015). Report on the Protection of Civilians in the Armed Conflict in Iraq: 1 May – 31 October, p. 18, Ανακτήθηκε από: <http://www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/UNAMIRreport1May31October2015.pdf>

United Nations Security Council, Report of the Secretary General. (2015). *Conflict related Sexual Violence (203)*, Ανακτήθηκε από: https://unama.unmissions.org/sites/default/files/wps-sg_report_crsv_march_2015_0.pdf

United States Holocaust Memorial Museum. (n.d). The People of the Book and the Hierarchy of Discrimination, Ανακτήθηκε από:

<https://www.ushmm.org/confrontgenocide/cases/iraq/background/people-of-the-book>

Unicef. (2016). *'Bad blood': Perceptions of children born of conflict-related sexual violence and women and girls associated with Boko Haram in northeast Nigeria*, Ανακτήθηκε από: http://www.international-alert.org/sites/default/files/Nigeria_BadBlood_EN_2016.pdf

UN High Commissioner for Human Rights. (2015) Council, Violations and abuses committed by Boko Haram and the impact on human rights in the countries affected, A/HRC/30/67, Ανακτήθηκε από: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/30/67

UN Human Rights Office of the High Commissioner, (n.d), 'Rape: a Weapon of War', Διαθέσιμο στο: <http://www.ohchr.org/en/newsevents/pages/rapeweaponwar.aspx>

United Nations High Commissioner for Human Rights. (2015). *Violations and abuses committed by Boko Haram and the impact on human rights in the countries'* affected, Ανακτήθηκε από: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/HRC/30/67

Valkonen, S. & Wallenius-Korkalo, S. (2015). Embodying religious control: an intersectional approach to Sámi women in Laestadianism, *Culture and Religion*, 16(1), 1-16. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/14755610.2015.1023813>

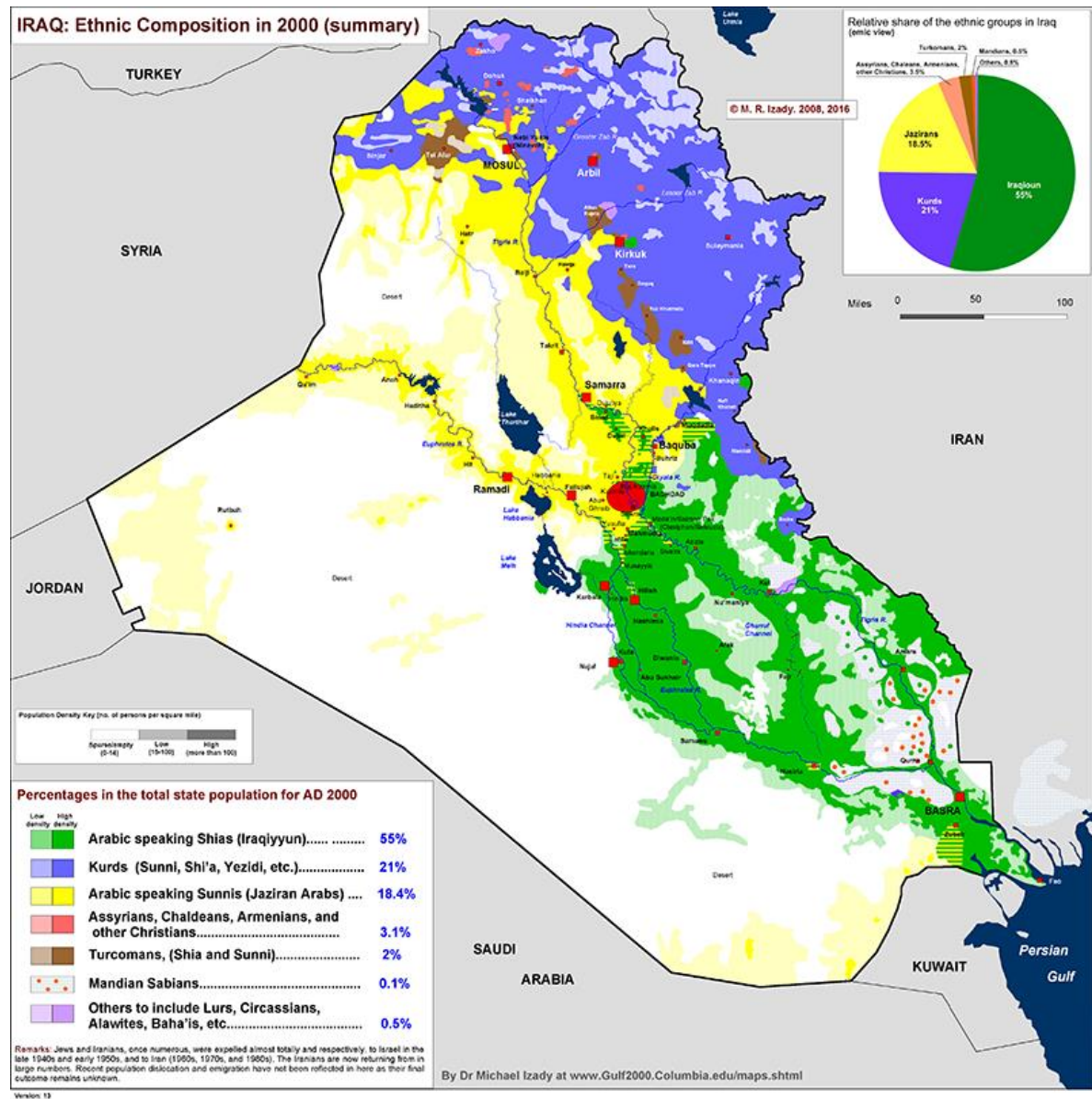
Vincent, W., Parrott, D.J. and Peterson, J. L., (2011). Effects of traditional gender role norms and religious fundamentalism on self-identified heterosexual men's attitudes, anger, and aggression toward gay men and lesbians. *American Psychological Association Psychology of Men & Masculinity*, 12(4), 383–400. doi: <http://dx.doi.org/10.1037/a0023807>

- Walby, S. (1992). Woman and Nation. *International Journal of Comparative Sociology*, 32(1-2), 81-100.
- Waldek, L. and Jayasekara, S. (2011). Boko Haram: the evolution of Islamist extremism in Nigeria, *Journal of Policing, Intelligence and Counter Terrorism*, 6(2), 168-178. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/18335330.2011.605217>
- Weitsman, P. A., (2008). The politics of identity and sexual violence: a review of Bosnia and Rwanda. *Human Rights Quarterly*, 30(3), 561-578. doi: <http://dx.doi.org/10.1353/hrq.0.0024>
- Willig, R. (2012). Recognition and Critique: An Interview with Judith Butler. *Distinktion: Scandinavia Journal of Social Theory* 13 (1), 139-144.
- Wood, E. J. (2010). Sexual violence during war: toward an understanding of variation. In: L. Sjoberg and S. Via (eds), *Gender, war and militarism: feminist perspectives* (pp. 124-137), USA: Praeger.
- Wood, E. J. 2010. *Sexual violence during war: toward a understanding of variation*. In: Gender, war and militarism. L. Sjoberg and S. Via, foreword by Cynthia Enloe 2010, Praeger.
- Yazidi Genocide, (n.d). Yazda: A Global Yazidi Organization, Ανακτήθηκε από: <http://v6.yazda.org/v6/introduction-to-the-yazidi-genocide/>
- Yuval-Davis, N. & Floya, A. (1989). *Woman and Nation*. London Macmillan Press.
- Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the Politics of Belonging. *Patterns of Prejudice*, 40:3, 197-214. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/00313220600769331>
- Yuval-Davis, N. (2006). Intersectionality and feminist politics. *European Journal of Women's Studies*, 13(3), 193–209, Ανακτήθηκε από: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1350506806065752>
- Yuval-Davis, N. (2010). Theorizing identity: beyond the ‘us’ and ‘them’ dichotomy, *Patterns of Prejudice*, 44(3), 261-280. doi: <http://dx.doi.org/10.1080/0031322X.2010.489736>

Zenn, J. & Pearson, E., (2014). Women, gender and the evolving tactics of Boko Haram.
Journal of Terrorism Research, 5(1). doi: <http://doi.org/10.15664/jtr.828>

Παράρτημα

Παράρτημα I: Η σύνθεση των εθνοτικών/εθνικών, σιτικών και σουνιτικών κοινοτήτων στη περιοχή του Ιράκ και η εδαφική κυριαρχία των περιοχών από το ISIS

Παράρτημα II: Ο αντίκτυπος της δράσης της Boko Haram στη Νιγηρία (αριθμός δολοφονημένων ανθρώπων, έλεγχος περιοχών από την ισλαμιστική οργάνωση)

Boko Haram's impact on Nigeria

